Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראָשען

היינט 16 זייטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 46/1646	Łódź, Piątek 22 lutego 1929 r.	זיבעטער יאהרגאנג	לאָדז פרייטאָג, יב אדר א׳ תרפ״ט	Nr. 46 1646

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | דירעס פון רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 24-71

לאַניוכאַ פעראורטיילט צום טויט

אומגלויבליכער ציניזם פון גרויזאַמען פערברעכער

דער פּראָצעס פון לאַניוכאַ׳ן, וועלכער האָט ערמאָרדעט דאָס פּאָרפאָלק טישער און זייער דינסט באַראָווסקאַ.

4 אַ זייגער איז דאָס געריכט אַוועק אויף אַ בעראַטונג.

25 אויף 6 ברענגט מען אַריין דעם פערברעכער. ער איז מונטער און לאַכט פון דעם טומעל, וואָס ענטשטעהט צווישען פּובליקום מיט זיין אַריינקומען.

די דענערווירונג צווישען פּובליקום דערגרייכט דעם העכסטען גראַד, די פערזאַמעלטע זענען ווי עלעקטריזירט.

נאָך האַלב 6 קומט אַריין דאָס געריכט. לאַניוכאַ בעקומט פאַר יעדען מאָרד טויט-שטראָף. אין אַלגעמיין — טויט-שטראָף דורך הענגען.

עס וויינט היסטעריש אַ פרוי — לאַניוכאַס שוועסטער.

לאַניוכאַ שרייט אויס „זאָלען לעבען יונגע פרויען".

לאַניוכאַ אויף דער בעשולדיגונגס=באַנק.

קאַלאָסאַלער אינטערעס צום פּראָצעס

שוין פון 7 אַ זייגער אין דער פריה אָן האָט זיך אויף דער זשעראָמסקאַ גאַס לעבען דעם קרייז-געריכט בעמערקט אַן׳אומגעוועהנליכע בעוועגונג, וועלכע האָט זיך אַרום 8 אַ זייגער פערוואַנדעלט אין אַ שטראָם פון מענשען. פאַר 8 אַ זייגער איז אין דער גאַס געווען ענג פון אויטאָס. די טראָטואַרען פאַרן געריכט און געגענאיבער זענען געווען פול מיט נייגעריגע.

אויף די טרעפּען פון ערשטען שטאָק אין געריכט איז געשטאַנען פּאָליציי, וועלכע האָט דורכגעלאָזט נאָר לויט איינטריטס-בילעטען.

האַלב 9 איז דער זאַל געווען איבערפילט. אַ גרויס פּובליקום זאַמעלט דאָס געריכטס-זאַל וועהר-זעלטען. עס זענען געקומען אַרטיסטען, אַדוואָקאַטען, ראָקטוירים, בעאַמטע און פיל פרויען.

געגענאיבער דער באַנק פון בעשולדיגטען האָט זיך איינגעאָרדענט אַ פאָטאָגראַף, וועלכער האָט ערוואַרט דעם ערשטען מאָמענט, ווען מען וועט אַריינפיהרען דעם פערברעכער ער זאָל איהם אָפּפאָטאָגראַפירען.

מען ברענגט דעם מערדער.

פּונקט 9 אַ זייגער רופט דער געריכטס-דינער אויס די עדות און הייסט זיי אַרויסגעהען פון זאַל.

האַלב 10 אַ זייגער ברענגט מען אַריין אין זאַל, אונטער אַ פערשטאַרקטער פּאָליציי-וואַך דעם פערברעכער.

אין דעם איבערפולטען זאַל ענטשטעהט אַ גערודער, דאָס פּובליקום פון די ערטער שטעהט אויף אָנקוקען דעם מערדער.

עס רוקען זיך אַרויס די פאָטאָגראַפען, וועלכע האָבען בעקומען פון געריכט אַן׳ערלויבניש דעם פערברעכער צו פאָטאָגראַפירען. לאַניוכאַ ווערט רויט, וויל זיך צודעקען פערשטעלען דאָס פּנים מיט די הענד, רעכענט זיך אָבער איבער און בלייבט זיצען רוהיג, עס דאַכט זיך, אַז ער מאַכט אַן „אָנגענעהמע מינע".

ער האַלט זיך פריי, דרייסט, קוקט זיך אַרום, שמייכעלט, ער זעהט אויס גאַנץ אָנשטענדיג, גוט געקליידעט, דאָס פּנים אַביסעל פערוויטעלט. די אויגען קוקען אָבער נישט גלייך און דאָס מאַכט דעם איינדרוק פון אַ דעגענערירטער פערזאָן, ווען ס׳געהט אַריבער דער ערשטער טומעל, לאָזט לאַניוכאַ אַראָפּ דעם קאָפּ און הויבט איהם נישט אויף ביז עס קומט נישט

דאָס געריכט.

דאָס געריכט אין צוזאַמענשטעל: פאָרזיצער קאָזלאָווסקי און בייזיצער פּניעווסקי און פּייט קומט אַריין אין זאַל דריי פירטעל 10. עס הויבט זיך אָן די פערהאַנדלונג.

אויף די פראַגען, ווי ער הייסט, וויפיל ער איז אַלט, וואָס פאַר אַ גלויבען, צי פערהייראַט, וואָס ער האָט געוואוינט און וואָס פאַר אַ בילדונג, ער האָט בעקומען — ענטפערט לאַניוכאַ, אַז ער הייסט סטאַניסלאַוו לאַניוכאַ, אַלט 19 יאָהר, קאַטאָליק, קאַוואַליר, וואוינט מיט׳ן פאָטער, געענדיגט אַ פאָלקס שול 7. קלאַס.

ער ענטפערט קלאָר, קורץ דרייסט און בּרוהיג.

אויף דער פראַגע פון פאָרזיצער, צי ער האָט אַ פערטיידינגער

ענטפערט לאַניוכאַ קורץ „איבעריג".

דער פאָרזיצער לייענט דאַן אַרויף דעם

בעשולדיגונגס=אקט.

לאַניוכאַ הערט זיך צו נישט אויפמערקזאַם.

נאָכ׳ן איבערלעזען דעם בעשולדיגונגס-אַקט פרעגט דער פאָרזיצער צי אַנערקענט ער זיך פאַר שולדיג.

לאַניוכאַ ענטפערט

— יאָ.

„און אַז די באָראָווסקאַ אויך דערהרגעט ?"

— אויך.

— אפשר האָט דער בעשולדיגער עפּעס נאָך צו זאָגען ?

— „גאָרנישט".

ווען איז דער בעשולדיגטער געקומען צו די טישערס ?"

— „10 אַ זייגער".

— וועמען געטראָפען ?

— די פרוי טישער.

— וועגען וואָס האָט דער בעשולדיגער מיט איהר גערעדט ?

לאַניוכאַ זאָגט זיך אָפּ צו ענטפערען.

— צי האָט דער בעשולדיגער איינגעלאַדען אין דער טאַקסובקע, אין וועלכער ער האָט אַוועק-געפיהרט די באָראָווסקאַ אויך דאָס יונגעל טאָמאַשעווסקי ? פרעגט דער פאָרזיצער.

— יאָ, נאָר דאָס יונגעל האָט נישט געוואָלט געהען.

— די באָראָווסקאַ האָט דער בעשולדיגטער פריהער נישט געקענט ?

— נישט געקענט.

אויף אַלע פראַגען ענטפערט לאַניוכאַ, ווי אַ גוטער שילער אויף אַן׳עקזאַמען פון אַ געגענשטאַנד, וואָס איז איהם גוט בעקאַנט. און מיט איראָנישען שמייכעל, ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגען: „וואָס פאַר אַ נאַרישקייטען, פאָרמאַליטעטען...

מיט אַ שמייכעל בעפריט ער אויך די עקספּערטען פון שבועה.

מען רופט אַריין די 27 עדות צו דער שבועה, צווישען זיי דריי יודען.

נאָך דער שבועה ערקלערט דער פאָרזיצער אַ קליינע הפסקה.

דער ערשטער ווערט אויסגעהערט דער

ברודער פון׳ם ערמאָרדעטען

ענגעל האַרד טישער.

ער דערצעהלט, אַז מאָנטאָג דעם 12. נאָוועמבער איז ער אַרויסגעגאַנגען פון דער היים און אויפ׳ן וועג געטראָפען דעם וועכטער אַדאַם ריביצקי, וועלכער האָט איהם דערצעהלט, אַז ער געהט פון זיין ברודער — בראָניסלאַוו טישער, אַז דאָס געוועלב פון די טישערס איז נאָך געשלאָסען אויך, אַז אויפ׳ן קלאַפּען ענטפערט קיינער נישט.

ענגלהאַרד טישער איז צוזאַמען מיט ריביצקי׳ן געגאַנגען צום ברודער און אָנגעהויבען קלאַפּען אין טיר אָבער עס האָט קיינער נישט געענטפערט. דאַן האָט ער געבעטען דעם וועכטער זאָל — סטעפאַן ער זאָל אַריינקריכען אין דער וואוינונג דורכ׳ן פענסטער. דער לעצטער האָט צוגעשטעלט אַ לייטער זיך אַריינבעקומען דורך דעם פענסטער אין שטוב אַריין און אויפגעעפענט די טיר, וועלכע איז געווען פערהאַקט אויף אַ קלאַפּ שלאָס.

ענגלהאַרד טישער איז אַריין אין דער וואוינונג. דאָרט האָט געהערשט אַ גרויסע אונאָרדנונג, אָבער אין שטוב איז קיינער נישט געווען. אויפ׳ן בוקעט זענען געלעגען די שליסלען פון׳ם לאַנעה; טישער איז צוזאַמען מיט׳ן וועכטערס זוהן אַראָפּ אין לאַדען אוּ האָבען דאָרטען דערזעהען דאָס שרעקליכע בילד: זיין ערמאָרדעטען ברודער, און שוועגערין.

דעם עדות שטיקען טרעהרען; ער דערצעהלט און וויינט, ווי ער האָט דערזעהען דעם ברודער אַ טויטען, ווי ער האָט אויסגעשריגען: „ברודער, ברודער" און איז אַרויסגעלאָפען און געשריגען

„מען האָט ערמאָרדעט מיין ברודער"

די אויסגעשרייען מיין ברודער מיין ברודער" מאַכען אַן׳ערשיטערנדען איינדרוק אויף אַלעמען אין געריכטס-זאַל.

אַ גאַנצע רייה ווייטערדיגע עדות דערצעהלען, ווי מען האָט געפונען אויף דער מיליאַנאָווע די ערמאָרדעטע באָראָווסקאַ, דאָס דינסטמיידעל פון די טישערס ;

ווי אזוי מ׳האָט ענטדעקט דעם מער=דער.

דער פּאָליציי-אַגענט פּאַלישעק דערצעהלט: דעם 12. נאָוועמבער 1928 האָבען די אַרבייטער, וועלכע זענען געגאַנגען צו דער אַרבייט אויף מיליאַנאָווע גאָס לעבען שווייגערטס פאַבריק געפונען אַ טויטע פרוי, אין קאָפּ האָט זי געהאַט אַ וועלכע טיפע וואונדען, אַז עס איז אַרויס דער מאַרק, לעבען דער טויטער פרוי, איז געלעגען אַ לעדערנע טאַש מיט 5 באַנקנאָטען צו 20 זלאָטעס און אַנדערע קליינע-קייטען אויך אַ צייגניש, פון וועלכער עס איז געווען צו זעהען, אַז די ערמאָרדעטע הייסט יוזעפאַ באָראָווסקאַ.

אין דעמזעלבען טאָג איז דער פּאָליציי אויך בעקענט געוואָרען וועגען שודערליכען מאָרד אויף פּיעטריקאָווער 117 פון דעם פאָר-פאָלק טישער. די אויספאָרשונג האָט בעוויזען אַז די ערמאָרדעטע באָראָווסקאַ איז געווען ביי די טישערס אַ דינסט.

ווייטער האָט די אויספאָרשונג פעסטגעשטעלט, אַז די ערמאָרדעטע טישער האָט פאַר׳ן טויט אויס-געשריבען אַ רעכענונג אויפ׳ן נאָמען פון אַ געוויסען סטאַניסלאַוו לאַניוכאַ.

צו דער זעלבער צייט איז דער פּאָליציי צוגעוויסען געגעבען געוואָרען, אַז אין דער „שניידער פאַנאָטאָוויע" פון קאַרש׳ן איז דורך אַ געוויסען לאַניוכאַ אָפּגעגעבען געוואָרען געוואָרען צו וואַשען

אַ פערבלוטיגטער אַנצוג.

די פּאָליציי האָט דורך דעם אַדרעסען-ביוראָ אויסגעזוכט די פאַמיליע לאַניוכאַ און אָנגעהויבען איהם נאָכפאָרשען.

ווען די פּאָליציי איז געקומען צו לאַניוכאַ׳ן איהם אַרעסטירען, איז ער נישט געווען אין דער היים ווען ער איז אַריינגעקומען און דערזעהען דעם געהיים-אַגענט האָט ער באַלד געזאָגט: „איך ווייס נאָך וואָס איהר זענט געקומען" דערמיט האָט ער זיך אַרויסגעגעבען.

אויפ׳ן פערהער האָט לאַניוכאַ זיך מודה געווען אין דעם דרייפאַכען פערברעכען און אויספיהר-ליך דערצעהלט ווי ער האָט זיינע קרבנות ער-מאָרדעט.

דער עדות רייזלער, פאַרטיער פון שטיינערטס פאַבריק, דערצעהלט, אַז מאָנטאָג ביינאַכט אַרום 12,40 האָט ער געזעהען דורכגעהען לעבען דעם פאַרטיער-הויז 2 פערזאָן אַ מאַן מיט אַ פרוי, אין דער ריכטונג צו מיליאַנאָווע, אין אַ קורצער צייט אַרום האָט זיך אומגעקעהרט מיט זעהר שנעלע טריט נאָר דער מאַנספערשוין, ער האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי דעם פאַרטיער-הויז און געפרעגט ווי שפּעט עס איז, ס׳איז געווען 5 מינוט צו 1, די פּערזאָן האָט דער פאַרטיער נישט געקענט גוט

(ווייטער זעה 14-טע זייט).

נוצט אויס די איינציגע געלעגענהייט!

צוליב'ן שטילשטאנד אין אלגעמיינעם מסחר האב איך בעשלאסען אויף

א קורצע צייט

צו פערקלענערן די פרייזען

איז מיין

פערפומעריע

פון 15 ביז 30 פראצענט

ד.ה. צו שפאט בילינע פרייזען.

בעמערקונג; יעדער קויפער בעקומט גראטיס 1 פלאקאן פערפום און 1 שטיק זייף PULS

Perfumerja S. BUCHWEITZ, Piotrkowska 22

TELEF. 31-43.

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 64 יאהר מיין ליבע פרוי, אונזער הייסגעליבטע און איינפערגעסליכע מוטער, שוויגערמוטער, גראסמוטער, שוועסטער און טאנטע

נ"ע חי' גרינבוים

(פון דערהיים סומריי)

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 22-טען פעברואר ד. י. 11 א זייגער פאר מיטאג פון טרויער הויז ציגעלגאס 54, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע היגטערבליבענע.

דער יודישער פליישער פעראיין, פיעטריקאווער 24 פאדערט אויף אלע איהרע מיטגלידער אנטייל צו נעהמען אין דער לויה פון דער פריהצייטיג פערשטארבענער

נ"ע גיטל רוזשיצקא

(טאכטער פון אונזער גבאי מאיר גערעכטיגער),

וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז. גדיבנא 43. די פערוואלטונג.

דער בעוואוסטער הערען-שניידער

ח. איינשידלער

פראנציסקאנער 9.

איך מאך בעקאנט מיין ג' קונדשאפט, אז מיין הערען-שניידער-אטעליער איז איבערגעצויגען אויף דער

פאמארסקא 41a, וו. 49.

און בעט די ג' קונדש. מיר וויטער שענקען זייער צוטרוי ווי ביז-איצט.

מיט אכטונג ח. איינשידלער.

3883

בעמ.: ס'זענען אנגעקומען זומער-זשורנאלן פון די נייעסטע פאסאנען.

מיר ווינשען א הערצליכען מזל-טוב אונזער פערוואלטונגס-מיטגליד

איטשע משה שולץ

צו דער האכצייט פון זיין טאכטער פרל.

סאלא שולץ מיט ה' **סעוויאן ראטענבערג**

די פערוואלטונג פון בוכבינדער און לינירער-מייסטער ביים האנטווערקער-קלוב אין לאדז.

מיר ווינשען א הערצליכען מזל-טוב דעם

ה' י. מ. שולץ

צו דער חתונה פון זיין טאכטער

סאלא שולץ מיט ה' **סעוויאן ראטענבערג**

בארובקא און פרוי.

צו דער האכצייט פון אונזערע ליבע פריינד

ה' יולעק וועוויארא מיט פרל. קאלטשא פראון

ווינשן מיר זיי א גליקליך צוזאמענלעבען

די עלטערן און געברידער

העניעק און טאביטש פרידמאן

צו דער פערלאבונג פון אונזער ח'-טע

מינדעל גערבער מיט **לעמל שטערן**

ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט

אלע ארבייטערינס און ארבייטער פון

ס. בלומבערג.

Z okazji zaręczyn panny

Dorki Rozenówny

z p. **Maurycym Ankermanem**

składają tą drogą serdeczne życzenia

Jakób Wolrauch

z Narzeczoną.

1534

1919 X 1929

אכטונג

פישער-סעקציע ביים צענטראלען קליין-הענדלער-פעריין אויף לאדזער וואיעוו.

שבת, דעם 9-טען מערץ 1929, 9 א זייגער אווענד קומט פאר אין זאל „קאלאסעאום" זאכאדניא 53

דער 10-יעהריגער יובילעאום

צוזאמען מיט א פאהן-ענטהילונג

פון קליין-פיש-הענדלער-פעראיין אין לאדז.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

בעמערקונג: צוליב די הערשענדע פרעסט איז די פייערונג אפגעלעגט געווארען פון 24 פעברואר אויף דעם 9-טען מערץ 1929.

אכטונג, לאדז און פראווינץ!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אונזער לאגער איז פערגרעסערט מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

דיוואנעס,	באנע-פאנס,	פארטיערען,
כאדניקעס,	טיש-דעקען,	מעבעל-איבערצוג,
גארדינען,	בעט-דעקען,	גאבעלינס,
שטארען,	קאנטאניערן	בראקאט א.ז.וו.

אלעס צו די ביליגסטע פאבריקס-פרייזען.

הורט! רעיעלע בעהאנדלונג. גוטע בעדינגונגען. דעטייל!

F. FUTERMAN Piotrkowska 28

tel. 29-21

ס'ווערט געברויכט

מאלערס

צו מאלען פאר רעפראדוקציעס בילדער מעג זיין פון פראווינץ מיט עסען און שלאפען. די ארבייט איז זעהר ליכטיג פון ואפארט צו ערפאהרען ביי לוקין אלעי 1 מאי 32.

בית-הכנסת „אהל יעקב"

הטפה

מחר בשבת. — פ' תצוה

נאוואמיעסקא 8, טעל. 77-52.

שעהנע און מאדערנע סחורות

קען מען בעקומען נור ביי דער פירמע

B. J. MAROKO

טוך- און קארט לאגער: נאוואמיעסקא 8, טעל. 77-52. עקזיסטירט פון 1888.

צום פריהלינג און זומער-סעזאן בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע טוך- און קאמגארן מענער-שטאפען ווי אויך אויף דאמען-מענטלען פון ביליצער, טאמאשאווער, זגערזשער, לעאנארדט'ס און אנדערע אויסארבייטונגען. קיין פיליעס בעזיצען מיר נישט. הורט און דעטייל. פרייזען נידריגער פון דער קאנקורענץ. סאלידע בעהאנדלונג.

נאוואמיעסקא 8, טעל. 77-52.

אונזער ליבען פריינד

ה' שלאמעק רזשעזשינסקי

צו זיין פערלאבונג מיט

פרל. העלא בערקענשטאט

ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט. זאל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

געברידער ראזשעוועסקא

בערעק סופריאסקי

דער בעקאנטער רעכטס-קענער

י. אינפעלד

וואוינט איצט אויף פעטריקאווער 31.

שפרעכשטונדען טעגליך פון 5–8 אוו.

נעמט אויך אן אלע דורכצופיהרען אין בוררים-געריכטען די שווערסטע סכסוכים געוויסענהאפט און לויט די פערפליכטענדע געזעצען.

אכטונג, לאדז און אומגעגענד!

דער גרעסטער אויסוואהל פון יודישע ליטעראטור בעקומט איהר נאר אין דער בוכהאנדלונג פון

נ. בערלינסקי

אלט-שטאט 12, (רינקע אפיצינע, 2 שטאק).

בעמערקונג: אויף לאגער ביכער פון: קלעצקין, „ביכער", בושאוא, „די וועלט", „קולטור-ליגע". גיטלין, „נייע קולטור", ווי אויך אמעריקאנער און בערלינער.

ספעציעלער אויסוואהל פון יודישע פיעסען.

גוטע בעדינגונגען! :-:-: גוטע בעדינגונגען!

צו דער פערלאבונג פון אונזער וו' חבר

אלתר לעוואוויטש

מיט פרל. העלענא וואלפיש

ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

שמואל אסעלקא און מאניא אסעלקא.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ג' קאלעגע

ה' דוד'שע פאנקאווסקי

מיט פרל. רוזשא לענגא

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

ראובן און נטע ק-ייגער

אלי' קלעפפיש, אלי' לענגא.

צו דער חתונה פון אונזער חבר

יעקב דושאלאשינסקי מיט פרל. **חוה זשעטעלנא**

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען

שלמה יאנקעלעוויטש,

משה ברייטשטיין,

אהרן ברייטשטיין.

Z intencji zaślubin pana

Dawida Czapnika

z p. **Andzią Czapnikówną**

życzę wiele szczęścia i świetnej przyszłości.

Fiszek Najberger.

אגודת „לומדי שעורי ערב ובוקר" פל. וואלנאשטשי 3.

זונטאג, פ' תשא פורים קטן (24-טען פעברואר) ארדענט איין דער „שעורי ערב" אין גרויסען ענגלישען זאל, פאסאזש-שולץ 2

א גראנדיעזע סיום-פייערונג

אויף מסכת שבת

מיט דער בעטייליגונג פון פאלגענדע רבנים:

הר' הגאון ר' **יצחק יהודה טרונק** שליט"א מקוטנא | והר' הגאון ר' אדמו"ר ר' **ישראל יוסף פינקלער** אבדק"ק ראדאשיץ שליט"א

ווי אויך די גרעסטע לאדזער טאלאנטפולסטע רעדנער.

אין דער פייערונג נעמט אנטייל חזן **אהרן גאלדוואסער** מיט א גוט איינשטודירטען כאר.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון ענגלישען זאל, פאסאזש-שולץ 2, ביי ערביך, נאוואמיעסקא 4 און ביי קאלמאנאוויטש, נאוואמיעסקא 9.

א פרוי אומגעקומען אין פלאמען אין לאדז

א שרפה אין א וועשעריי אויף פרייהייט-פלאץ 3.—3 פרויען אין א ברענענדער שטוב.—2 פרויען בעקומען בראנד-וואונדען און ראטעווען זיך ארויס פון די פלאמען. — די דריטע פרוי איז טראגיש אומגעקומען.

אויף פרייהייטס-פלאץ 3, פראנט אויפ'ן צווייטען שטאק, געפינט זיך א פאבריקטע, וועלכע בעשטעהט פון איינינע קליינע וואוינונגען און קאמערלעך. דארט געפינט זיך אויך א וועשעריי פון א געוויסער פרוי שוואנק וועלכע האט געהאלטען נאך צוויי וועשינס צו דער ארבייט.

נעכטען אינאכענר וענען פלוצים די שכנים געווארען אויפגעטרייסעלט פון א שרעקליכען געוואלד, וואס האט זיך געטראגען פון דער וועשעריי. דער צואמענגעלאפענער עולם האט צום גרעסטען שרעק באלד בעמערקט ארויסוועצע פלאמען און רויך פון דער וועשעריי וואגנען עס האבען זיך אויך געטראגען הילף-געשרייען פון פרויען, וואס האבען זיך געפינען אין דער ברענענדיגער וועשעריי.

דאס פייער האט באלד פערשפארט די טיר, און איינע פון די פרויען, די איינגענטימערין פון דער וועשעריי, פרוי שוואנק, האט זיך ארורכגעריסען דורך די פלאמען און אפגעקומען מיט בראנד-וואונדען אויפ'ן פנים און קאפ ד יצווייטע פרוי האט זיך אפגעבריהט און איז דורך א קעמערעל אדורך אין קארידאר. אלע זענען געווען זיכער, אז אויך די דריטע וועשין פרוי ראדוואנסקא האט זיך אויך געראטעוועט, אדער האט זיך איינגאנצען נישט געפונען צווישען די פלאמען.

די פייערלעשער האבען דערווייל טיכטיג געארבייט ביים איינלעשען די שרפה. די מהומה צווישען די שכנים איז קלענער געווארען, די געפאהר איז אריבער, פלוצים האט מען ווידער דערהערט א שרעקליכען געשריי. איינער פון די פאליציי-בעאמטע וועלכער האט אונטערזוכט די אפגעברענטע וואוינונג, האט זיך פלוצים אנגעשטויסען אויף א טויטען קערפער. עס האט זיך באלד ארויסגעוויזען אז דאס איז טאקע די וועשין פרוי ראדוואנסקא, וועלכע איז דערשטיקט געווארען אין רויך. מען האט באלד צוגעזעסען נעטען דעם מאן פון דער טראגיש-אומגעקומענער פרוי ראדוואנסקא. עס האבען זיך אפ געשפילט וועהר הארצרייסענדע סצענעס. דער מאן איז צוגעפאלען צום טויטען קערפער און נישט געוואלט גלויבען, אז זיין פרוי איז באמת טויט. די אנגעקומענע פאגאטאציע האט אבער פעסטגעשטעלט, אז פרוי ראדוואנסקא איז דערשטיקט גע- ווארען אין רויך. ס'איז א סברא, אז די פרוי זאל האבען געשלאפען בעת עס איז אויסגעבראכען די שרפה און איז דערשטיקט געווארען אין רויך.

דער דאזיגער טראגישער פאל האט אויף די דארטיגע יידישע איינוואוינער איבערגעלאזט אן ערשיטערנדען איינדרוק. דער טויטער קערפער איז געבליבען ליגען ביי א שכן ביז מארגען פריה.

די סיבה פון דער שרפה זאל זיין, וואס אין דער וועשעריי האט מען געוואשען מיט דער הילף פון בענזין. דארט איז די בעלייכטונג געווען א נאפט-לאמפ. בעת'ן וואשען מיט בענזין האט נעבען פלאצט דאס גלעזעל פון דער לאמפ. דער פלאם פון דער לאמפ האט זיך גלייך אריבערגעטראגען אויפ'ן בענזין און די פלאמען האבען ארומגענומען די שטוב.

טראצקין לאזט מען נישט אריין קיין פראנקרייך

קאנסטאנטינאפאל, 21 (אטע) דער אנפיהרער פון דער אפאזיציע אין פראנקרייך סאבארין, האט היינט דעפעשירט טראצקין, אז די פראנצויזישע רעגירונג האט זיך ארויסגעזאגט געגען טראצקיס אריינפאהר אין פראנקרייך.

סובארין עצה'ט צוליב דעם טראצקין, אז ער זאל פאהרען קיין נארוועגען, וואו ער האט שוין אמאל געוואוינט פאר דער רעוואלוציע.

פאר וואס ווערען יודען נישט אנגענומען אלס פאסט-בעאמטע?

וואס עס זאגט דערויף דער פאסט-מיניסטער.

וו א ר ש א, 21. (טעלעפאניש פון אונזער ספעציעל-קארעספאנדענט). אויף דער זיצונג פון דער בודזשעט-קאמיסיע ביים סיים איז בעטראכט געווארען דער בודזשעט פון פאסט-מיניסטעריום.

סען. קערנער האט אין זיין רעדע אנגעוויזען אז דער פאסט-מיניסטער האט אמאל געהאט געזאגט, אז ביים צונעהמען ארבייטער און בעאמטע ווערט נישט געמאכט קיין אונטערשיד צווישען נאציאנאלער אנגעהעריגקייט. אין דער ווירקליכקייט איז אבער אנדערש. אויף 18,288 פאסט בעאמטע און ארבייטער געפינט זיך בסך הכל 1 יוד אין געווו. עסטרייכישען געביט.

ווייטער דערצעהלט סען. קערנער, אז אויף דער ווארשאווער ראדיא-סטאציע זענען נישט פערהאן קיין קוואליפיצירטע בעאמטע. אויף די 20 בעשטימטע סטיפענדיעס, האט זיך געמאלדען איין יוד, האט מען איהם נישט צוגעלאזען צו בעקומען א סטיפענדיע.

אויף די פאסטענס פון בריף-טרעגער ווערען אויך נישט אנגענומען קיין יודען.

דער פאסט-מיניסטער האט דערויף געענטפערט, אז קיין שום צירקולאר האט ער נישט ארויסגעגעבען צו מאכען אונטערשידען פאר נישט פאליאקען. אויב עס ווערען נישט אנגענומען קיין יודען אלס פאסט-בעאמטע, איז עס נאר דערפאר, וואס עס זענען פערהאן טויזענדער נישט-יודישע בקשות. וואס שייך בריף-טרעגער, — האט געזאגט דער מיניסטער — זענען יודען פיזיש צו שוואך צו קענען אויספיהרען אזא שווערע ארבייט.

האנדעלס-בילאנס.

וו א רש א, 21. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). דער האנדעלס-בילאנס אין יאנואר האט געהאט א דעפיציט פון 78 מיליאן זל., אין דעצעמבער – 29 מיליאן זל.

אומזאץ-שטייער.

וו א רש א, 21. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). אויף דער זיצונג פון דער פינאנץ-קאמיסיע איז בעטראכט געווארען דער נייער רעגירונגס-פראיעקט וועגען אומזאץ-שטייער.

עס איז געוועהלט געווארען א סוב-קאמיסיע, אין וועלכער עס זענען אויך אריין די דעפוטאטען פארבשטיין און ווישליצקי.

נעכטיגע בודזשעט-זיצונג פון לאדזער שטאט-ראט.

צווישען די דעקלאראציעס צו דער גענעראל-דעבאטע פון בודזשעט האט ראטם. רום אויך געלייענט די

דעקלאראציע פון די אונפארטייאיש-רעליגיעזע יודען.

אין דער דעקלאראציע ווערט געזאגט:

דער פארגעלעגטער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1929-30 בעפרידיגט אונז אבסאלוט נישט, ווי עס ווייזט זיך ארויס פון דער רעדע פון שטאט-פרעזידענט דעקען די שטאטישע שטייערן 81 פראצענט פון בודזשעט, דאס דאזיגע מוז קודם-כל טרעפען די מיטעל-פערמעגליכע קלאסען און בעזונדערס דאס יודישע בירגערטום. מיר האלטען, אז דאס נעהמען אזעלכע גרויסע שטייערן קען דערפיהרען די יודישע בעפעלקערונג צו א רואין. די יודישע געזונד-הייטס-, בילדונגס- און פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, נישט-קוקענדיג דערויף, וואס זיי לעבען איבער א שווערען פינאנציעלען קריזיס, וואס זיי בעקומען נישט פון ערגי עקיין סובסידיעס, ווענען ביים פערטיילען דיסובסידיעס דורך דעם מאגיסטראט שטארק בעיעזלה'ט געווארען און די סומען וואס זענען פאר זיי בעשטימט געווארען ענטשפרעכען לגמרי נישט ד יפראפארציע לויט וועלכער די יודישע בעפעלקערונג האלט אויס די זעלבסטפערוואלטונג.

אונזער שטעלונג צום בודזשעט איז אפהענגיג פון די אויסבעסערונגען, וועלכע וועלען אריינגעטראגען ווערען צום בודזשעט.

ביים אנהויב פון דער

נעכטיגער זיצונג

האט דער גענעראל-רעפערענט פון בודזשעט, ראטמאן הארטמאן געענטפערט די אפאזיציאנעלע רעדנער. ער האט אפגעווארפען אלע זייערע פארוואורפען און אנגעוויזען אז ד יאפאזיציע האט דנישט ארויסגעריקט קיין איי וואגיגען ארגומענט געגען ווירטשאפט פון איצטיגען סאציאליסטישען מאגיסטראט.

דאן טרעט מען צו צו דער אפשטימונג איבער די

פארשלאגען פון „בונד“ און „פועלי-ציון“,

וועלכע זענען אריינגעטראגען געווארען בעת דער אלגעמיינער בודזשעט-דעבאטע.

עס ווערען אנגענומען איינינע זעהר וויכטיגע פארשלאגען, וואס זענען נוגע דער יודישער בעפעלקערונג און נעמליך:

1) מעגליך צו מאכען דער יודישער בעפעלקערונג, זיך צו פערשטענדיגען אין די שטאטישע אינסטיטוציעס אויף זייער מוטער-שפראך, אויף יודיש דורך צונעהמען בעאמטע, וועלכע רעדען יודיש;

2) דער מאגיסטראט זאל זיך בעמיהען, אז די קאנצעסיאנירטע אונטערנעהמונגען זאלען צונעהמען אלס ארבייטער און בעאמטע יודען צוגלייך מיט אנדערע;

3) דער שטאט-ראט אנערקענט, אז ס'דארף איינגעפיהרט ווערען איינהייטליכע, וועלטליכע שולען אויף דער מוטער-שפראך, דאס הייסט פאר יודישע קינדער מיט דער יודישער אונטעררינכטס-שפראך און 4) דער מאגיסטראט זאל זיך בעמיהען, אז די שטייער-געזעצען זאלען נאוועלוזירט ווערען אויף דעם אופן, אז ס'זאלען גענומען ווערען נאר דירעקטע שטייערן.

פאר די ערשטע דריי פארשלאגען האבען געשטימט אלע סאציאליסטען, די יודישע און דייטשע בירגערליכע פראקציעס.

דאן זענען זכמעט אהן דיסקוסיעס אנגענומען געווארען די בודזשעטען פון שטאט-ראט, פרעזידיום, פון מאגיסטראט, מיליטעריש-פאליצייאיש-ביורא און אונטערשטיצונגס-אפטיילונג.

די גרעסטע דיסקוסיע האט ארויסגערופען דער בודזשעט פון דער שטייער-אפטיילונג. פערשידענע רעדנער האבען זיך געפרובט צו ליציטירען אין זייער קענטניש אין שטייער-פראגען. צום סוף פון דער דעבאטע זענען אפגעשטימט געווארען פאלגענדע

פארשלאגען פון דער ציוניסטישער פראקציע.

1) רעדוצירען די שטראפען פאר פערלענגטע שטייערן פון 2 פראצענט אויף 1 פראצענט. דער פארשלאג איז אפגעווארפען געווארען, דערביי האט אבער לאזניק קוק ערקלעהרט, אז אומעטום, וואו ס'ווערט נאר נישט בעמערקט קיין ביידווילינקייט, ווערט יעדען איינציגען ב יידער ערשטער וועגדונג אהן שוועריגקייטען רעדוצירט אויף 1 פראצ.

2- די אלע, וואס וואוינען אין איין שטוב אדער 1 שטוב מיט א קוך און וואס זענען שולדיג נישט מעהר ווי 50 זלאטעם שטעטישע שטייער, זאל דער חוב איינגאנצען געשענקט ווערען. דער דאזינער פאר שלאג וועט ערשט אפגעשטימט ווערען אויף דער נאהענטסטער זיצונג, ווען דער מאגיסטראט וועט שוין האבען א שטעלונג צו דער פראגע.

3) ס'איז איבערגעגעבען געווארען אלס וואונש צום מאגיסטראט, אז די סעקוועסטראטארען זאלען ביים אנהויבען א ליציטאציע געבען דעם שטייער-צאהלער 1 שעה צייט, אויב דער צאהלער וועט ערקלערען, אז ער וויל זיך שאפען געלד אויף צו בעצאהלען דעם שטייער-חוב.

העכערונג פון דירה-געלד

וו א ר ש א, 21 (טעלעפאניש) לויט'ן רעגירונגס-פראיעקט צו העכערן דירה-געלד, זאלען די וואוינונגען פון 1 צימער געהעכערט ווערען ביז 30 פראצענט, א חוץ די 100 פראצענט פון פאר מלחמה'דיגען גרונד-דירה-געלד; פון 2 צימער – ביז 40 פראצענט; פון 3 צימער – ביז 60 פראצענט; פון 4 צימער – ביז 80 פראצענט; פון 5 צימער און האנדעלס-לאקאלען – ביז 100 פראצ.

די דאזיגע העכערונג וועט אדורכגעפיהרט ווערען סיסטעמאטיש פון 2 פראצענט אן יעדען קווארטאל. (ווייטער זעה 4. זייט – די רעד.)

אויפרוף פון נויט-הילפס-קאמיטעט

וועלכער האט איבערגענומען די אנפיהרונג אין די ווארים- און דערנעהרונגס-פונקטען,

וואס זענען געשאפען געווארען דורך דער איניציאטיוו פון „נייעם פאלקסבלאט“.

יודען ברידער!

טויזענדער און אבער טויזענדער יודען פון אונזער שטאט פריהרען און קארטשען זיך פאר קעלט און הונגער.

גרויזאם איז די נויט אין די קווארטאלען פון דער יודישער ארימקייט.

מענשען ווערען פערשמאכט, קינדער ווערען געשוואלען אין די נישט-געהייצעט שטיבען. גרויס און קליין ליידען אונטער די צוואנגען פון פראסט.

און אויף דער שוועל שטעהט די גריפע און אנדערע אנשטעקענדע קראנקהייטען, וואס לויערען נאך פרישע קרבנות.

עס איז נויטיג א באלדיגע און דרינגענדע הילף!

דער „נויט-הילף-קאמיטעט“ (עזרה דחופה) האט אלס אויפגאבע צו ראטעווען די, וואס נויטיגען זיך אין רעטונג, דעם ארימאן און דעם נויטבעדערפטיגען בכבוד'יגען יוד.

זאל יעדער לאדזער יוד שפענדען פאר אונזערע הילפס-בעדערפטיגע ברידער און געבען דער מיט מעגליכקייטען דעם „נויט-הילף-קאמיטעט“ אנצווארימען די, וואס פריהרען, צו שטילען דעם הונגער פון די, וואס הונגערען, און צו פערהיטען די אלגעמיין-קאטאסטראפאלע פאלגען פון הייאהריגען, שטרענגען ווינטער.

די שויך-עקזיסטירענדע 12 ווארים- און דערנעהרונגס-פונקטען מוזען ווייטער דערהאלטען ווערען; נייע הילפס-איינריכטונגען ווערט געפלאנט צו עפענען.

זאל יעדער לאדזער יוד ביישטייערן פאר דער רעטונגס-אקציע אזוי פיל, וויפיל ער איז ביכולת.

וואס ברייטער עס וועט זיין אייער הילף, אלץ ווירקזאמער וועט זיין די רעטונג, אלץ זיכערער וועט זיין די טעטיגקייט פון קאמיטעט, אלץ ברייטערע שיכטען פון יודישען עלענד וועלען ווערען געהאלפען!

יודען בירגער!

געדענקט, טויזענדער און אבער-טויזענדער פון אייערע ברידער קוקען אויס אויף אייער שפענדע! זיי קלאמערען זיך אן דעם „נויט-הילף-קאמיטעט“ און ערווארטען פון איהם הילף און שטיצע!

דער „נויט-הילף-קאמיטעט“:

רעד. י. אונער. סענאטאר ד"ר מ. ברוידע, סענאטאר ס. בארזינער, ב. גליקסמאן, מ. העלמאן, רעד. „לאדזשער טאגעבלאט“ (ע. האמבורסקי און י. קאהאן), סט. יאראטשינסקי, פרעזעס ל. מינצבערג, נ. נייימאן, א. קאהן, ז. קליין, מ. קראסוצקי, פר. ד"ר רעזניק, אהרו. פ. ראזענטאל, ל. צוקער, י. שוויאטלאווסקי, רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט“.

שפענדען ווערען אנגענומען אין רעדאקציע „נייעם פאלקסבלאט“. 3 ב

פון די ווארים- און דערנעהרונגס-פונקטען.

היינט, פרייטאג, וועלען די ווארים- און דערנעהרונגס-פונקטען זיין אפען אינדערפריה און ביי טאג. ביים טאג וועלען ארויסגעגעבען ווערען פאר די, וואס וועלען פערלאנגען, דאפעלטע פארציעס. מארגען, שבת, וועלען די פונקטען זיין געשלאסען.

אפענער בריף

צו דער רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט“.

חשובע רעדאקציע!

די פערוואלטונג פון טארג- און מארק-שטייער האלט פאר איהר חוב צו דאנקען די ה"ה איניציאטארען פון דער רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט“ און דעם קאמיטעט „פיקוח נפש“ פאר זייער גוטען איינפאל צו עפענען ווארים- און דערנעהרונגס פונקטען — בפרט ביי די שטעטישע טארג-פלעצער, וואו די געפרוירענע הענדלער דערווארעמען ממש זייער נשמות.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון טארג- און מארק-שטייער ביי די קליינהענדלער צענטראלע זאוואדזקא 5.

פרעזעס: — מ. מינץ.

וויצע-פרעזעס: — א. אבראמאוויטש.

שפענדע

ה. זילבערמאן האט געשפענדעט 3 זל. פאר די ווארים- און דערנעהרונגס-פונקטען.

פרל. קאהן האט געשפענדעט פאר די דערנעהרונגס-פונקטען 1 קילא טיי.

די נעמען פון די שפענדער וועלען פערעפענטליכט ווערען אין אונזער צייטונג.

העכערען דאָס דירה=געלד ביז 100 פּראָצ.
אזא פּראָיעקט האט אנגענומען די רעגירונג

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש) נעכטען האָט דער מיניסטאָרען-ראַט אָנגענומען אַ געזעץ-פּראָיעקט וועגען העכערען דאָס דירה-געלד אין אַלטע הייזער איבער די 100 פּראָצענט פון פאַרמלחמה'דיגען דירה-געלד.

די העכערונג איז אָפּהענגיג פון דער גרויס פון לאָקאַל. אויף גרויסע לאָקאַלען וועט די העכערונג זיין אַ גרעסערע, אויף קליינע אַ קלענערע. דאָס אינערן-מיניסטעריום, וואָס איז דער אויטאָר פון דעם פּראָיעקט, לייגט פאָר צו העכערען דאָס דירה-געלד, לויט דער גרויס פון די לאָקאַלען, פון 30 ביז 100 פּראָצענט. דאָס וואָלט געגעבען אַ סומע פון 200 מיליאָן זלאָטעס אַ יאָהר, 75 פּראָצענט וואָלט גענומען געוואָרען אויפ'ן מלוכה-אויפבוי-פאָנד, און 25 פּראָצענט פאַר די הויז-בעזיצער.

פּטור געוואָרען אַ בלבול

מאָסקווא, 21 (י.ט.א. טעלעגראַפיש). דער פאָרזיצענדער פון דער יודישער קהלה אין מאָסקווא, פוקס, וועלכער, איז אַרעסטירט געוואָרען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער טעטיגקייט פון אַ קרעדיט-אינסטיטוציע, איז איצט בעפרייט געוואָרען פון אַרעסט. אַלע בעשולדיגונגען האָבען זיך אַרויסגעוויזען פאַר פאַלש.

דער אַרעסט איז נישט געשטאַנען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער טעטיגקייט פון דער יודישער קהלה אין מאָסקווא.

נייע גזרות אויף עמיגראַנטען אין אַמעריקאַ.

וואַשינגטאָן, 21 (י.ט.א. טעלעגראַפיש). דער קאָנגרעס האָט אָנגענומען דעם דעפּאָרטאַציע-ביל פון בעריהמטען עמיגראַנטען-פרעסער דזשאָנסאָן.

לויט דעם נייעם געזעץ וועט יעדער עמיגראַנט, וואָס איז אַריינגעקומען קיין אַמעריקאַ אומלעגאַל, פערמשפּט ווערען אויף טורמע, געלד-שטראָף און מ'וועט איהם אַרויסשיקען פון לאַנד. דאָס געזעץ איז נוגע נאָר די עמיגראַנטען, וועלכע וועלען אַריינקומען אומלעגאַל אין לאַנד, נאָכדעם ווי דאָס געזעץ וועט אַריין אין קראַפט. דער דעפּאָרטאַציע-ביל איז אויך נוגע פערברעכער און אַזעלכע „פרעמדע" וועלכע בעהאַלטען אויס די אומלעגאַלע עמיגראַנטען. דער ביל איז אָפּגעשיקט געוואָרען אין סענאַט. ער וועט נישט בעטראַכט ווערען אויף דער איצטיגער סעסיע.

צוזאַמענפאַהר פון יודישע קהלות אין בוקאָווינא.

טשערנאָוויץ, 21 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) אין סאָטשעוואַ איז פאָרגעקומען אַ צוזאַמענפאָהר פון אַלע יודישע קהלות אין בוקאָווינאַ. ס'זענען בעטראַכט געוואָרען אָרגאַניזאַציאָנעלע און פּאָליטישע פראַגען.

לופט-פערקעהר צווישען לאָנדאָן און תל-אביב.

ירושלים, 21 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) די ארץ-ישראל רעגירונג האָט זיך געווענדעט צו דער לופט-פליה-געזעלשאַפט „אימפעריאַל", אַז אויף דער צייט פון דער אויסשטעלונג אין תל-אביב זאָל איינגעאָרדענט ווערען אַ נאָרמאַלער לופט-פערקעהר צווישען לאָנדאָן און תל-אביב כדי מעגליך צו מאַכען, וואָס שנעלער צו בעזוכען די אויסשטעלונג.

אַשרעקליכע קאַטאַסטראָפע אין קויהלען גרובען.

קאַטאָוויץ, 21. (ספּ. טעל.) אין דעם „קויהלען-גרובען „פערפאַנג" הינטער קאַטאָוויץ איז עהער נעכטען פאָרגעקומען אַ שרעקליכע קאַטאַסטראָפע.

בעת דער אַרבייט האָט אויסגעריסען דער קויהלען-שטויב, צווישען די אַרבייטער איז ענטשטאַנען אַ שרעקליכע פּאַניק, ווייל די וואָלקענס רויך האָבען זיך אָנגעהויבען אַריינצובעקומען אין אַלע שיכטען. ווען דער רויך האָט זיך פונאַנדערגעשטרייט האָט מען געפונען די טויטע קערפּערס פון די אַרבייטער לוהוויק פשילוצקי און סטאַניסלאַוו שימטשאַק. אויסער דעם האָט מען געפונען אַ שווער-פערוואונדעטען אַרבייטער אלאיזי פּאָשרושעכני, וועלכער איז דערנאָך געשטאָרבען אין שפּיטאָל.

די איינריכטונג אויפ'ן אָרט פון דער קאַטאַסטראָפע איז אינגאַנצען פערניכטעט געוואָרען. די מאַכט פיהרט אַן ענערגישע אויספאָרשונג וועגען די סיבות פון דעם אונפאַל.

אַמעריקאַ טרעט צו צום האַאַגער טריבונאַל.

וואַשינגטאָן, 21. (ספּ. טעל.) דער אַמעריקאַנישער אויסערן-מיניסטער קעלאָג האָט נעכטען איבערגעשיקט אַ נאָטע צו די אַמבאַסאַדאָרען פון אַלע מלוכות, וואָס געהערען צום אינטערנאַציאָנאַלען טריבונאַל אין האַאַג, אין דער נאָטע הריקט קעלאָג אויס די מעגליכקייט, אַז אַמעריקאַ זאָל צוטרעטען צום האַאַגער שידס-טריבונאַל. אַמעריקאַ פאָדערט נאָר פון טריבונאַל, אַז אין די קאָנפליקטען, וועלכע וועלען בעטראַכט ווערען דורכ'ן טריבונאַל און אין וועלכע אַמעריקאַ איז פעראינטערעסירט מוז זיין דער הסכם פון אַמעריקאַ.

ערמאָרדעט אַ יודישען אַרבייטער

בערלין, 21. (ספּ. טעל.) „רול" שרייבט, אַז דער אַנטיסעמיטיזם אין רוסלאַנד וואַקסט זיך אַלץ שטאַרקער, אין דער פּסקאָווער מעטאַל-פאַבריק האָבען 2 „קאָמסאָמאָלצעס" דערהרגעט זייער חבר באַלשעמעניק און זיך פערטיידיגט אויף פאָלגענדען אופן: „מיר האָבען איהם דערהרגעט דערפאַר ווייל ער איז אַ זשיד און מיר זענען רוסען". פאַר דער ראַזיגער רציחה האָבען די קאָמסאָמאָלצעס זייער קרבן שרעקליך געפּייניגט.

דאָס כאַראַקטעריסטישע דערביי איז, וואָס עס הערען זיך שטימען וואָס פערטיידיגען די מערדער

צוויי יודען אויסגעבויט דעם גרעסטען הימעל-קראַצער אין ניו-יאָרק.

ניו-יאָרק. דאָ האָט מען געפייערט די ערעפנונג פון דעם גרעסטען הימעל קראַצער אין ניו-יאָרק, וועלכער האָט אָפּגעקאָסט 14 מיליאָן דאָלאַר.

די איינענטימער פון דעם הימעל קראַצער זענען צוויי רוסישע יודען: אירווין — ? (וואַרשיינליך מינטער) און כאַנין, וועלכע זענען מיט 21 יאָהר צוריק אָנגעקומען קיין ניו-יאָרק, האָבענדיג אין קעשענע אַ פּאָר דאָלאַר.

זיי האָבען אָנגעהויבען זייער קאַריערע אַלס שטוב מאַלערס. שפּעטער האָבען זיי פערגרעסערט זייער געשעפט און צום סוף האָבען זיי זיך פערנומען מיט בוי-אונטערנעהמונגען, בויענדיג טעאַטערען, קינאָס און גרויסע האָטעלען.

זייער רייכטום ווערט איצט אָפּגעשאַצט אין 75 מיליאָן דאָלאַר.

סקאַנדאַל ביים אויספיהרען טויט-שטראָף.

זאַגרעב, 21. (ספּ. טעל.) בעת'ן אויספיהרען די עקזעקוציע איבער 4 באַנדיטען, וועלכע זענען פערמשפט געוואָרען צום טויט דורך הענגען, איז פאָרגעקומען אַ שרעקליכער סקאַנדאַל.

פאַר'ן געריכטס-מאַכט האָבען זיך צונויפגעזאַמעלט גרויסע מענשען-מאַסען, כדי בייצוואוינען די עקזעקוציע.

דער ערשטער האָט געזאָלט אויפגעהאָנגען ווערען אַ געוויסער קומפּאַטין. ווען דער תליון איז צו איהם צוגעגאַנגען, האָט ער געחלשט און אומגעפאַלען, דער תליון האָט איהם אויפגעהויבען און איהם אַרויפגעלעגט די פעטליע אויפ'ן האַלז. דער צווייטער, וועלכער איז אויפגעהאָנגען געוואָרען, גרהאַליץ האָט אויסגעשריגען צום תליון: „וואָס ציטערען דיר אַזוי די הענד, הענג מיך אויף אָדער איך וועל דיך אויפהענגען. דער טויט פון די אויפגעהאָנגענע איז געקומען נאָך 7 מינוט.

אַ מצבה וואָס קאָסט 10 אַ האַלב מיליאָן.

בוענאָס-איירעס. אויף אַ היגען בית-עולם געפינט זיך אַ קבר, אויף וועלכען עס שטעהט אַ גאַנץ געוועהנליכע פון ערשטען קוק מצבה.

אָבער די מצבה קאָסט אַ סומע פון צעהן אַ האַלב מיליאָן פראַנק. זי איז פון זאַגעווגע בעפוצט אינגאַנצען מיט גאָלד, און דאָרט שטעהט אַ פרויען סטאַטוע, וועלכע האָט אַליין אָפּגעקאָסט 750,000 פראַנק. די וואָנט זענען בעפוצט מיט טייערע סקולפּטור-אָרנאַמענטען.

די ראַזיגע מצבה איז מיט 19 יאָהר צוריק אויסגעבויעט געוואָרען פון אַ געוויסען אַנושעל דאַראַנאַ, וועלכער האָט פעראָרדענט אין זיין צוואה, אַז נאָכ'ן טויט פון זיין לעצטען יורש זאָל מען אויפהערען צו בעפוצען די מצבה און פאַרשלאָגען זי אויף אייביג. די מצבה איז דעריבער געבליבען נישט פערענדיגט.

Dr. med. STUPEL
.12 Szkolna 12.
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, האַר און ווענערישע קראַנקהייטען
ענגער אַרטען, לישי. פּודרעק. רענטגען-שטראַהלען אא.
קוואַרץ- ליכט, עלעקטראָ-טעראַפּיע.
נעהמט אָן פון 6 ביז 9 אין אָוונד.

אַ בעזוך ביי „מיס איירעפּאַ".
זי דערצעהלט וועגען איהרע עלטערן, איהר יודישקייט און וועגען... אַ יודישען חתן.

דער מיטאַרבייטער פון „פּאַריזער הײנט" י. חאַמסקי האָט בעזוכט דאָס פרייליין סימאָן, וועלכע איז אויפ'ן שעהנהייטס-קאָנקורס אין פּאַריז אויסגעקליבען געוואָרען אַלס די שענסטע פרוי אין איירעפּע (מיס איירעפּע). אָט ווי ער בעשרייבט די בעגעגעניש.

שווער קומט אָן אַ שעהנע פרוי, שווער צוצוקומען. בפרט, ווען אַרום איהר טאַליע וויקעלט זיך אַרום דער מאַיעסטעטישער שלייער: — מיס איירעפּאַ! — און פון איבעראַל קוקען אויף איהר מיליאָנען גיריגע בליקען — צו איהר, דער שענסטער פרוי פון איירעפּאַ! — און דערצו פינקעלט נאָך אין דער ווייטענס דער בריליאַנטענער דיאַדעם פון „מיס אוניווערס" — די שענסטע פרוי פון דער וועלט! — —

מוז מען זיין זעהר אָפּגעהיט, אויסרוהען זיך. אכטונג געבען אויף זיך. אַ סך שעהן אויסשטעהען ביים שפּיגעל און דאָ קומען אַזוי פיל איינלאַדונגען פון אַלע זייטען. פון סאַלאָנען, פון פּאַלאַצען פון גרויסע הייזער. דאַרף מען ענטפערען אויף די איינלאַדונגען. גוט זיין מיט אַלעמען, העפליך, שמייכלענד.

און דערצו איז מען נאָך אַ פּשוט מיידעל — פון אַ קליין אונגאַריש שטעטעל, און מען קען באמת בערוישט ווערען פונ'ם ברייטען וועג, וואָס עפענט זיך מיט אַמאָל פאַר איהר, צייטונגס-לייט, אויפנאַהמעס, נאַלאַס, מלוכה-פּרעזידענטען, טעאַטער פאַרשלאַגען, קאָנטראַקטען, קינאָ —

איז טאַקע שווער צו איהר אָנקומען. די מחנה רעפּאָרטערען, פאָטאָגראַפען, האַנדעלס-פאָרשטעהער, קינאָ-דירעקטאָרען. מיט אַמאָל האָבען בּרייט זיך אַנ'עפּען געטון פאַר איהר סאַלאָנען, אָפּעראַ-בעלער, פייערליכע גאַלאַס, וואו זי — דאָס שלאַנקע בעשיידענע מיידעל, וואָס האָט אפשר ווי אַלע אונגאַרישע ווז ערצויגענע מיידלעך געחלומ'ט פון בודאַפּעשט, ווין, פּאַריז, — איז מיט אַמאָל דאָ, זי די געקרוינטע „מיס איירעפּאַ".

דעריבער איז אינגאַנצען פערשטענדליך געווען דער פּאָרטיער פון דעם גרויסען פּאַריזער האָטעל:

— מיס איירעפּאַ קען אייך היינט נישט אויפנעהמען. קומט מאָרגען.

* * *

וואָס טוט מען נישט פאַר אַ שיינעם מיידעל? בין איך געקומען מאָרגען. געוואַרט לאַנג אין דעם רייכען שטול פונ'ם האָטעל-האָל. נאָר צום סוף איז ווייטער געקומען דער פּאָרטיער און ווייטער פערנויגט זיך: —

— ליידער! — מיס איירעפּאַ קען אייך היינט נישט אויפנעהמען! — זי שלאָפט.

— אַזוי שפּעט!

— מיין הער! זי איז זעהר מיד! אַזוי פיל אַרבייט ווי זי האָט איצט.

— אָבער...

— קומט נאָכמיטאָג, וועט זי שוין זיין אָנגעטון.

— אַזוי לאַנג דויערט דער טואַלעט?

— אַה! — ווען מע זאָגט מיס איירעפּאַ! האָט דער פּאָרטיער פילאָזאָפיש צוגעגעבען.

האָב איך ווייטער אַ טראַכט געטון: וואָס טוט מען נישט פאַר אַ שעהן מיידעל? בפרט פאַר דער שענסטער. און איך בין געקומען נאָך מיטאָג, און עס איז ווערט געווען.

* * *

זי איז ערשינען אַ שלאַנקע אַ שמייכלענדע. אַ שעהנער פוטער מאַנטעל איז מיט עלעגאַנטער נאַכלעסיגקייט געהאָנגען אויף איין אַקסעל. די בלאָנדע האָר זענען פערקעמט געוואָרען אויף הינטען. די אויגען און די בלויע אויגען האָבען געשמייכעלט מיט חן. מיט שאַרם. דאָס קליינע רינגע מיילכעל האָט אויפגעוויקעלט זיך — רויט אָנגעשמינקט — אין אַ בעשיידענעם שמייכעל און די ווייסע ציינדלעך האָבען זיך בעוויזען. דער גאַנצער הויכער שמאָלער קערפּער איהרער האָט געוויגט זיך ביי יעדען טריט — שלאַנק, הויך, בויגעוודיג און שטאָלץ — ווי אַ פּאַלמע — ווי אַ לולב, זי האָט אויסגעשטרעקט איהר האַנד, — אַ ווייסע, שעהנע האַנד, מיט רינגע לאַנגע איידעלע פינגער —

— ענטשולדיגט, וואָס איהר האָט געדאַרפט וואַרטען! — נאָר זעט זאָ איהר ווייסט ווי איך בין איצט בעשעפטיגט! איך פאָזיר דאָך פאַר 50 פאָטאָגראַפען אַ טאָג! — אָה זאויפהער קומען מענשען, אָהן אויפהער דאַרף איך מאַכען וויזיטען! — גלויבט מיר, אַז איך בין שוין אַזוי נעהזעו פון דעם אַלעמען!

און איהר בלויער שעהנער בליק ווערט טרויעריג. די דינע ברעמען ציהען זיך צונויף פערזאָרגט און אויף די רויטע ליפּען שפּילט די שענסטע פערזאָרגטקייט!

„מיס איירעפּאַ" קלאָגט זיך נאָך פיל. נאָר צום סוף קומט די הויפּט פראַגע, צוליב וועלכער איך בין געקומען! —

— פרייליין! — איז אמת, אַז איהר זענט אַ יודישע? —

מיס איירעפּאַס פּנים'ל לעבט אויף.

— אומעטום שטעלט מען מיר די פראַגע! יאָ! איך בין אַ יודישע, איך לייקען עס נישט. נאָר איך וויל נישט מען זאָל דערפון מאַכען אַ טומעל ווייל דאָס קען מיר פיל שטערען!

און „מיס איירעפּאַ" גיט באַלד צו:

— מיין פאָטער איז אַ יוד. אַנ'אויגען דאָקטאָר (דאָקטאָר סימאָן) אין קעסטהיי — אַ שטעטעל אין אונגאַרן. ביי אונז פיהרט זיך אַ יודיש פרום הויז. ביי מיינע עלטערן אין שטוב היט מען אָפּ שבת. און די ימים-טובים ווערען אויך שטרענג אָפּגעהיט.

— האָט מען געוואוסט אין אונגאַרן ביים אויסוועהלען אייך, אַז איהר זענט אַ יודישע!

— איך וויים נישט! איך גלויב, אַז ניין!

העכסטוייל קומען אָן „אינטערעסאַנטען". אַ פאָטאָגראַף, אַ קינאָ-דירעקטאָר, אַ פאָרשטעהער פון דער ריזיגער נאָרטקליף-פרעסע מיס איירעפּאַ רעדט עטליכע שפּראַכען, זי ענטפערט אויף ענגליש, דייטש פראַנצויזיש קען זי נישט.

מיר רעדען אונגאַריש, קיינער פערשטעהט ניט. איך אויך נישט. מיין פריינד אַנ'אונגאַרישער דאָקטאָר, וועלכען איך האָב ספּעציעל איינגעלאַדען, העלפט מיר.

מען פרעגט מיך אַזוי פיל וועגען מיין יודיש קייט — רופט זיך פלוצלינג „מיס איירעפּאַ" אָן — איבעראַל, ווו איך קום, האָב איך די זעלבע פראַגע. איצט איך בין געוועזען אין ניצא, איז צו מיר אויפ'ן גאַס צוגע פרוי, אָנגענומען מיך געקושט מיך — איך בין גליקליך — האָט די פרוי געזאָגט — וואָס דו ביזט אַ יודישע טאָכטער! וואָס דו ביזט די שענסטע פרוי פון איירעפּאַ!

עס האָט מיך גערירט — זאָגט ווייטער פרל. סימאָן — און אין איהר אויגען קוקט די בלויסטע אונשולד — איך לייקען קיינמאָל נישט — אָבער איצט... מען רעקט אַזוי פיל איבער מיין יודישקייט — אַז עס איז מיר שוין צו שווער... איך ווייס גאָר נישט ווי מען וועט מיך אויפנעהמען אין אונגאַרן...

— זאָרגט נישט, פרייליין! — האָט איהר עפּעס גוטע פּלענער אויף דער צוקונפט? אַ טעאַטער קאַריערע? קינאָ? —

— אַח, ניין! — מיין איינציגער בעגעהר איז וואָס שנעלער חתונה האָבען.

— בלוין?

— יאָ, איך וויל אַ חתן!

— אַ יוד?

— נאָר אַ יוד! — אַ רייכען און אַ שעהנעם דערצו...

און זי גיט גלייך צו:

— איך וויל נישט ווייניגער, ווי יעדעס מיידעל וויל! —

— און איהר זעהט שוין אין ערגעץ דעם גליקליכען? — —

— דערווייל נישט.

— פאַלט נישט אייער בליק ערגעץ אין אונגאַרן?

— אַה, ניין, אין אונגאַרן!

— אפשר אין פראַנקרייך.

— אויך נישט! —

— ? —

— איך וואָלט וועלען אַנ'ענגלענדער, אַנ'אַמעריקאַנער! — און זי גיט ווייטער צו: — ווי אַלע מיידלעך! —

— איהר פאָהרט דאָך איצט קיין אַמעריקאַ אויף דעם גרויסען שעהנהייטס-קאָנקורס, אפשר...

— אפשר... ווייל איך גלויב ווייניג, אַז איך זאָל געווינען דעם שעהנהייטס-קאָנקורס...

— וואָלט נישט געשאַדט געווינען אַ... חתן!

— אייער גרן — דער שעהנהייטס פּרייז איז נישט קיין שלעכטער — 10,000 דאָלאַר.

— און איך אַליין? — שמייכעלט מיס איירעפּאַ.

— איך בין זיכער אין אייער ערפאָלג און ווינש אייך געווינען ביידע קאָנקורסען — דעם פּרייז און דעם חתן!

„מיס איירעפּאַ" לאַכט. דער שמאָלער שלאַנקער קערפּער פאַלט צו צום רויטען פּליושענעם שטול. דאָס יודישע מיידעל איז גליקליך. איהרע ווייסע איידעלע הענד וויקלען זיך ווי ווייסע שלאַנגען אויף דעם רויטען פּליוש פונ'ם שטול און אַ רינגע שעהנע קניה וועהט זי אַרויס פונ'ם טייערען קלייד, וואָס זי טראָגט, זי איז לעבענס לוסטיג, גראַציעס פול מיט חן און איידעלקייט.

י. חאַמסקי.

גאַליציִשע אָפּאָזיציע

אָדער — „מיר וועלען אייך ווייזן".

„ווען מיר וועלען זיין געצוואונגען איבערצוגעהן אין „קאָלאָ" אין אָפּאָזיציע, וועלען מיר אייך ווייזען, ווי אַזוי מען פיהרט אַן־אָפּאָזיציע" — האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אויב איך האָב נישט קיין טעות, דר. ראָזמאַרין. געזאָגט איז עס געוואָרען אין אַ פריינדליכען געשפרעך, און געקלונגען האָט פון די ווערטער אַ גאווה, ווי איינער זאָגט: „איהר שלימזול ווייסט דען, וואָס הייסט אָפּאָזיציע? כ'וועט קומען די ריכטיגע שעה, וועט איהר שוין זעהן, מיר וועלען אייך שוין אָנלערנען".

און איצט טאַקי איז די ריכטיגע שעה געקומען, און מען לערענט אונז. מיר מוזען געשטעהן; יעדע נייע לעקציע איז פאַר אונז אַן־איבעראַראַשונג. עס שטייגט איבער אַלע ערוואַרטונגען. מען בעווייזט ממש ווירטואָזיטעט. מען טוט אָפּ איין שפּיצעל נאָכ'ן אַנדערען, און אַלץ מיט אַ מינע פון צדיקים גמורים, וואָס ווערען אויף יעדען טריט און שריט בע'עוולה'ט. פון דער פּרעסע, אין „מאָמענט" צערייסט מען די בגדים, מען וויינט און מען קלאָגט אויף דעם רשעות פון דער מעהרהייט. וואָס וויל זיך נישט רעכענען מיט די מזרח־גאַליציִשע דעפּוטאַטען און מיט זייער קאָנטאַקט מיט דער רעגירונג, און אין דער־עלבער צייט שטעלט מען אונטער פיסלעך, שטערט מען, אז מען בעמיהט זיך צו ברענגען שאָדען.

אָפּט פרעג איך מיך: צי איז מזרח־גאַליציען באמת אַזוי בלינד אָדער פערבלענדעט, אַז מען טאָלערירט די אַלערליי קונצען? פאַר וואָס דערהערט זיך נישט קיין מעכטיגע וואָרנונג, נישט נור פון דער אַקאַדעמישער יוגענד, נעגען דעם העסליכען און שעדליכען שפיל, וואָס ווערט געפיהרט דורך דר. רייך און זיינע מקורבים?

אָט האָבען זיי פּראָקלאַמירט, אַז זיי בעטייליגען זיך נישט אין דער אַרבייט פון „קאָלאָ", הגם זיי בלייבען אין איהם. דאָס לעצטע האָבען זיי געדאַרפט, כדי צו בערוהיגען די געזעלשאַפטליכע מיינונג אין מזרח־גאַליציען און... כדי צו בלייבען אין די קאָמיסיעס. ווי קאָן מען אָבער אַרבייטען אין די קאָמיסיעס אין נאָמען פון „קאָלאָ", נישט בעטייליגענדיג זיך אין זיין אַרבייט, — דאָס איז געבליבען זייער סוד עד היום הזה. די גאַנצע צייט האָבען מיר זיך נישט געקענט בעפרייען פונ'ם איינדרוק, אַז די כוונה זייערע איז געווען צו פּראָוואָצירען די מעהרהייט, זי זאָל אָנווענדען רעפּרעסיעס, זי זאָל זיי צוריקרופען פון די קאָמיסיעס און דערמיט געבען די מעגליכקייט אויפצוהויבען אַ געשריי, אַז מען בע'עוולה'ט זיי, אַז זיי מוזען אַרויסטרעטען פון „קאָלאָ", מיט געוואַלד־געשרייען האָפען זיי אַזוי צו פערטומלען די מוחות אין מזרח־גאַליציען, אַז מען זאָל פערלירען די פעהיגקייט פאַנאַנדערצוקלייבען זיך אין דעם אַלעם, וואָס געשעהט אין אונזער פּאָליטישען וועלטעל.

איינס ווייסען מיר, שוין איצט: נישט בעטייליגען זיך אין דער אַרבייט פון „קאָלאָ" הייסט נישט בעטייליגט זיך אין די אָפּשטימונגען וועגען די אויסבעסערונגען צום ביודזשעט, צווישען וועלכע ס'געפינען זיך אויך יודישע, נישט בעטייליגען זיך אין דער אַרבייט פון „קאָלאָ" הייסט אויך לאָזען אין שטיך דאָס „קאָלאָ" ביי דער אָפּשטימונג. וועט איהר פרעגען, אפשר, פאַר וואָס בלייבט מען אין די קאָמיסיעס, אויב אַזוי? וואָס פאַר אַ זין האָט די אַרבייט אין די קאָמיסיעס, וואָס איז בלויז אַ צוגרייטונגס־אַרבייט, וואָס ווערט נישט נעקרוינט אויפ'ן פּלענום פון סיים מיט ערפאָלג, אויב מען קומט נישט צו די פּלענאַרע סיים־זיצונגען, אויב מען בעמיהט זיך נישט צו בעאיינפלוסען די מיטגלידער פון „קאָלאָ" זיי זאָלען שטימען ווי זייער פאָרשטעהער אין דער קאָמיסיע? איז דער ענטפער — מען טאָר דאָך נישט פערלירען דעם קאָנטאַקט, אַ חוץ דעם, וואָס מען קאָן דערמיט, ווי געזאָגט, פּראָוואָצירען און בעקומען דעם שיין פון גע'רודפ'טע צדיקים.

אָט דאָס הייסט פיהרען אָפּאָזיציע!

און נאָך דעם אַלעם מאַכט מען אַ פרום פּנים און מען שרייט מיט קולי קולות, אַז איך בין רעכט געשטערער, אַז די מזרח־גאַליציִשע דעפּוטאַטען מיט דר. רייך בראש האַלטען אין איין זוכען אין איין פערהאַנדלען און איין צונויפבינדען!...

דאָס געלינגט בלויז דערפאַר, ווייל די געזעלשאַפטליכע מיינונג רעאַגירט דערויף, בעזונדערס אין מזרח־גאַליציען, נישט ווי געהעריג. זי פיהלט קודם־כל דאָס אומאָנגענעהמע אין דעם גאַנצען ענין, צו וואָס רעדט מען בכלל וועגען דעם און נאָך דערצו הויך אויפ'ן קול!? אַזעלכע ענינים דאַרף מען ערלעדיגען אין געהיים, צווישען פיר ווענט, ביי פער־מאַכטע טירען און פענסטער. דאָס אָבער איז נישט ריכטיג. דאָס טאַקי איז שעדליך. וואָרום דאַן הערט יעדער אינטריגאַנט, יעדער קונצען־מאַכער, יעדער פיסלעך־אונטערשטעלער דער גרעסטער בריה, דער ראש־המדברים, דער זינגער. אַלץ אַרום הערט פערזומט און פער'עיפּושט. קומט עס אָבער אויף דער ליכטיגער שיין, ווירקט אויף דעם זון און לופט — דאַן פערשווינדעט דער עיפּוש. אויסגעטרוקענט ווערט דער זומפּ, און די קונצען קאָנען זיך נישט האַלטען, וואָרים עס ווערט אויפגעדעקט זייער עקעלהאַפטע מיאוסקייט. ס'איז טאַקע אונאַנגענעהם, ס'איז אָנשטרענגענד, אַמאָל אויך ריזיקאַליש, אָבער לסוף מאַכט עס בלויז געזונד, פרישט עס אויף וואָרים עס צווינגט די מענשען צו פערטראַכטען זיך און צו ענטשיידען אויפ'ן יסוד פון מעשים, ווער עס איז גערעכט, און ווער אומגערעכט.

רעפּ. י. גרינבוים

דער פּאָליטישער מאָמענט

די בלוטיגע קאַמפען אין באָמביי און די פערוויקעלטע לאַגע אין אינדיען.

מיט אַ קורצער צייט צוריק איז צווישען די אַרבייטער־אינדוסען פון דער נאַפּט־געזעלשאַפט אין באָמביי אויסגעבראָכען אַ שטרייק. צום שטרייק זענען אינגיכען צוגעשטאַנען די אַרבייטער־אינדוסען פון אַנדערע אינדוסטריען, קודם כל די טעקסטיל־אַרבייטער. דער צאָרן פון די אַרבייטער האָט זיך געווענדעט געגען די פּאַטאַנען, די מוסולמענישע אויפזעהער אין די פאַבריקען, און אינגיכען איז דער שטרייק פערוואַנדעלט געוואָרען פון סאָציאַלען אין אַ רעליגיעזען קאַמף. מיט דער גרעסטער מיה איז דער ענגלישער מאַכט געלונגען איינצושטעלען אַן־אָרדנונג. אין רעזולטאַט פון דער בלוט־פערגיסונג זענען געווען 128 דערהרג'עטע און 800 פערוואונדעטע.

די לאַגע אין אינדיען איז אָנגעשפּאַנט צוליב דרייערליי סיבות. אין דער ערשטער רייה געהערען דערצו די אויסערגעוועהנליך שלעכטע אַרבייטס־בעדינגונגען. אין מאָדערנעם אינדיען; צווייטענס, דער רוויערנדער ראַסען־ און רעליגיעזער האַס צווישען די אינדוסען־בראַמינער און אינדוסען־מוסולמענער און דריטענס, די פּאָליטישע בעפרייאונגס־בעוועגונג פון די אינדישע מאַסען.

אינדיען איז אַ לאַנד, וואו אַ דאַנק אַ געוויסער קאָניונקטור האָט זיך די אינדוסטרי אָנגעהויבען צו ענטוויקלען נישט און אַנ'ערך צו דער אַלגעמיינער קולטורעלער ענטוויקלונג אין לאַנד. עס איז ענטשטאַנען אַ גרויסע נאָכפראַגע אויף אַרבייטס־קראַפט, וועלכע איז בעפרידיגט געוואָרען דורך דער דאָרטיגער בעפעלקערונג. דער גרעסטער טייל אַרבייטער זענען פּויערים, וואָס אַרבייטען פון צייט צו צייט אין די פאַבריקען. ווי נאָר דאָס פאָרערט די צייט פון יאָהר, אָדער באַלד ווי זיי האָבען פערדינט געגוג, כדי זיך אָפּצוזאָגען פון דער שטאָטישער אַרבייט, קעהרען זיי זיך אום צוריק אין דאָרף.

דער גרעסטער טייל אַרבייטער אין באָמביי און אין אַנדערע שטעט זענען אינדוסען־בראַמינער כדי צו האַלטען די אַרבייטער אין דער צוים, האָבען די פאַבריקאַנטען איינגעפיהרט אַ ספּעציעלען אינסטיטוט פון אויפזעהער. די לעצטע שטאַמען מעהרסטענטיילס פון צפון־אינדיען, וואו די בעפעלקערונג איז שטאַרקער און ענערגישער. די צפון־אינדוסען זענען מוסולמענער און זיי האַסען די אַנדערע אינדוסען פונקט אַזוי שטאַרק, ווי יענע האַסען זיי. די אומרוהען אין באָמביי, וועלכע האָבען זיך לכתחילה אָנגעהויבען אויף אַ סאָציאַלען באָדען, זענען דערנאָך איבערגעגאַנגען אין אַלטען ראַסען־ און רעליגיעזען קאַמף. ס'האָט עמיצער פערשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די אויפזעהער, וועלכע זענען בכלל אומגעהויער פערהאַסט, ווייל זיי העלפען מיט די פאַבריקאַנטען אין דער אומגלויבליכער עקספּלואַטאַציע פון די אַרבייטער, אַז זיי האָבען צוגע־גנב'עט אינדישע קינדער פאַר ריטועל־רעליגיעזע צוועקען. דאַן איז געקומען צו דער מוראדיגער בלוט־פערגיסונג.

די גיכע ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי מיט אומגעוויינטע בעדינגונגען פון אַרבייטער־לעבען און מיט אַלע נעגאַטיווע בעגלייט־ערשיינונגען — האָט זיך אָנגעהויבען נאָך לאַנג פאַר דעם קריג. אָבער ערשט אין יאַנואַר פון לויפענדען יאָהר, האָט די ענגלישע רעגירונג זיך אויסגעקליבען צו שיקען אַ ספּעציעלע קעניגליכע קאָמיסיע „צו שטודירען דאָס אַרבייטער־פּראָבלעם אין אינדיען" און מיט דער אויפגאַבע אויסצואַרבייטען אַ פּראָיעקט פון אַן אַרבייטער־געזעצגעבונג. אין שפּיץ פון דער קאָמיסיע שטעהט אויטלי, דער געוועזענער ספּיקער (פּרעזידענט) פון ענגלישען פּאַרלאַמענט. די אויפגאַבע פון דער קאָמיסיע איז בעצייכענט אַלס פון עקאָנאָמיש; אָבער ס'איז קלאָר, אַז זי האָט אויך אַ וויכטיגע פּאָליטישע בעדייטונג. אָבער אין לאַנדאָן, ווייזט אויס, איילט מען זיך נישט זעהר שטאַרק מיט דער דאָזיגער פראַגע, וועלכע טאָר נישט פערצויגען ווערען, או די דערמאָהנטע קאָמיסיע, וואָס איהר צוזאַמענשטעל איז נאָך אַפילו נישט בעשטימט, וועט ערשט צוטרעטען צו דער אַרבייט „אין אָנהויב פון נאָהענטען קיהלען סעזאָן", ד. ה. נישט פריהער, ווי אין קומענדיגען הערבסט, און איהר בעריכט קאָן מען ערוואַרטען נישט פריהער ווי אין אַ צוויי יאָהר אַרום.

דער אַלטער שרעקליכער האַס צווישען די אינדוסען־בראַמינער און מוסולמענער שטעלט מיט זיך פאָר אַ פּראָבלעם, וואָס איז שווער צו לעזען ביי די איצטיגע בעדינגונגען. די טיף איינגעווירצעלטע ראַסען־ און רעליגיעזע שנאה, וועלכע עקזיסטירט זייט יאָהרהונדערטער צווישען די בראַמינער און אינדוסען, קאָן נישט בעזייטיגט ווערען דורכ'ן דעם, וואָס עס וועט געשאַפען ווערען אַ „קעניגליכע קאָמיסיע". די ענגלענדער וואַרפט מען אָפּט פאָר, אַז זיי קוקען זיך גאַנץ גערן צו צו דער שנאה און צו דעם קאַמף, ווייל זיי זעהען דערין אַן־אַנלעהן פאַר זייער מאַכט אין אינדיען און ווי טוען דעריבער גאָרנישט, כדי דעם האַס צו לינדערען. פערקעהרט, זיי בעמיהען זיך דעם האַס אונטערצוהאַלטען און צו פערטיפען. דאָס איז אין אַ בעדייטענדער מאָס. אָבער אויך אָהן דער מיטווירקונג פון די ענגלענדער איז דער האַס אומגעהויער שטאַרק.

די ענגלישע אַדמיניסטראַציע האָט אויסגעאַרבייט אַ פּראָיעקט „פון אונטערהאַלטען די עפענטליכע זיכערקייט" (דער פּראָיעקט ווערט אָנגערופען דער „אַנטי־רויטער ביל"). לויט דעם ראַזיגען געזעץ־פּראָיעקט בעקומט די מאַכט אין דער צוקונפט דאָס רעכט צו אַרעסטירען און אַרויסצושיקען קאָמוניסטישע און בכלל פּאָליטיש־געפעהרליכע עלעמענטען, וועלכע זענען נישט קיין בריטישע אָדער אינדיש־בריטישע אונטערטאַנען. דער פּראָיעקט איז אין אָקטאָבער פון פאָריגען יאָהר אָפּגעוואָרפען געוואָרען דורך דער אינדישער געזעצגעבערישער פערזאַמלונג און דאַן האָט די רעגירונג אַריינגעטראָגען דעמזעלבען פּראָיעקט אין אַ געענדערטער און פערברייטערטער פאָרם. ס'האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז דער געזעצפּראָיעקט איז בעהאַנדעלט געוואָרען אין דעלי פונקט אין דיזעלבע צייט, ווען אין באָמביי האָבען זיך אָנגעהויבען די אומרוהען, דער פּראָיעקט האָט מצד די אינדישע דעפּוטאַטען בעגעגענט אַ העפטיגען ווידערשטאַנד. זיי האָבען אויסגעדריקט די מורא, צי וועט נישט די ענגלישע מאַכט פּרובען אָנווענדען דאָס געזעץ, וואָס איז געצילט געגען די קאָמוניסטען, אויך געגען די פאָרשטעהער פון די אינדישע נאַציאָנאַליסטען. דעריבער איז דער פּראָיעקט נאָך לאַנגע דעבאַטען אָנגענומען געוואָרען ס. ה. מיט 61 שטימען געגען 50 און מיט'ן בעדינג, ער זאָל נאָך בעטראַכט ווערען דורך אַ ספּעציעלער קאָמיסיע.

אינדיען שטעהט פאַר שווערע צייטען. די סיאַמאָן־קאָמיסיע וועט אין קומענדיגען הערבסט פערעפענטליכען איהרע פאָרשלאַגען מכוח דער זעלבסט־פערוואַלטונג אין אינדיען. אָבער די אינדישע ראַדיקאַלען ערקלערען, אַז זיי וועלען אָפּוואַרפען די פאָרשלאַגען, און וואָס זיי זאָלען נישט בעשטעהן. זיי האָבען געשטעלט דער ענגלישער מאַכט אַן־אולטימאַטום, און געהאַנדי פאָדערט אויף אַלע אינדוסען צו זיין גרייט ווידער אָנצוהויבען דעם „פּאַסיווען ווידערשטאַנד", אויב אינדיען וועט ביז'ן 31 דעצעמבער פון לויפענדען יאָהר נישט בעקומען זעלבסט־פערוואַלטונג לויט די רעכט פון אַ דאָמיניע.

פּ. ב.

פּאַריז ציטערט פאַר קעלט

(אַ בריף פון פּאַריז).

כדי צו זיצען אין איהר „ביוראָ" און פערקויפען פּאַפּיראָסען און אַפּעריטיוון, האָט די אָרימע פּאַריזער מיידעל אָנגעטאָן אויף זיך אַלע איהרע מלבושים: ס'איז אַ גאַנצער סיסטעם פון וואַרימע טיכלעך, סוועטערס, לייבלעך, שאַליקעס, געפלאָכטענע פעלערינקעס. די פּנים'ער קאָן מען אונטער די טיכלעך נישט זעהן — בלויז אויגען.

— וויפיל גראַד פראָסט איז איצט, מאַראַם? — האָב איך אַ פרעג געטאָן.

וואורף צום הימעל, און די הייזעריגע שטימע לאָזט די אויגען איהרע פערגלאָצען זיך מיט פּאָר־אַרויס איין וואָרט:

— אונז! (עלף).

און היינט נאָך האָט אויף דערזעלבער פראַגע אַ צווייטע שטימע טראַניש געענטפערט:

— טרעז! (דרייצעהן).

פאַר פּאַריז איז עס אַ סך!

דרייצעהן גראַד ביי אַ פראָסט האַלט מען דאָ פאַר אומדערטרעגליך. ס'איז נישט דערפאַר, ווייל די פראַנצויזען זענען אַזוי ציטערדיג און עמפּינדליך, נאָר פשוט דערפאַר, ווייל זיי זענען נישט צוגעפּאַסט צו קעלט. נישט די וואוינונגען, און נישט דאָס אָנגעטועכץ טויג פאַר גרויסע פרעסט. אין די הייזער זענען נישטאָ קיין דאָפּעל־פענסטער, פון די פענסטער בלאָזט, און הגם מ'הייצט גאַנץ באַלעבאַטיש, נעהט די גאַנצע וואַרעמקייט אין ניוועץ.

אַפילו אונזעריגען אַ מענשען, וואָס האָט שוין געהאַט צו „שמעקען" פון פרעסט איז דאָ קאַלט, וואָס קאַלט הייס, הגם מען איז דאָ נאָר וואַשנע אָנגעפּעלצט, הגם צום אויזען קאָן מען זיך נישט צוריהרען, און אויפ'ן טיש שטעהט הייסער טיי מיט ראַם.

היינט וואָס, אַ שטייגער, דאַרפען שוין פיהלען פראַנצויזען ביי דעם שרעקליכען וואָרט פאַר זיי — דרייצעהן גראַד! ובפרט אַזעלכע פראַנצויזען, וואָס פערברענגען דעם רוב פון זייער לעבען אונטערן אָפענעם הימעל, ווי פּאָליציאַנטען, שאָפערען, נאַכט־וועכטער, ציטונגס־פערקויפערס, בראָדיאַגעס... ובפרט טאַקי — בראָדיאַגעס.

די פראַנצויזישע ציטונגען דערצעהלען, אַז אין פּאַריז איז פערהאַן שטענדיג אַ גרויסע צאָהל היימלאָזע בראָדיאַגעס, וואָס נעכטיגען אונטער די בריקען, אויף בולוואַר־בענק, אויף וואָקזאַל־קאָרידאָרען.

די, זעלבסטפערשטענדליך, פאַלען אַוועק, ווי די פליגען... אין צופּליקטע שיך, אין לעכערדיגע מאַרינאַרקעלעך, אין צושאָסענע קאַפּעלושלעך...

איין נאַכט אויפ'ן ברעג פון דער סען, אונטער דעם אייזערנער און — אַ סוף.

די בראָדיאַגעס ווערען אָבער נישט אַריינגענומען אין חשבון. איך האָב אָבער געזעהען שאָפערען, וועלכע זענען געקומען פון דער נאַכט־אַרבייט אַהיים, און נישט געקאָנט זיך אויסטון, און נישט אַ וואָרט אַרויסרעדען...

די קעלט לאָזען זיך פיהלען אי אויף די פּרנסות, אי אויפ'ן האַנדעל. די גאַסען־בעוועגונג איז שטאַרק פערקלענערט. אין די גרויסע מאָדערנע מאַגאַזינען, וואו עס רוישט שטענדיג, ווי אין בינשטאָקען, איז איצט פּוסט. אַלע קלאָגען זיך אויף די רווחים און אויפ'ן שטילשטאַנד.

די צוגען, טראַמוואַיען, מעטראָ'ס אַרבייטען נאָך דערווייל, הגם די באַהנען פערשפּעטיגען.

— אונזער באַהן־נעץ — זאָגען די פראַנצויזען — איז אויסגערעכנט מאַקסימום אויף פינף גראַד. ביי זיבען, אַכט גראַד איז שוין אונזער סיגנאַליזאַציע נישט זיכער, און די סיגנאַל־ווייזערס ווערען פערפרוירען.

עס קלאָגען זיך אויך זעהר שטאַרק די אינהאַבער פון טעאַטערס און קינאָ'ס. מעהר פון אַלעמען וויינען אָבער די וויין־הענדלער.

פון אַלע וויין־שטחים קומען אָן ידיעות, אַז די וויינגערטנער (די הויפּט־עשירות פון פראַנקרייך) זענען אין גרויס געפאַהר. אויף די ווינשטאָקען זענען אויסגעפרוירען און אָפּגעטויט געוואָרען די פרישע שפּראָצונגען, און די באַלעבאַטים פון די וויינגערטנער זענען פערצווייפעלט.

דערפאַר אָבער פאַלען נישט ביי זיך די פּאַריזער ציטונגס־מענשען, איטליכער פון זיי טרייסט זיך גופא, און אויך דעם עולם.

— מען דאַרף זיך נישט מיאש זיין! דערמאָהנט זיך, אדרבא, אַז ביי די דייטשען דערגרייכען די פרעסט ביז 40 גראַד. אין בערלין האָט מען אַפילו אויפגעהערט צו מקבר זיין די מתים! אַלע דייטשע בר־מנן'ס ליגען אויף די צווינטערס און וואַרטען ס'זאָל וואַרעמער ווערען...

אָט די דאָזיגע „דייטשע מתים", וואָס ליגען כלומר'שט אויף דער ערד נישט־בעגראָבענע טרייסטען זעהר די פראַנצויזען.

— ביי אונז איז נאָך צו דערליידען... אָבער, די דייטשען האָבען דערפאַר נישט־קשה'דיג אַריינגעכאַפּט!

אויך די יונגע דאַמען פאַלען נישט ביי זיך אין פּאַריז. זיי קאָקעטירען נאָך אַלץ אין זייערע דינע זעקעלעך. (די עלטערע און זקנות זענען נאָכגיביגער, און טוען זיך אָן וואַרעם). שפּאַצירען אַרום די יונגע־קאָקעטישע מיידעלעך און אַ צאָהן טרעפט נישט אויף אַ צאָהן. די פיס זענען בלוי, ווי די מילצען. אָבער — די מאָדע איז איבער אַלעם!

איז אַ רחמנות מיט די פריהערדיגע פראַנצויזקעלעך, און ס'איז ממש מקנא צו זיין זייער יונגער עקשנות, וואָס פאַר שיינקייט זענען זיי מקריב זייער געזונד און לעבען!

א. י—סקי.

Dr. med. J. LUBICZ
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינציגע פּראַצאַווניע פון ווענטליכע אָרטאָפּעדישע
אָפּעראַציעס, אין ו. מעכאַניקאַ אויף פלאַטפוס. קונסט־
ליכע פיס, באַנדאַזשען א. ז. וו.
קאָנסולטאַציעס פון 5—7 אין אָוונט.

Dr. DONCHIN
מאָניושקי 1, טעלעפאָן 97-9
ספּעציאַל־אַרצט פאַר אויגענקראַנקהייטען
נעמט אָן טעגליך פון 10—1 מיטאָג און 4—7 נ.כ.
זונטאָג פון 10 ביז 1 בייטאָג.

ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטשעס בעפעהל

אַרויסצוטרייבען אַלע יודען פון ריגע.

פערזאָנען אַ סך זאַכען אין מענשענס לעבען, וואָס ער וואָלט וועלען אַז זיי פערגעסען. נאָר עס קומען אויסער-געוועהנליכע מאָמענטען, וואָס צווינגען איהם זיך ווידער צו דערמאָהנען, אָט די אַלע שרעקליכע, כמעט גאָר אומענשליכע איבערלעבענישען. און ווי עס קומט פאָר מיט'ן יחיד אַזוי איז אויך מיט'ן כלל. אָט למשל, די שרעקליכע איבערלעבונגען פון דער לעצטער וועלט-מלחמה. עס וואָלט זיך געוועלט אַז זיי געווים פערגעסען. קומט אָבער אַ רגע, וואָס עס שווימט אַרויף אָט דאָס שרעקליכע בילד מיט אַלע זיינע גרויזאַמקייטען, וואָס מען האָט דעמאָלסט אַריבערגעלעבט. איצט, מיט'ן טויט פונ'ם גרעסטען צורר היהודים ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, קומען צוריק אַרויף אויפ'ן זכרון די אַלע איבערלעבונגען.

שוין תּיכּף ווי ער איז בעשטימט געוואָרען פאַר'ן העכסטען אויבערקאָמאַנדיר איבער אַלע רוסישע חיילות, האָט גלייך דאָס יודישע חוש דערפיהלט, אַז פון איהם וועט דאָס יודישע פאָלק קיין גוטעס נישט דערוואַרטען. ביים אָנהויב פון דער מלחמה. האָט דער רוסישער חיל אָפּגעהאַלטען אַ פּאָר נצחונות איבער דער דייטשער אַרמיי, און תּיכּף נאָך דעם האָבען די רוסען געליטען איין מפּלה נאָך דער אַנדערער. דאָס האָט שטאַרק פערביטערט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש'ן. און אין דער זעלבער צייט איז ענטדעקט געוואָרען די שפּיאָנען-אָרגאַניזאַציע בראש מיט'ן רוסישען מיאַסאָיעדאָוו. דאָס האָט אינגאַנצען צוריסען די חיה אין דעם העכסטען אויבערקאָמאַנדיר און ער האָט אין יעדען מענשען געזעהען אַ פערדעכטער און אין יעדען יוד אַ שפּיאָן. אָט די שפּיאָן-מאַניע אין דער העכסטער מיליטער-ליטונג איז געווען ווי אַ מגפה, וואָס האָט פערפּעסטעט די גאַנצע רוסישע אַרמיי.

אַ מערקווירדיגען אַנעקדאָט איבער דער פערשפּרייטער שפּיאָנען-מאַניע אין דעם רוסישען חייל האָט אין יענער צייט געבראַכט אַ רוסישער הומאָריסטישער זשורנאַל.

דער הויפּט-שטאַב האָט אַראָפּגעבראַכט פון יאַפּאַן אַן אינסטרוקטאָר, ער זאָל לערנען די יונגע אָפיצירען ווי צו שיסען מיט די נייע יאַפּאַנישע האַרמאַטען. דער אינסטרוקטאָר האָט זיך גוט בעקאַנט מיט זיינע תלמידים אָפיצירען, האָט זיי אַרויסגעפיהרט אויפ'ן שיס-פּלאַץ און דערקלערט די קאָמפּליצירונג פון די נייע האַרמאַטען. ער האָט אָנגעשטעלט די האַרמאַטען צו שיסען אין ציל אויף 7 וויאָרסט. ווען די אָפיצירען האָבען שוין געוואָלט אָנהויבען צו שיסען, האָט דער אינסטרוקטאָר זיי נישט געלאָזען. נאָר ער האָט זיי בעפוילען זיי זאָלען זיך קודם-כל זעצען אויף די פערד און זאָלען אַרומרייטען 10 וויאָרסט אַרום שיס-פּלאַץ און זעהן צי עס ליגט נישט ערגעץ וואו פערשטעקט אַ יודעל. „אַז איהר וועט זיך איבערצייגען, אַז אין ערגעץ פון די 10 וויאָרסט ליגט נישט פערשטעקט קיין יודעל, „וואָלט איהר קומען שיסען“. די אָפיצירען שטאַרק פערוואונדערט, פרעגען דעם יאַפּאַנישען אינסטרוקטאָר, וואָס פאַר אַ שייכות האָט דער שיסען מיט יודען? אויף דעם האָט ער זיי געענטפערט: „עס האָט אַ גרויסע שייכות, דען וויבאַלד, אַז אייך וועט זיך באַמלען אין קאָפּ, אַז טאָמער ליגט וואו פערשטעקט אַ יודעל, וועט איהר קיינמאָל נישט טרעפען אין ציל. דערפאַר הייס איך אייך זיך איבערצייגען, אַז 10 וויאָרסט אַרום שיס-פּלאַץ ליגט נישט פערשטעקט קיין יודעל, קאָן זיין, אַז איהר וועט דאַן טרעפען אין ציל“.

דאָס איז אַ ריכטיגער בילד פון יענער צייט.

דערווייל האָט זיך די דייטשע אַרמיי גענומען דערנעהנטערן צום רוסישען גרעניץ און ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש איז געוואָרען אַלץ מעהר נערוועזער. און כדי די יודען זאָלען איהם נישט שטערען אין זיינע נצחונות האָט ער בעפוילען אַרויסצוטרייבען אַלע יודען פון ליטע. און אַביסעל שפּעטער אויך פון קורלאַנד. אָט דער גאַנצער מענשען-שטראָם פון די צעהנדליגער טויזנטער משפּחות פון ליטע און קורלאַנד איז געגאַנגען איבער ריגע.

שרעקליכע בילדער פלעגט זיך אָפּשפּילען ביי יעדען אָנגעקומענעם טראַנספּאָרט היימלאָזע, מיט'ן כאַהן און מיט פוהרען.

אין איין שיינעם טאָג איז אָנגעקומען פון ליטע אַ גרויסער טראַנספּאָרט בעשנעצעס. צווישען זיי זענען געבראַכט געוואָרען אויף פוהרען די קרבנות פון דער ליטווישער שטעטעל קו א, וואָס ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש האָט בעשולדיגט אין שפּיאָנאַזש און געהייסען שמייסען. די קאָזאַקען האָבען עהרליך דערפיהלט זיין בעפעהל און האָבען דאָס גאַנצע שטעטעל יודען געשמיסען צום טויט. נאָר פינף פון די געשמיסענע זענען געבליבען ביים לעבען און זיי האָט מען דאָס געבראַכט קיין ריגע.

די גאַנצע שטאָט איז געלאָפען אָנקוקען די קרבנות, פיל מענשען האָבען גע'חלש'ט, קוקענדיג אויף די הרוגים: דער גאַנצער קערפּער פון די קרבנות איז געווען אַ מאַסע פון צוהאַקטע פלייש. אַ דאַנק דער גרויסער הילף, וואָס די יודישע דאָקטוירים האָבען געגעבען די געליטענע. איז געלונגען זיי צוריקצוברענגען צום לעבען, בעת די אומגליקליכע איז געוואָרען אַביסעל בעסער האָט מען זיי געמוזט אָפּשיקען קיין רוסלאַנד.

צוקוקענדיג אָט די שרעקליכע בילדער, האָט נישט וויילענדיג יעדער ביי זיך אַ טראַכט געטון, צי וועט אונז אויסמיידען אָט דער טרויעריגער גורל און צי וועט נישט אויסקומען, היינט-מאָרגען צו נעהמען דעם וואַנדערשטעקען אין האַנד און געהן מיט'ן גוטס פאַר גאָרנישט. ווייל עס זענען נישט געווען שטראָם. אַ מורא איז אַלעמען בעפאַלען. מענשען האָבען אָנגעהויבען צו פערקויפען זייער האָב און קיין קויפער, און זענען אַזעק אין דער גרויסער וועלט.

און דער גרויסער שרעק האָט זיך באַלד אַרויס געוויזען פאַר נישט קיין אומזיסטען. רען תּיכּף ווי ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש האָט ריין-געמאַכט ליטע און קורלאַנד פון יודען, איז געקומען אין איין שיינעם טאָג אַ בעפעהל פון אויבערקאָמאַנדיר פון דער 8-טער אַרמיי גענעראַל פּאָפּאָוו צום ריגער גובערנאַטאָר וועגנצעוו, ער זאָל גאָר אין אַ קורצער צייט אַרויסטרייבען אַלע יודען פון ריגע. דער גובערנאַטאָר וועגנצעוו איז געווען אַן אָרענטליכער מענש און האָט סימפּאַטיזירט מיט יודען, בעקומענדיג דעם בעפעהל, האָט ער גלייך רופען זיינעם אַ גוטען בעקאַנטען יודען און איהם געגעבען דורכלייענען דעם בעפעהל. ער האָט איהם געזאָגט, אַז די יודען זאָלען נישט שווייגען, ער אַליין קאָן דערביי גאָרנישט העלפען, רען ער איז נאָר דער ציוויל-גובערנאַטאָר און ער שטעהט אונטערן קריגס-גובערנאַטאָר קור-לאַז, זאָל מען זיך תּיכּף ווענדען צו קורלאַוו'ן. אין שטאָט איז געוואָרען אַ גרויסער טומעל, מען האָט אויסגעקליבען אַ רעפּוטאַציע בראש מיט וואָלף לינץ און אליהו שאַליט אַז זיי זענען אַוועק בעטען רחמים ביים שונא-ישראל קורלאַוו. קורלאַוו האָט זיי געענטפערט, אַז ער קען דערביי גאָרנישט העלפען, רען דער בעפעהל קומט פון ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש. זאָל מען זיך ווענדען טאַקע גלייך צו איהם. נאָך אַ סך בעראַטונגען איז געבליבען פּרובירען זעהן אפשר וועט מען קאָנען ראַטעווען כאָטש אַ טייל יודען. האָט מען דערלאַנגט אַ ביטע צו ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש. אַזוי ווי אין ריגע געפינען זיך פיל יודען, וואָס בעריגען דעם פראָגנט ווי בעל-מלאכות און דאָקטוירים, צי איז נישט מעגליך זיי דאָ איבערצולאָזען. אויף דעם איז געקומען אַן ענטפער פון ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, אַז עס זאָל נישט בלייבען קיין איין יוד. איצט איז געוואָרען אַן עת-צרה. מען האָט זיך גאָרנישט געקענט געבען קיין עצה. אָבער פון דעם אומגליק האָט געראַטעוועט די ריגער יודען אַ היכער בעאַמטער פון דער גובערניע-פערוואַלטונג. ער האָט דערקלערט דעם גובערנאַטאָר וועגנצעוו'ן, אַז דער בעפעהל הייסט אַרויסטרייבען די יודען פון די ערטער, וואָס געהערען צו דער „קריגס-זאָנע“ (מלחמה-פּלאַץ). אַזוי ווי די קריגס-זאָנע“ איז נאָר דער גאַנצען מיטוישען פאָרשטאָט ביז דער דווינע, פון דער זייט דווינע אָבער געהערט שוין גאָר צו אַן אַנדער געגענד, וועלכער קומט נישט אַריין אין דער קריגס-זאָנע, מיינט טאַקע דער בעפעהל, אַז מען זאָל אַרויסטרייבען אַלע יודען פון מיטוישער פאָרשטאָט.

און אַזוי איז עס געווען. אַלע יודען, וואָס זענען נאָך געווען פערבליבען אויף מיטוישער פאָרשטאָט, האָט מען אַרויסגעטריבען פון פאָרשטאָט און זיי האָבען זיך בעזעצט אויף דער זייט דווינע, ר. ה. — אין שטאָט און אין די אַנדערע פאָרשטעט. אָט אַזוי איז אויסגעפיהרט געוואָרען פינקטליך ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטשעס בעפעהל. די יודען זענען געבליבען אין ריגע אַ דאַנק דעם קלוגען איינפאַל פון דעם היכען בעאַמטען....

א. מ. טאַיץ.

די קאַרטעלען

זייערע מעלות און חסרונות

ווי מען שמועסט, זאָל בקרוב געשאַפען ווערען אַ ספּעציעלער אַמט, וועלכער וועט האָבען אַ ווייט-געהענדע איבערזיכט איבער דער טעטיגקייט פון די קאַרטעלען און זייער השפעה אין דעם ווירטשאַפטליכען לעבען. צי איז אַזאַ אַמט נויטיג, צי האָבען די פּאַקטישע פערהעלטנישען געצוואונגען די רעגירונג זיך נעהנטער צו פער-אינטערעסירען מיט דעם פּראָבלעם, אין דעם איז נישטאָ קיין ספק.

שוין אַ צייט לאַנג ווערט די פראַגע דיסקוטירט אין דער ווירטשאַפטליכער פּרעסע, איבער-הויפּט זייט דער מאַי-איבערקעהרעניש, די קאַרטעלען מעהרען זיך מיט יעדען טאָג, אין אַלע צווייגען פון דעם ווירטשאַפטליכען לעבען זענען זיי פערטרעטען, און זייער ווירקונג וואַקסט כסדר.

וואָס איז אַ קאַרטעל? אַ פערשטענדיגונג. עטליכע מעהרסטענטייל אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, וואָס אַרבייטען אויס די זעלבע סחורות. קומען זיך צונויף און בעשטימען, אַז מהיום והלאה וועלען זיי ביים פעסטשטעלען די פּרייזען און די קאָנדיציעס, צי ביים ערטיילען קרעדיט, צי ביי דער עצם פּראָדוקציע האַנדלען כך וכך, דאַביי איז די פערשטענדיגונג פערזעהען מיט געהעריגע גאַראַנטיעס, כדי צו צווינגען די אַנטיילנעהמער צו ערפילען די פליכטען, וואָס זיי נעהמען אויף זיך.

אַזאַ מין געגענזייטיגע התחייבות צווישען פּריוואַטע אונטערנעהמער ברענגט אָפט גרויסען נוצען דעם גאַנצען ווירטשאַפטליכען לעבען. טייל-מאָל זענען די קאַרטעלען די איינציגע רפואה פאַר אַ זעהר-אויסגעוועטאָגטער מכה, דער איינציגער מיטעל צו ראַטעווען די שווערע לאַגע. למשל, די קאַרטעלען אויפ'ן לאַנדער באַדען, וועלכע האָבען בעיקר די אויפגאַבע צו איינשטעלען די ריכטיגע פּראָפּאָרציע צווישען דער אויסאַרבייטונג פון טעקסטיל-סחורות און דעם בעדאַרף.

אַזאַ מצב, וואו יעדער פאַבריקאַנט „קאַלקולירט די גרויס פון זיין פּראָדוקציע לויט דעם, וויפיל עס אַרבייט אויס זיין קאָנקורענט, טראַכטענדיג, אַז אויב יענער פערגרעסערט די פּראָדוקציע, מן הסתם „ווייס ער וואָס ער טוט“, וואו אין רעזולטאַט איז איינער געצוואונגען צו איבער-ליציטירען דעם צווייטען, איז נישט נאָרמאַל און נישט גינסטיג נישט פאַר'ן יחיד, און נישט פאַר דער מלוכה.

דער יחיד פערלירט דעם חוש פאַר ריינער קאָמערציאָנעלער אויסרעכנונג, ער פערטעמפּט אין זיך זיין אייגענע איניציאַטיוו און אונטערנעהמונגס-קראַפט, אַ חוץ וואָס ער ליידט תמיד היזיקות פון אַזאַ מין „נעשעפטס-פיהרעריי“, וואָס איז אויפגעבויט אויף אַ מין געגענזייטיגער אָפּנאַרעריי. ביי אַזאַ ווירטשאַפט מוז לייכט קומען צו אַ צוזאַמענברוך. איז דאָס דען געוואונשען פאַר דער מלוכה, ווען דער שטייער-צאָהלער פערלירט דעם באָדען אונטער די פיס, ווען דער איינגעלעגטער קאַפּיטאַל ברענגט נישט קיין הכנסות?

עס איז דעריבער פערשטענדליך, וואָס די מלוכה איבט אָפט אויס אַ דרוק אויף די ווירטשאַפטליכע ספערען, אַז זיי זאָלען זיך געמיינזאַם בעראַטען און אויסגעפינען אַ מאָדוס, ווי צו קאָנען עקזיסטירען איינער נעבען אַנדערען, און נישט אויס'הרג'ענען זיך געגענזייטיג. אַזוי איז געוועזן דער פאַל מיט'ן בוימוואָל-קאַרטעל. אַגב, איז די פערשטענדיגונג אין דער בוימוואָל בראַנזשע געווען פּאַקטיש אַ דבר מוסכם, אַ זאַך, וואָס איהר נויטווענדיגקייט האָבען אַלע אָנערקענט. און די פערשטענדיגונג איז טאַקי צושטאַנד געקומען, עס איז אָבער אַ ספק, צי זי וועט זיין דויערהאַפט.

ביי זייערע מעלות האָבען אָבער די קאַרטעלען גרויסע חסרונות, ווארום קוים האָבען זיי די מעגליכקייט צו געווינען פאַר זיך אַ גרעסערע גרופּע אַנטייל-נעהמער, דיקטירען זיי די בעדינגונגען אויפ'ן מאַרק.

קודם כל בעזייטיגען זיי דעם איינפלוס פון זייערע קאָנקורענטען, מייסטענס פון די שוואַכערע פאַבריקאַנטען, זיי בעאיינפלוסען די בענק און די רויה-שטאָף-שטעלען, כדי אָפּצושוואַכען זייער קאָנקורענץ-פעהיגקייט.

די קאַרטעלען זענען בכח צו דיקטירען פּרייזען דעם קאָנסומענט, ווארום די דעה, וואָס זיי האָבען איבער קאָנצענטרירטע גרויסע קאַפּיטאַלען, שאַפט זיי איין אַ טיילווייזע מאָנאָפּאָליסטישע שטעלונג אויפ'ן אָפּזאַץ-מאַרק.

דאָס איז די גרעסטע סכנה, וואָס די קאַרטעלען בעהאַלטען אין זיך, אויב נישט אין די אַנדערע לענדער, איז אין פּוילען.

עס איז באמת כאַראַקטעריסטיש פאַר די פערהעלטנישען אין פּוילען, וואָס די קאַרטעלען שלעפּען כמעט תמיד מיט זיך מיט אַ פּרייזען-שטייגערונג. נאָרמאַליזירען, מאָדערניזירען, ראַציאָנאַליזירען די ווירטשאַפט, דאָס שטעהט אויפ'ן צווייטען אָרט. דאַגעגען רוקט זיך תמיד אַרויס אין פאָדערגרונד אַלס ערשטער פּועל יוצא פון אַזאַ מין פערשטענדיגונג — די פּרייזען-העכערונג. דאָס איז אַ פּאַקט, וועלכען עס בעצייכענט זעהר אָפט אפילו דער מלוכה'שער אינסטיטוט צו פאָרשען די קאָניונקטור.

זאָל עס הייסען, אַז די פּריוואַטע אונטערנעהמונגען האָבען זיך ביז איצט אין פּוילען כלל נישט געלויהנט, אַז זיי האָבען נישט געבראַכט קיין הכנסות, אַז די קאַרטעלען וועלען מאַכען רענטאַבעלער די פּריוואַטע ווירטשאַפט און צוגעבען דעם קאַפּיטאַליסט חשק צו אינוועסטירען זיינע קאַפּיטאַלען אין אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען?

דאָס איז אפשר די הארבסטע פראַגע, וואָס האָט געצוואונגען בעקאַנטע עקאָנאָמיסטען צו פערטראַכטען זיך ערנסטער איבער די קאַרטעלען.

נאָך אַ שעדליכע טענדענץ ווייזען אַרויס די קאַרטעלען אין פּוילען. זיי שטרעבען צו בעזייטיגען דעם סוחר און שטעלען זיך אין דירעקטער פערבינדונג מיט'ן קאָנסומענט. די טענדענץ איז זעהר אַ בולט'ע, און האָט אין פיל בראַנזשעס געבראַכט שוין שווערע פאָלגען. אַז דאָס איז אַ קלאַפּ בעיקר פאַר'ן יודישען סוחר, איז נישט נויטיג צו דערצעהלען.

וואָלטען די קאַרטעלען געמיינט דערמיט אַ טובה צו טון דעם קאָנסומענט, פערקויפען איהם ביליגער, וואָלט עס נאָך געווען אַ האַלבע צרה, אָבער פּאַקטיש לאָזט זיך עס אפילו אין דער מיני-מאַלסטער מאָס נישט בעמערקען.

אין אַנדערע לענדער האָבען די רעגירונגען שוין לאַנג אויסגעאַרבייט אַ גענויען מאָדוס, כדי צו האָבען אַ קאָנטראָל איבער דער טעטיגקייט פון די קאַרטעלען. ביי אונז אין פּוילען וויל מען ערשט איצט זאָגען דעם „אַ“. מען וועט בעשטימען אַ קאָמיסאַר, ספּעציעל פאַר די קאַרטעלען, ויט אַ בעזונדער קאַרטעלען-געריכט א. אַ. וו., כדי אַרויסצוטרעטען געגען זיי, ווען זייער טעטיגקייט וועט זיין שעדליך פאַר'ן אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד.

אין דייטשלאַנד איז נישט לאַנג פאָרגעקומען אַ צוזאַמענפאָהר, געווידמעט ספּעציעל דעם קאַרטעלען-פּראָבלעם. אינטערעסאַנט, אַז פון די וויכטיגסטע רעזאָלוציעס, וואָס זענען דאָרט אָנגענומען געוואָרען, איז די, אַז די מלוכה זאָל זיין שטרענג צוריקגעהאַלטען ביים מישען זיך אין די אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון די קאַרטעלען. פאַר קיין שום פאַל טאָר נישט אָנגעריהרט ווערען דער פּרייהייטס-פּרינציפּ פון דער פּריוואַטער ווירטשאַפט.

דאַגעגען האָט די מלוכה אַ פליכט צו אַריינמישען זיך דאַן, ווען, למשל, דער קאַרטעל וויל קינסטליך פערקלענערען די פּראָדוקציע, כדי צו הויבען די פּרייזען.

ווי אַזאַ מין איינגרענץ פון דער רעגירונג וועט זיך איינשטעלען ביי אונז אין פּוילען, איז זעהר שווער צו זאָגען. אין אַ לאַנד, וואו מען האַלט דעם בירגער פאַר אונפעהיג צו אָנפיהרען מיט זיין געשעפט, וואו מען קוקט אויף אַלע זיינע אויפטוען מיט חשד און איראָניע, דראָהט אַ סכנה, אַז די גרעניצען צווישען בערעכטיגטע און אומבערעכטיגטער אינטערווענץ וועלען לייכט איבערגעשריטען ווערען.

אין אַ חוץ דעם, איז אונגלויבליך, אַז די רעגירונג זאָל בעקעמפען די טענדענץ צו העכערען די פּרייזען, צו בעזייטיגען דעם סוחר, אין דער צייט, ווען זי אַליין איז די גרעסטע אָנהענגערין פון אַזעלכע טענדענצען?!...

מאַג. ש. בונין.

אַסוף פאַר'ן געעהרטען לאַזוער פּובליקום!
נור 1 רעקלאַמע-חודש!
צוליב דער ערעפענונג פון בעקאַנטען און יעצט ניי-איינגעאָרדנעטען
קונסט-פאָטאָגראַפישען אַטעליער
„Parisien“
30 פראַנציסקאַנער 30
צו יעדער אויפנאַהמע ווערט גראַטיס צוגעגעבען אַ סאַלאָן-פּאָרטרעט.
אויסגעפיהרט ווערען אויפנאַהמען לויט דער נייעסטער אויסערדעם די שענסטע
פאָטאָ-טעכניק צו מעסיגע פּרייזען.
פאַר פעראיינס-גרופּען—ספּעציעלע הנחות. מיט אַכטונג
Zakład Fotograficzny
„PARISIEN“
30 FRANCISZKAŃSKA 30.

נאַפּאָלעאָנ׳ס יודישער פּאַרלאַמענט

(פון דער סעריע: נאַפּאָלעאָן און די יודען).

פון דר. נחום סלושץ

ווי בעקאַנט איז נאַפּאָלעאָן בעאיינפלוסט געוואָרען פון צוויי בעזונדערע ריכטונגען און ווי ד״ר אַנשעל בעווייזט אין זיין בוך, האָט ער אַרום דאָס יאָהר 1806 שוין געהאַט געפאַסט זיין איגענע מיינונג וועגען יודען. אין אַלגעמיין איז דאָס וועזען אַ קריטישע, נעגאַטיווע מיינונג. ער האָט זיך איבערצייגט, אַז יודען בילדען אַ בעזונדערע נאַציע, אָבער אַ נאַציע, וואָס איז נישט פעהיג זיך צו אָרגאַניזירען אַלס אַ פעראייניגטע נאַציאָנאַלע אָדער עטנישע גרופּע. אין פראַגען פון עקאָנאָמישער און געזעלשאַפטליכער בעדייטונג האָט ער זיך געלאָזט בעאיינפלוסען פון די פערלוימדונגען פון די יודישע שונאים. ער האָט געהאַלטען די מעהרסטע דייטשע, עלזאַסער און אַפילו די אַזיאַטישער יודען (מיט דער אויסנאַהם פון די פּאָרטוגעזישע און איטאַליענישע) פאַר אַנ׳ ערב־רב פון שווינדלער, וואַכערניקעס און לא יוצלחס פון רעליגיעזען שטאַנדפּונקט ווידער, האָט ער זיך געלאָזט איינרעדען — דאָס איז שוין געווען אין דער צייט, ווען דער געוועזענער רעפּובליקאַנער גענעראַל און פרייזדענקער האָט זיך דערנעהנטערט צו דער קאַטוילישער קירכע — אַז די יודישע רעליגיאָן, און ספּעציעל די רבנים, שטעהען אין וועג פון דער בירגערליכער עמאַנציפּאַציע און פון דער אַסימילאַציע פון די יודישע מאַסען. דערבּיי האָבען מסתמא געשפּילט אַ ראָלע געוויסע איינפלוסען פון יודישען מקור, איבער וועלכע מיר ווייסען זעהר ווייניג.

די ראַדיקאַלע נעגאַטיווע איינפלוסען האָבען דערגרייכט נישט נאָר נאַפּאָלעאָנ׳ען. אין די רעגירונגס־קרייזען האָט מען אַפילו אָנגעהויבען צו בעטראַכטען אַ פּלאַן ווי אַוועקצונעהמען ביי יודען זייערע בירגערליכע רעכט און זיי צוריקשיקען אין אַ בעזונדער געטאָ, אָדער גאָר פערשיקען זיי אין אַ בעזונדער פּראָווינץ, נאַמי־ליך מיט געוויסע אויסנאַהמען. אָבער דאָס געפיהל פון גערעכטיגקייט, וואָס נאַפּאָלעאָן האָט בעזעסען און אויך די „פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער געשיכטע“ מיט וועלכער ער האָט זיך שטענדיג שטאַרק גערעכענט, האָבען איהם נישט דערלאָזט אָנצונעהמען אַזעלכע עקסטרעמע מיטלען. עס איז מעגליך, — און דאָס קען מען זעהן פון זיין ווייטערדיגער האַנדלונג — אַז נאַפּאָלעאָן האָט אָפּגעשאַצט דעם יודישען איינפלוס אין דער וועלט פיל מעהר, ווי די יודישע פּראָגרעסיסטען אין יענער צייט.

ביי אַזאַ צושטאַנד איז איבערגעבליבען צו טון איינס פון די צוויי: ענטוועדער צי אָרגאַניזירען די יודען פון דער גאַנצער וועלט אין איין פעסטער אָרגאַניזאַציע, אָדער זיי דערפיהרען צו שנעלער אַסימילאַציע. אין דעם ערשטען פאַל, ווען דאָס זאָל זיך איינגעבען, וואָלט אַזאַ פעראייניגונג פון די יודען געקענט לייסטען גרויס הילף דער וועלט־פּאָליטיק פון פראַנצויזישען קייזערטום. אויב אָבער אַזאַ יודישע וועלט־אָרגאַניזאַציע זאָל זיך אַרויסווייזען פאַר אוממעגליך, דאַן זאָלען אָנגענומען ווערען ענערגישע מיטלען צו ברענגען די יודען צו אַ שנעלער, אַפילו באַלדיגער צוזאַמענשמעלצונג מיט די אַרומיגע פעלקער, כדי נאַלע גרופּע, אָדער ווי נאַפּאָלעאָן האָט זיך אויסגע־ זיי זאָלען מעהר נישט בילדען קיין בעזונדערע נאַציאָ־ דריקט: „אַ שטאַט אין אַ שטאַט“.

נאַפּאָלעאָן איז שטענדיג געווען דער געניאַלער שפּילער. ער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט פאַר קיין זאַך און געזוכט אויסצונוצען אַלעס צו דערגרייכען זיין צוועק. ער האָט דעריבער בעשטימט אויסצופּרובען ביידע פּלענער צוזאַמען, און דאָס האָט איהם געפיהרט צו דער צוזאַמענרופונג פון אַ יודישען פּאַרלאַמענט, אָדער ווי ער האָט עס גערופען „די אַסעמבליי“ פון יודישע דעפּוטאַטען און שפּעטער אויך פון אַ סנהדרין גדולה.

דעם 17־טען מאַי 1806 איז אַרויס אַ קייזערליכער דעקרעט צונויפצורופען אין פּאַריז אַ פערזאַמלונג פון פערטרעטער פון יודישע קהלות אין פראַנקרייך, און פון די אַנעקסירטע דייטשע און צפון־איטאַליענישע פּראָווינצען. די אימפּעריע האָט דעמאָלט געצעהלט בערך פינף און זעכציג טויזענד יודען, צווישען זיי ביז דריי און פערציג טויזענד אין דער אַלטער פראַנקרייך גופא. די פּרעפעקטען האָבען בעקומען אַ בעפעהל צו בעראַטען זיך מיט די אָרטיגע יודען און אויסצוועהלען צווישען רבנים און גוטבעזיצער די „פּראָמינענטסטע יודען, וועלכע צייכענען זיך אויס מיט זייער עהרליכקייט און זייער וויסען און אויפקלערונג“. יעדע גרופּע פון פינף הונדערט ביז טויזענד יודען האָט געדאַרפט שיקען איין דעפּוטאַט. די פּרעפעקטען האָבען בעהאַנדעלט די פראַגע ערנסט און עהרליך. זיי האָבען נישט צוגעלאָזט קיין ראַדיקאַלע יודען, וועלכע זיינען געווען פערדרעכטיגט אין די אויגען פון די מאַסען, זיי האָבען אָבער פאָרגעצויגען פּראָגרעסיווע פערטרעטער. די פערצעהן רעפּאַרטאַמענטען אין פראַנקרייך, וואו עס זיינען געווען וויכטיגע גרופּען יודען האָבען געשיקט פיר און זיבעציג דעפּוטאַטען, צווישען זיי פינף פון פּאַריז; די פּאָרטוגעזער און דרום־פּראָווינצען האָבען געשיקט צעהן; צפון־איטאַליע — 13; שפּעטער זיינען צוגעקומען נאָך זעכצעהן דעפּוטאַטען, וועלכע האָבען פערטרעטען די יודישע קהלות פון דער איינהייטליכער איטאַליענישער מלוכה, אין גאַנצען זיינען זיך צו דער פערזאַמלונג צונויפגעקומען הונדערט און עלף דעפּוטאַטען.

דאָס צוזאַמענקומען זיך פון די אויסגעוועהלטע איז נישט אָנגעקומען אַזוי לייכט. פיל פון זיי זיינען געווען אָרעם און די רעגירונג האָט גענומען אָנווענדען ענערגישע מיטלען צו צווינגען די קהלות צו שאַפען אַ פאָנד פאַר דעם צוועק. צווישען די יודען אַליין זיינען געווען פיל אונצופרידענע. איינגע פון די וויכטיגסטע יודען פון פּאַריז זיינען נישט אויסגעוועהלט געוואָרען. דאַגעגען זיינען אויסגעקליבען געוואָרען דער באַנקיר אולרי חיים וואָרמס, אויף וועמען דער אַדוואָקאַט מישעל בער האָט געזאָגט אַז „ער (וואָרמס) האָט פעראורטיילט געגען אַלעם, וואָס הענגט נישט אָפּ פון געלד־איינפלוס“. איינגע אמת־פרומע פערשטעהער האָבען געזעהן אין דער גאַנצער געשיכטע, און נישט אין גאַנצען מיט אומרעכט, בלויז אַ שפּיצעל אָדער אַ בעהאַלטענע כונה צו שעדיגען יודישקייט און יודישע טראַדיציעס, האָבען זיי די וואַהלען פון אָנהויב אָן נישט געוואָלט אָנערקענען. די פרומע רבנים ר׳ מרדכי כרמיה פון אַוויניאָן און קאָנסטאַנטין פון מאַרסעל האָבען זיך בפירוש אָפּגעזאָגט צו קומען צו דער פערזאַמלונג, און דער פּראָגרעסיווער באַנקיר אַברהם פורטאַרא, האָט זיך געוויצעלט: „אַז די וואַסערען פון טייך סען (אין פּאַריז) וועלען נאָך פערוואַסערען די גערעכטיגקייט פון זיינע (כרמיה׳ס) איבערצייגונגען.“

דאָס צוריקהאַלטען זיך פון געוויסע אָרטאָדאָקסען האָט נאַטירליך געפיהרט דערצו, אַז די משכילים און מאָדערניסטען, ווי דער גוטער יוד אָבער וועניג רעליגיעזער אַברהם פורטאַרא און דער פילאַנטראָפּ, אָבער עם־הארץ וואָרמס האָבען געשפּילט די איבערוועגענדע ראָלע ביי דער פערזאַמלונג.

אַ קייזערליכער דעקרעט האָט בעפוילען צו עפענען דעם יודישען פּאַרלאַמענט דעם 26־טען יולי, אין דעם זאַל פון דער אַמאָליגער קירכע סען־זשאַן. מערקווירדיג איז, אַז אין דעם זעלבען קלויסטער, וועלכען די רעוואָלוציע האָט טיילווייז צושטערט, האָט מען אין 13־טען יאָהרהונדערט געמאַכט אַ בלבול אויף די פּאַריזער יודען, וועלכע האָבען געהאַט פיל צו ליידען דערפון. די געשיכטע האָט אָפטמאָל אַזעלכע איראָנישע קאַפּריזען און סימבּאָלישע אָנדייטונגען...

עס ווייזט אויס, אַז נאַפּאָלעאָן האָט נישט געוואוסט, אַז דער 26־טער יולי איז אויסגעפאַלען אום שבת. די דעפּוטאַטען ווידער האָבען נישט געוואַגט אויף דעם אויפמערקזאַם צו מאַכען דעם גרויסען קייזער, וועלכער איז דעמאָלט בעטראַכט געוואָרען פאַר אַ האַלבען גאָט. שבת פריה זיינען זיי אַלע געגאַנגען אין שוהל און האָבען מתפלל געווען בצבור מיט אַ בעזונדער פּאַראַד. איינגע זיינען נאָכדעם געקומען צו דער פערזאַמלונג פאָהרענדיג אין פאַיעטאָנען אום שבת. די פרומע יודען האָבען דאָס פערשטעהט זיך אַלעם בעמערקט.

ביי דער טיר פון זאַל זיינען זיי בעגעגענט געוואָרען פון אַ קייזערליך מיליטערישער וואַך. די דעפּוטאַטען האָבען זיך איינגעאָרדענט אויף זייערע פּלעצער און „די גאַנצע פערזאַמלונג האָט געמאַכט אַ שעהנעם איינדרוק“ אויף די אַנוועזענדע רעגירונגס־פערטרעטער „דורך איהר נאָבעלען אויסזעהן“...

מען האָט זיך גלייך גענומען אויסצוועהלען אַ פּרעזידיום. אַלס פּרעזידענט איז געוועהלט געוואָרען דער פּראָגרעסיווער אַברהם פורטאַרא מיט 62 שטימען געגען 37. וואָס זיינען אָפּגעגעבען געוואָרען פאַר דעם פרייהייטס־קעמפּפער, אָבער מעהר קאָנסערוואַטיווער און למדן בער יצחק בער. די אַנדערע מיטגלידער זיינען אויך געווען מעהר לינקע, ווי רעכטע. דאָס האָט שוין גלייך פון אָנהויב בעוויזען, אַז די פערזאַמלונג וועט געפיהרט ווערען פון די אויפגעקלערטע, אַסימילאַטאָריש געשטימטע פערשטעהער פון יודענטום. צווישען די דעפּוטאַטען האָבען זיך געפונען פופצעהן רבנים, מעהרסטענס וועניג בעקאַנטע אין דער גרויסער יודישער וועלט. די וועניגע אויסנאַהמען זיינען געווען: ר׳ דוד זינצהיים, אַ פרומער למדן און וועלטליכער מענש און הרב יעקב שמואל קראַקזיא און הרב קאָלאָנא פון איטאַליען, וועלכע זיינען בעקאַנט אַלס גדולים בתורה און הלכה. דאָס גרויסע אָרטאָדאָקסישע יודענטום איז געווען וועניג פערטרעטען. די צוויי אמת פרומע רבנים; ר׳ מרדכי כרמיה און ר׳ שבתי קאָנסטאַנטין פון מאַרסעל זיינען נישט געקומען. אין גאַנצען גענומען איז דער פּאַרלאַמענט בעשטאַנען פון מיטעלמעסיגע יודען, וועלכע האָבען נישט געהאַט די נויטיגע אויטאָריטעט צווישען יודען גופא, און די האַלטונג פון דער רעגירונג האָט אויך וועניג וואָס גורם געווען צו שטאַרקען זיין פּאָזיציע כלפי חוץ.

טראָץ דעם פערלאַנג פון דער פערזאַמלונג האָט נאַפּאָלעאָן די דעפּוטאַטען נישט אויפגענומען. ער האָט זיך בעגנוגענט דערמיט, וואָס ער האָט דעלעגירט דריי קאָמיסאַרען, צווישען זיי זיין פערטרויענסמאַן מאַלע. די ערקלערונג, וואָס מאַלע האָט געמאַכט אין נאָמען פון קייזער דעם 27־טען יולי איז אויך נישט געווען קיין ערמוטיגענדע. ער האָט אָנגעהויבען מיט אַ בעגריסונג צו די יודען אין נאָמען פון קייזער. דאַן האָט ער דערמאָהנט די פיל „בעגרינדעטע“ אָנקלאַגען, וועלכע ער האָט בעקומען געגען די יודען. „דער קייזער, האָט ער געזאָגט, זוכט צו ברענגען אַ רפואה צו דער מכה און ער שטעלט פאַר די יודען די אויפגאַבע, זיי זאָלען זיך מעהר נישט אָפּזונדערען פון זייערע שכנים און דאָס זיי זאָלען אויסשטרעקען זייערע הענד צו אַ געמיינזאַמער אַרבייט, כדי זיי זאָלען קענען אַריינקומען אין די רייהען פון דער פראַנצויזישער נאַציע“.

ער האָט געענדיגט מיט דער ערקלערונג, אַז דער קייזער האָט געהייסען פאָרלעגען ביי די דעפּוטאַטען אַ תשובה אויף צוועלף פראַגען. איבעריגענס, גיט ער זיי די פולשטענדיגע פרייהייט פון דיסקוסיע און פאָדערט זיי אויף צו ענטפערען אויף די פראַגען עהרליך, און פונ׳ם גאַנצען האַרצען, נעהמענדיג אין אַכט, אַז דער הערשער ווייס שוין „ווי־אַזוי צו בעלוינען, די, וואָס פערדינען עס און ווי־אַזוי צו בעשטראָפען“. דערביי האָט ער פאָרגעלעזען די צוועלף פראַגען. קיין בעזונדער גוטען איינדרוק אויף די אַנוועזענדע האָבען אַזעלכע ווערטער זיכער נישט געמאַכט. פורטאַרא האָט געפונען פאַר מעגליך צו ענטפערען אויף דעם קייזער׳ס ווערטער, פּאָזיטיוו אָבער נישט אָהן ווירדע.

„דאָס קייזערטום“, האָט ער געזאָגט, „האָט געבראַכט אַ סוף צו די געפאַהרען פון דרויסען און צו דער אַנאַרכיע פון אינעווייניג. יודען זיינען אַלעמאָל געווען די קרבנות פון אונרוהען און זיי פרעהען זיך דעריבער בעזונדערס אויף דער פערפעסטיגונג פון אָרדנונג אין לאַנד, וואָס ערלויבט זיי צו אַרבייטען פאַר זייער אויפלעבונג. די דעפּוטאַטען פון זייער זייט זעהען אין דעם צוזאַמענרופען פון דער פערזאַמלונג אַ מיטעל צו מאַכען אַ סוף צו די פיל טעות׳ן און פאָראורטיילען געגען יודען“.

—:0:—

בעקאַנטמאַכונג

צוליב דער בעקוועמליכקייט פון די איינוואוינער פון די אַרומיגע שטעדט עפענען מיר אין די נאָהענטסטע טעג אַ פיליע פון אונזער קאָלעקטור

אין פּאַבּיאַניץ

Plac Dąbrowskiego 3, tel. 2-51
(obok Magistratu vis-a-vis przystanku tram.)

אין קורצען וועט זיך אָנהויבען די ציהונג פון דער 5־טער קלאַס 18־טע מלוכה־לאָטעריע, וועלכע וועט דויערען 6 וואָכען ד. ה. פון 6 טען מערץ ביז׳ן 16. אַפּריל ד. י.

די גרעסטע געווינסען פאַלען שטענדיג אין אונזער קאָלעקטור!!!

ס. יאַטקאַ,

לאָדז
פּעטריקאָווער 22, טעל. 41·74
פּעטריקאָווער 66, טעל. 20·90

פּאַבּיאַניץ, פּלאַץ דאָמבּראָווסקיעגאָ 3, טעל. 2-51

וואָס דאַרף געטון ווערען

איידער מען געהט אויף אַנ׳אָפּעראַציע?

כמעט יעדער מענש פיהלט אינסטינקטיוו אַ פחד צו געהן אויפ׳ן „האַק־ברעטעל“ צו לאָזען זיך שניידען. ווי שלאַף איינער זאָל נישט זיין, וואָסערע וועהטאָגען ער זאָל נישט ליידען, האָט ער פונדעסטוועגען אַלץ מורא פאַר׳ן מעסער, און באמת מוז מען טאַקע מיט אַזאַ מענשען סימפּאַטיזירען, ווייל נאָך אַלעמען איז דאָך אַנ׳אָפּעראַציע פאָרט אַ קריזיס־זאַך, און מ׳ווייסט נישט מיט וואָס דאָס קאָן זיך ענדיגען.

איך מיין דאָ אייגענטליך נישט אַזוינע אָפּעראַציעס, וואָס ווערען אַרויסגערופען דורך אַ צופאַל, אָדער כראָנישען אַפּענדיציט, פון וועלכע מ׳ליידט היינט. אין אַזוינע פעלען האָט מען דאָך קיין ברירה נישט און מ׳מוז דעם טאַנץ דורכמאַכען. איך רעד דאָ פון אַזוינע פעלען ווען מ׳ליידט פון כראָנישע קראַנקהייטען, ווי וואונדען אין מאָגען, גאַלשטיינער, אָדער כראָנישען אַפּענדיציט, פון וועלכע מ׳ליידט אַ גאַנץ לאַנגע צייט. אין אַזוינע פעלען מיינט מען דאָך אַלץ, אפשר וועט די צרה אַזוי איבערגעהן, אָדער אפשר איז גאָר אַ טעות אין פשט. די דיאַגנאָזע איז נישט ריכטיג געשטעלט געוואָרען.

אָבער נאָך דער גאַנצער שקלאַ־וטריא, וואָס אַזאַ מענש האָט מיט זיך אַליין, און נאָך אַנ׳איבערלייגען זיך מיט פריינד און קרובים, ווען ער בעשליסט דאָך צו לאָזען זיך אָפּערירען, — נאָך אָט די אַלע זיבען זאַכען, פרעגט זיך, וואָס פאַר אַ מעלות דאַרף אַזאַ איינער אַרויספלייגען אויף דער שאל, וואָס זאָלען איבערוועגען דאָס געוויכט פון דער שווערער סכנה פון אַנ׳ערנסטער אָפּעראַציע?

ווען לאָרד ליסטער האָט פערפאָלקאָמט די טעכניק פון אַנטיסעפּטישער כירורגיע, האָבען די כירורגען, וואָס האָבען בייגעוואוינט זיין קליניק איהם געזאָגט, אַז אַזאַ טעכניק קאָן נאָר אויסגעפיהרט ווערען אין אַ ליסטער קליניק, אָבער נישט ביי אַנדערע כירורגען. אָבער דאָס גילט שוין היינט מעהר נישט. איצט ווערען אין יעדען מאָדערנעם שפּיטאָל אַזאַ אַנטיסעפּטיק אָפּגעהיט אויף דער העכסטער מדרגה. און פאַר פערגיפטונגען איז מען איצט פערזיכערט.

עס זיינען אָבער פערהאַן אַנדערע וויכטיגע מניעות, וואָס מ׳מוז גוט נעהמען אין בעטראַכט; די מייסטע מענשען, וואָס ליידען פון די כראָנישע קראַנקהייטען, זיינען, על־פּי־רוב, אין די עלטערע יאָהרען — אַריבער די פערציגער. אין דער צייט מען מען אַ טראַכט טון וועגען צושטאַנדען פון האַרץ און מ׳מוז דאָס גוט, אָבער טאַקע גאַנץ גוט, חוקר ודורש זיין. דער עיקר איז נאָר צו דער האַרץ מוסקול פערמאָגט אַ בעהאַלטענעם רעזערוו־כח ביי־צושטעהן אַ קריזיס. אָבער דאָס אויסגעפינען גענוי איז נישט אַזוי איינפאַך, מ׳מוז זיין אַ מומחה דערצו. מ׳מוז זיך קאָנען בענוצען מיט אַלע נייע מעטאָדען, כדי צו דערגעהן די פערבאָרגענע סודות פון האַרץ־צושטאַנד.

די נירען זיינען אויך נישט מיט דער האַנד אַוועקצומאַכען. עס איז נישט גענוג, ווי עס איז ביים עולם אָנגענומען, אַוועקצושיקען אַביסעל אורין אונטערזוכען. עס זיינען היינט פערהאַן אַ גאַנצע מאַסע פון כעמישע און פונקציאָנעלע אונטערזוכונגען פאַר דער געזונטער אַרבייטס־פעהיגקייט פון די נירען, און אָהן אַזאַ גענויער אונטערזוכונג איז ריזיקאַליש זיך צו לאָזען אָפּערירען.

דער צושטאַנד פונ׳ם בלוט שפּילט אויך נישט קיין גאָר קליינע ראָלע אין דעם סכום פון מעלות, וואָס דער מענש דאַרף בעזיצען, כדי צו געווינען די לעבענס־מלחמה אַקעגען אַ לאַנגער און קאָמפּליצירטער אָפּעראַציע. אָפט געפינט אַ כירורג אין דערמיט פון דער אַרבייט גאַנץ איבעראַשענדיגע בעגעגענישען, אויף וועלכע ער האָט זיך אפשר גאָר לכתחילה נישט גערעכט.

עס זיינען נאָך דאָ פיל אַנדערע פּונקטען, וועלכע מ׳מוז נעהמען אין בעטראַכט, איידער מ׳בעשליסט זיך צו לאָזען נעהן אויף דעם אָפט גליטשיגען וועג פון אָפּעראַציע.

ווי איהר ווייסט, איז ביים עולם פערהאַן אַ ביטער ווערטעל: „די אָפּעראַציע איז געלונגען, נאָר דער פּאַציענט איז נפטר געוואָרען“.

יאָ, צום אומגליק איז דאָס מאָל אמת, אָבער ווען מ׳געהט גוט אין דער בלינדקייט און מ׳בענוצט זיך פריהער מיט אַלע מעגליכע אונטערזוכונגען (אין אַ סך פעלען קאָן מען די פעהלערען פערריכטען), קאָן מען די מלחמה בעסער געווינען.

עס איז דעריבער זעהר וויכטיג, אַז דער כירורג זאָל זיין נישט נאָר אַ גוטער טעכניקער, נאָר אויך אַ גוטער דאָקטאָר פון אינערליכע קראַנקהייטען, וואָס ווייסט זיך אויך צו בענוצען מיט די נייע מאָדערנע לאַבּאָראַטאָרישע געצייג. גליקליכערווייזע זענען די גרויסע פאַרנעהמע שפּיטעלער מיט די אַלע זאַכען בעוואָרענט.

ד״ר ס. א. קלאַרמאַן.

דער אַפּטער ז"ל און עזרא הסופר'ס תורה.

(אַ חסידישע מעשה) פון בן ציון פייגאַן

דער אַפּטער רב ז"ל, האָט געהאַט בירושה אַ ספר תורה פון עזרא הסופר.

יעדער תג אין דעם ספר איז געווען געשריבען בקדושה ובטהרה.

יעדען פרייטאָג נאָך חצות היום, האָט דער אַפּטער זיך געטובל'ט ז' טבלות און מעביר געווען פרדה אין דעם ספר תורה, אין עזרא'ס ספר, ווי ער פלעגט עס אָנרופען. תרגום אונקלוס האָט ער געזאָגט בעל פה.

שבת אינדערפריה האָט מען אין זיין קלויז געמאַכט די קריאה אין דעם ספר. מ'האָט אָבער פריהער מכריז ומודיע געווען, אַז דער, וואָס האָט זיך נישט טובל געווען פריהער קיין ז' טבלות און נישט מכוין געווען אין דער מקוה די כוונות האר"י ז"ל, זאָל זיך נישט דערנעהענטערן צום ספר.

איינמאָל אין אַ פרייטאָג צו נאַכטס, קומט עזרא הסופר אין חלום צום אַפּטער ז"ל און זאָגט איהם, אַז אין ספר איז דאָ אַ שגיאה, מען טאָר נישט מאַכען מאָרגען די קריאה אין איהם.

דער אַפּטער ז"ל האָט פון גרויס צער זיך תיכף אויפגעכאַפּט און איז אַרויסגעגאַנגען פון דער שטוב, קומט איהם אַנטקעגען דער אַפּיקורס פון שטאָט, מיט איין אויג.

דער אַפּטער האָט אַ קוק געגעבען אויף איהם און זיך אָנגערופען: „עין תחת עין".

דער שטאָט אַפּיקורס האָט זיך באַלד מורה געווען און זיך צעוויינט:

רבי, — האָט ער געכליפּעט — איך האָב אויסגעמעקט אַנ„עין" און אָנגעשריבען אָנשטאָט אַנ'אַלף, איז מיר תיכף אַרויסגעפאַלען דאָס רעכטע אויג.

— וואָס איז דער חירוש, האָט איהם דער אַפּטער געענטפערט:

די תרי"ג מצוות זענען דאָך געגען די רמ"ח אברים און שס"ה גידין, אַז מ'איז פוגם אין עפּעס אַ מצוה, ווערט נפגם דער עבר, וואָס איז געגען יענער מצוה „עשה" אָדער „שלא תעשה".

רבי, גיט מיר אַ תשובה, — האָט דער אַפּיקורס געבעטען.

האָסט שוין אַ גענוג אָפּקומעניש — האָט איהם דער אַפּטער געענטפערט. „עור ענים חשוב כמת" ביזטו שוין אַ האַלבער מת, מיט איין אויג נאָר, זיי אַנ'ערליך קינד און גאָט וועט דיר מוחל זיין.

דער אַפּיקורס איז געוואָרען אַנ'אמת'ער בעל תשובה און איז דערנאָך געוואָרען איינער פונ'ם אַפּטער'ס מקורבים.

פאַר קריאת התורה האָט דער אַפּטער מודיע געווען דעם שמש, אַז מען זאָל מוציא זיין אַנ'אַנדערע ספר. מ'האָט נעראַרפט מתקן זיין די שגיאה אין עזרא'ס ספר, און דער אַפּטער ז"ל האָט זיך זעהר מצער געווען וועגען דעם, וואָס אין עזרא'ס ספר וועט זיך געפינען אַנ'אות געשריבען פון אַנ'אַנדער סופר.

האָט זיך ווידער אַמאָל בעוויזען צו איהם עזרא בחלום און איהם מודיע געווען, אַז אין „מעזיביז", איז דאָ אַ סופר, ר' צבי הייסט ער. אַ גרויסער „ירא שמים", וואָס זיין נשמה איז דער שורש פון זיינער, פון עזרא'ס און אַז ער, ר' צבי וועט מתקן זיין דאָס אות, וועט זיין גלייך ווי ער, עזרא אַליין, האָט דאָס מתקן געווען.

האָט דער אַפּטער געשיקט ברענגען ר' צבי סופר פון מעזיביז און האָט מתקן געווען די „עין".

ווען ר' צבי סופר האָט געהערט פונ'ם אַפּטער אַז זיין נשמה איז אַ שורש פון נשמת עזרא הסופר, האָט ער אָנגעהויבען צוגרייטען אַ ספר תורה פאַר זיך אַליין.

ער האָט געקויפט לעבעדיגע הירשען, זיי געשאָכטען אויף כשרין, דאָס פלייש האָט ער צוטיילט צו „עניים תלמידי חכמים", די עורות געגעבען אויסאַרבייטען לשמה.

צוגרייטען טינט און פעדער מיט די געהעריגע כוונות האָט איהם געהאָלפען זיין בן יחיד ר' שמעון, וועלכער איז געווען אַ תלמיד חכם און אַ גרויסער צדיק, אויף וועלכען די צדיקי הדור פון יענער צייט, פלעגען זאָגען, אַז ער איז „נשמת ר' שמעון בן יוחאי".

און אַז ס'פלעגט עמיצער פון זיי מסופק זיין אין דער הכנה פון אַ „רעיא מהימנא". האָבען זיי געשיקט איהם ר' שמעונ'ן פרעגען און זיך דערביי אויסגעדריקט:

נו, מ'דאַרף שיקען פרעגען דעם מחבר אַליין.

נאָכ'ן עם ווי אַלעס איז געווען צוגעגרייט, האָט ר' צבי סופר ספון געווען געוויסע כוונות, מצרף געווען געוויסע „צרופי שמות", און זיך טובל געווען ש"י טבלות, האָט ער זיך פערמאַכט אין אַ חדר מיוחד, פון וואַנען ער איז נישט אַרויסגעטראָטען — סיידען לדבר הנחוץ. ביז ער האָט געענדיגט שרייבען דעם ספר תורה.

דאָרטען אַהין אינ'ם התבודדות חדר, האָט מען איהם דערלאַנגט צוויי מאָל אין טאָג ברויט מיט זאַלץ מיט אַ קוואָרט וואַסער, דאָס איז געווען זיין שפּייז אין די וואָכעדיגע טעג. שבת און יום־טוב, האָט ער געפראַוועט צוזאַמען מיט זיין בני־בית און מתפלל געווען אין קלויז בצבור.

מוצאי שבת און מוצאי יו"ט, נאָך הבדלה, תיכף האָט ער זיך פורש געווען אין זיין התבודדות חדר, וואו ער האָט פאָרטגעזעצט זיין מלאכת הקודש. פאַר'ן שרייבען אַ שם, איז געגאַנגען טבילה האָבען.

דריי יאָהר נאָכאַנאַנד, האָט ר' צבי סופר געהאַט התבודדות מיט די הייליגע יריעות ביז ער האָט מסיים געווען דעם ספר.

ווען ער האָט פערענדיגט דעם ספר תורה און עס בעדאַרפט אַריינפיהרען אין שוהל אַריין, זענען זיך צונויפגעפאָהרען אַלע צדיקי הדור, די גאַנצע שטאָט און פון אַרום זענען זיך צונויפגעפאָהרען אויף דער שמחה פון סיום התורה.

מיט גרויס פּאַראַד און שמחה האָט מען אַריינגעפיהרט דעם ספר תורה אין שוהל אַריין.

אַריינשטעלען דעם ספר אין היכל אַריין, האָט ר' צבי איבערגעגעבען זיין בן יחיד ר' שמעונ'ען.

און ווי נאָר ר' שמעון האָט גענומען דעם ספר תורה בחיקו און אָנגעהויבען ספון זיין אַ שם, האָט אַראָפּגענידערט אַ האַגר פונ'ם הימעל און צוגענומען דעם ספר תורה, און איז נעלם געוואָרען.

דער גאַנצער פערזאַמעלטער עולם איז דערציטערט געוואָרען און איבערראַשט געוואָרען פון דעם.

און ר' צבי מיט זיין בן יחיד האָבען זיך וועגען דעם זעהר מצער געווען.

האָט מען זיי די נאַכט מגלה געווען בחלום:

אַז דער ספר תורה איז געשריבען געוואָרען מיט צו אַ גרויסער קדושה, און די בני אדם פון יענעם דור זענען נישט ראוי צו אַזאַ קדושה, האָט מען דעם ספר תורה אין הימעל אַרויפגענומען.

האָט ר' צבי גע'טענה'ט:

סטייטש, מיין זוהן ר' שמעון איז דאָ אין דעם דור און ווי ר' שמעון בר יוחאי בשעתו ווערט נישט געזעהן קיין „קשת בענן", און דער אַפּטער רב איז אין דעם דור, וואָס איז דער כהן גדול ברורו און איז מכפר בערו, בעד ביתו ובעד כלל ישראל!

מיטן כח פון אָט דער טענה, האָט מען איהם געענטפערט, געה און שרייב נאָך אַ ספר תורה מיט דער וועלכער קדושה ווי דעם ערשטען.

אָבער זאָלסט גוט נזהר זיין, נישט האָבען קיין היסח־הדעת פון „התרבקות עילאית" פונ'ם ערשטען אות, וואָס וועסט אָנהויבען שרייבען, ביז דער ס"ת וועט אין היכל אַריינגעשטעלט ווערען. ווייל, לויט דער גרויס פון דער קדושה, איז דער קטרוג ה"ל. בפרט איז דער קטרוג פונ'ם ס"מ ר"ל גרויס געגען דיין זוהן ר' שמעון, דעם צדיק תמים, וועלכער ש שטערט די אַרבייט פון דער סטרא אחרא.

נאָכדעם ווי ר' צבי סופר האָט זיך מישב געווען מיט זיין יחיד ר' שמעונ'ען, האָט ער זיך גענומען צו דער עבודת הקדושה.

ער האָט גערונגען מענשען מ'זאָל כאַפּען לעבעדיגע הירשען. געשאָכטען און צוטיילט דאָס פלייש צו אָרימע תלמידי חכמים, אויסגעאַרבייט די ע'רות לשמה, ר' שמעון האָט איהם צוגעגרייט טינט און פעדער מיט די געהעריגע כוונות.

און ער האָט זיך געטובל'ט ש"י טבלות, זיך מתבודד געווען אין אַ בעזונדער צימער, ווי דעם ערשטען מאָל. האָט ער אין דריי יאָהר צייט פערענדיגט שרייבען דעם ספר תורה בקדושה ובטהרה.

צום סיום התורה זענען זיך צונויפגעפאָהרען ווידער אַמאָל פון אַרום די שטעטלעך, צווישען וועלכע ס'האָבען נישט געפעהלט די צדיקי הדור און בתוכם דער אַפּטער רב.

ווען מ'האָט אַריינגעפיהרט דעם ס"ת, אונטער דער חופה, אין בית הכנסת, איז ר' צבי סופר אַריין אין גרויס התפעלות, טאַנצענדיג און שפּרינגענדיג — בבחינת דוד המלך. ווען ער האָט אַריינגעפיהרט דעם אָרון הקודש אין עיר דוד. — און... האָט אַ רגע פּסיפּריה מסיח דעת געווען פון דער קדושה, איבערגעריסען אַ רגע פון חבור עילאית און ער האָט נאָר נישט בעמערקט, אַז אין דער רגע איז — ווי געשמועסט פון אַ רוח רעה — נעלם געוואָרען זיין בן יחיד פון בית הכנסת.

פלוצים גיט איהם דער אַפּטער אַ זאָג:

צבי סופר, די קיים איז איבערגעריסען געוואָרען!

ער האָט זיך באַלד אַ כאַפּ געטון, אויסשרייענדיג:

— וואו איז מיין בן יחיד? און איז אַ היים געלאָפען.

דער אַפּטער רב איז איהם נאָכגעלאָפען.

אַריינקומענדיג אין שטוב, האָבען זיי געפונען ר' שמעונ'ן טויט אויפ'ן בעט.

און ווי ר' צבי סופר האָט געגעבען אַ פערברעך מיט די הענד האָט איהם דער אַפּטער אַ כאַפּ געטון און אויסגערופען:

צבי סופר, וואָס וויינסטו? קאַרג פאַר דיר איין קדיש? פאַר וואָס פערלאַנגסטו צוויי קדישים.

ר' צבי סופר האָט דאָס משיג געווען און זיך געטרייסט.

ווען ר' צבי סופר איז נפטר געוואָרען איז צום אָפענעם קבר געקומען די ספר תורה און געשטאַלט פון אַ מענשען און גע'אָגט דעם ערשטען קדיש.

ר' צבי סופר'ס אַלמנה און כל ימיו מעביר געווען די ס"ת האָט דער אַפּטער אָפּגעקויפט ביי די סדרה אין איהם אַ וואָך איבער אַ וואָך.

איין וואָך אין עזרא'ס ספר און די צווייטע וואָך אין ר' צבי סופר'ס קריש — אַזוי האָט ער, איהם, דעם ס"ת גערופען.

דער שעהנער בחור

א בילד פון פאַריזער „לאַטיינישן קוואַרטאַל"

פון סאַרא ב. סמיט

אין די קאַפע־הייזער פון לאַטיינישען קוואַרטאַל קען מען איהם זעהר גוט. ער איז איינער פון די גייסטער פון אָט דעם קאַכיגען ווינקעל פון דער וועלט. און אַ סך גייסטער זענען דאָרטען פאַראַן. מאַנכע רענקען, אַז זיי זענען לעבעדיגע מענשען...

איך האָב איהם בעמערקט צוליב זיין אויסערגעוועהנליכער נעטקייט: מענשען אין לאַטיינישען קוואַרטאַל זענען געוועהנליך נישט איבעריגס נעט.

עטליכע אַזעלכע זענען מיר געזעסען דריי פרויען ביים טיש. איינע האָט זיך געפיהלט העכסט געשמייכעלט פון דער אויפמערקזאַמקייט, וואָס דער יונגערמאַן האָט אונז געשענקט.

איך האָב געלאַכט פון איהר און זי האָט זיך געבייזערט:

— פאַרוואָס זוכט איהר דעם מאָטיוו? ער קאָן אונז זיין בייהילפיג אין אַ פרעמדער שטאָט.

— איך פיהל זיך דאָ נישט פרעמד און איך וויל נישט זיין בייהילפיגקייט — האָב איך קאַלט געענטפערט.

מיט דער דאַמע האָב איך זיך בעקענט אין איטאַליען און איהר פלוצלונגע פרעהליכקייט אין פאַריז איז מיר געוואָרען איבערדריסיג.

— פאַרוואָס רעדט איהר וועגען איהם אין אַ טאָן, ווי ער וואָלט געווען אַ גנב? — האָט זי מיר געפרעגט.

— ער איז ערגער, ווי אַ גנב. מיט אַ גנב האָב איך אַמאָל מיטלייד. אַ גנב גנבעט אַמאָל אויס נויט, אָבער זיין סאָרט — און איך האָב אַ מיאוסע גרימאַסע געמאַכט מיט דעם פנים.

מיין בעקאַנטע איז געוואָרען נאָך מעהר אויפגערעגט.

— וואָס ווייסט איהר דען וועגען איהם?

— אַל־וואָס איז אויף זיין פנים אָנגעשריבען.

— איהר, שרייבער, זענט אַזוי זיכער, אַז איהר קאָנט לייענען פנים'ער. גלויבט מיר, אַ סך מאָל האָט איהר אַ טעות. וואָס ווילט איהר פון דעם יונגענמאַן? ער האָט אַ שעהן אָנגענעהם פנים, דער פאַקט, אַז ער דרעהט זיך דאָ אַרום, אפשר איז ער נאָר אַ קינסטלער?

— ער איז נישט קיין קינסטלער. ער איז אַפילו נישט קיין ערפאָלגרייכער קינסטלער אין זיין פּראָפעסיע — האָב איך מיט זיכערקייט געענטפערט.

— אָבער פון וואַנען ווייסט איהר? איהר קענט דאָך איהם נישט!

— אי דקע זיין סאָרט. ער איז — איך וועל זיין מילד און איהם אָנרופען אַ פּראָפעסיאָנעלער ליבהאָבער. אָבער ער האָט ווייניג ערפאָלג.

— געהט שוין, געהט, וואָס פאַר אַנ'איינפאַל!

— האָט זיך מיין בעקאַנטע געבייזערט, — אייערע בעקאַנטע, דאָ אין פאַריז, האָבען אייך אינגאַנצען פערדרעהט דעם קאָפּ. איהר קוקט נאָר מיט זייערע אויגען!

— און איך פערזיכער אייך, אַז וועגען איהם האָט איהר אַ טעות, — האָט זיך פרוי ל. ווייטער געאַמפערט מיט מיר.

פרוי ל. איז אַ ניו־יאָרקער. זי האָט ערשט נישט לאַנג דורכגעלעבט אַ טיפע טראַגעדיע. זי איז געקומען אין אייראָפּע פערגעסען.

אין איהר האָט געברענט נישט נאָר אַ בעגעהר צום לעבען, נאָר אויך אַ שטאַרקער בעגעהר נקמה צו נעהמען פון איהר אומטרייען מאַן. צעהן יאָהר האָט זי געפיהרט אַ שטיל, אָרענטליך לעבען, און איצט האָט זי געוואָלט נקמה נעהמען פון אָט דער אָרענטליכקייט ווייל איך האָב געוואוסט וועגען אָט די וואונדען איהרע, און ווייל איך האָב מיט איהר גרויס מיטלייד געהאַט, רערפאַר האָב איך איהר אָפּט אַרויסגעהאָלפען אין געוויסע אַוואַנטיורעס ווידער איז דער שעהנער בחור פערבייגע־גאַנגען אונזער טיש. ווידער האָט זי ביט אַ שמייכעל אויפגענומען זיין שמייכעל... און ווידער האָט זי זיך געווענדעט צו מיר:

— וואָס זאָגט איהר, אַז ער וועט זיך הראָ צוזעצען פאַר אַ ווייל? איהר זענט דאָך אַ שרייבער; אַ שרייבער דאַרף זיך דאָך בעקענען מיט אַלערליי מענשען.

באַלד האָט זי זיך גענומען אַמפּערען מיט דעם קעלנער אויף ענגליש, טראָץ דעם, וואָס זי קען יאָ אַביסעל פראַנצויזיש.

דער שעהנער בחור האָט זיך אָפּגעשטעלט, זיך אַריינגעמישט אין דעם געשפּרעך, געגומען איבערזעצען פאַר דעם קעלנער דעם פערלאַנג פון דער דאַמע און עטליכע סעקונדען שפּעטער איז ער שוין געזעסען נעבען אונזער טיש. ער האָט געקענט אַביסעל ענגליש; אָבער פרוי ל., וועלכע איז אַנ'עכטע אַמעריקאַנערין פון דור דורות, האָט איהם קוים פערשטאַנען. שפּעט האָט מיר געזאָגט, אַז ער איז אַ פּוילישער בחור און איך האָב גענומען רעדען יודיש צו מיין קליין יונגעלע. איך האָב בעמערקט דעם שאָטען פון אַ פיינליכען שמייכעל אויף זיין פנים. ער האָט זיך אָבער איינגעהאַלטען. ער האָט נישט אַרויסגעגעבען זיין יודישקייט.

דער געשפּרעך איז נישט געווען קיין אינטערעסאַנטער. אין אַ געבראָכענעם ענגליש האָט ער זיך בעמיהט אונז צו דערצעהלען וועגען דעם, וואָס מיר האָבען שוין לאַנג געוואוסט. בלויז פרוי ל. איז געווען שטאַרק בעגייסטערט פון איהם. ביי דער ערשטער געלעגענהייט האָט זי מיר איינגערוימט אַ סוד:

— מיט איהם וועל איך קאָנען בעזוכען געוויסע פּלעצער אין פאַריז, וואו אַ פרוי קאָן אַליין נישט געהן.

אין אַ קורצער האַלבער שעה האָבען מיר זי איבערגעלאָזט מיט איהר בעגייסטערונג.

צוויי, דריי טעג האָב איך פרוי ל. נישט געזעהן. זי איז געווען שטאַרק פערנומען מיט פאַריז און מיט איהר נייעם קאַוואַליער.

אַ בעקאַנטער מיינער, וואָס וואוינט אין פּאַריז, האָט צו מיר איין מאָל געזאָגט:

— איהר ווילט אייער בעקאַנטע אָפּהיטען פון צרות, טאָ וואָרענט איהר געגען דעם חברה־מאַן.

איך האָב זיך צולאַכט:

— וואָס ווילט איהר, איך זאָל ווערען אַ מאַ־ראַל־פּרעדיגער אין פאַריז? פרוי ל. איז אַ דער־וואַקסענע פרוי. זי לאַנגווייליגט זיך און —

— אָבער איהר פערשטעהט נישט, וואָס פאַר אַ מין בחור דאָס איז.

— ער איז אַ יוד?

— יאָ, אַ פּוילישער. ער דרעהט זיך שוין דאָ אַרום אין פאַריז אַכצעהן יאָהר צייט. געקומען איז ער אַהער שטודירען. עפּעס האָט אין דער היים פאַסירט און מען האָט איהם אויפגעהערט צו שיקען געלד. און געלד מוז ער האָבען. פאַר געלד וואָלט ער פערקויפט זיין נשמה. ער האָט אָבער קיין מזל נישט. אַלע לאַכען פון איהם. אַז ער האָט זיך שוין יאָ גענומען צו אַזאַ עקעלהאַפטער מלאכה, וואָלט דאָך איהם געדאַרפט זיין גוט; איז גראָד פערקעהרט. ווי שעהן ער איז, האָט ער נישט דאָס מזל זיך צו דערשלאָגען צו אַ גאָר רייכער דאַמע. זיין גאַנצער האַנדעל בעשטעהט אין קליין־געלד. איך האָב איהם שוין געזעהן מיט מיאוס'ע, מיט גאָר אַלטע פרויען און אַ וואָך שפּעטער האָט ער מיך געבעטען איך זאָל איהם לייהען עטליכע פראַנק.

— ווי טייטשט איהר עס אויס? — האָב איך געפרעגט.

— דער יונג האָט קיין מזל נישט. אַ פּוילישער יודישער בחור. וועלכער פּאַסט זיך נישט צו אַזעלכע געשעפטען. אַ בטלן, די דורכשניטליכע גאַסען־פרוי פערדינט מעהר פון איהם. אַנדערע חברה פון זיין סאָרט זענען געניט אין די זאַכען (דאָ דרעהען זיך אַרום אַ סך אַזעלכע) און ער מיט זיין שעהן פנים יאָגט זיך אַרום נאָך אַלערליי ווייבער און מעהרסטענס האָט ער נישט וואָס צום עסען!

מיט עטליכע טעג שפּעטער, איין פריהמאָרגען, קלאַפּט פרוי ל. אין מיין טיר.

— אפשר קאָנט איהר מיר באָרגען הונדערט פראַנק? איך האָב געשיקט אַ דעפּעשע אַ היים — זאָגט זי און קוקט אַראָפּ אויף דעם טעפּיך.

איך פרעג קיין פראַגעס נישט און גיב איהר די הונדערט פראַנק.

זי לאָזט זיך צו דער טיר און קומט באַלד צוריק. איהר קול איז געבראָכען בשעת זי זאָגט:

— איהר זענט גערעכט. איך האָב מיט איהם נישט געדאַרפט רעדען. יעדען סענט האָב איך אין די לעצטע דריי טעג פערשווענדט. ער איז אַנ'עקעלהאַפטער לומפּ!

און אַז איך שווייג ווייטער, כאַפּט זי אָן מיין אָרים און זאָגט מיט אימפּעט:

— אַזעלכע פרויען ווי איך בין דאַרפען בלייבען אין דערהיים. איך לאָז זיך אַרויס אויף אַוואַנטורעס און וויל בלייבען די זעלבע פּוריטאַנערין, וואָס מיין באָבע איז געווען!

איך האָב זיך צולאַכט:

— הייסט עס, דעם יונגענמאַן איז ווידער נישט געלונגען?

— וואָס רעדט איהר, וואָס רענקט איהר וועגען מיר? איך בין דאָך אַנ'אַנשטענדיגע פרוי! איך האָב געוואָלט זעהן פאַריז; עס דאַכט זיך מיר, אַז איך בין וואַגענר, אָבער אין גרונד גענומען בין איך אַזוי אַלטמאָדיש, ווי מיין באָבע איז געווען.

איך האָב געוואָלט זאָגען:

— ניין, מיין ליבע פרוי ל. עס איז נישט אייער שולד; עס איז די שולד פון אייער קאַוואַליער. מען זאָגט, אַז ער האָט אין זיך נישט גענוג פייער, דערפאַר איז ער נישט ערפאָלגרייך אין זיין עקעלהאַפטער פּראָפעסיע...

איך האָב עס אָבער נישט געזאָגט. ווייס איך דען נישט, וואָס פאַר אַ געבראָכענער מענש זי איז? צו וואָס זאָל איך זי ענטוישען אין איהר איינענער שטאַרקייט?....

MŁODA PANIENKA

ukończywszy kurs buchalterji i pisząca na maszynie poszukuje posady, bezpłatnie. Łask. of. do Adm. nin. pisma pod „Uczciwa"

Dr. H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאַנא 25, טעל. 26-87

ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און וועגע־רישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, באַהאַנד־לונג מיט קוואַרץ־לאַמפּע...

פון 8—10 פריה, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אָוו.

דער נאָבעל-פרייז \ די קורצע געשיכטע פון אַ גרויסען גוטען מענשען.

דער מענש, וועלכער האָט אָהעקגעגעבען אַ גרויס פערמעגען אויף וועלט-פרעמיעס, אויף צו דער נעהנטערן די פעלקער, האָט זיין גאַנץ לעבען געאַר־בייט איבער ערפינדען צושטערונגס-מיטלען.

אַלפרעד נאָבעל — דער „קעניג פון דינאַמיט" — איז צום סוף פון זיין לעבען געוואָרען אַן איבער־צייגטער פאַציפיסט, און די שוואַלוציע האָט אינ־נאַנצען ענטשפראָכען זיין גייסטיגער נאַטור.

ער איז געבוירען געוואָרען אין 1833 אין שטאָקהאָלם, נאָך דער צייט ווען זיין פאָטער, דער בעוואוסטער אינזשיניער עמאַנואיל נאָבעל, איז איבערגע־פאָהרען קיין פעטערבורג. די רוסישע רעגירונג האָט איינגעלאַדען עמאַנועל נאָבעל צו אָרגאַניזירען אַ געוועהר-פאַבריק. אַלפרעד האָט פערבראַכט אין דער רוסישער הויפט-שטאָט זיינע קינדער-יאָהרען און יונגער. ער האָט נאָך יונגעלוויז אַרויסגעוויזען זעל־טענע פעהיגקייטען צו טעכניק, און האָט געהאָל־פען דעם פאָטער אין זיינע אַרבייטען; ער איז אַלט געווען 17 יאָהר, ווען ער איז אַרויסגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ זיך פערפולקומען. פון דאָרט איז ער צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד אין דעם ברען פון דער סעוואַסטאָפאָלער מלחמה, ווען די נאָבעל-פאַב־ריק האָט געאַרבייט מיט'ן גאַנצען אימפעט. נאָכ־דעם, ווי עס איז געשלאָסען געוואָרען שלום איז גע־וואָרען ערגער. עמאַנועל נאָבעל האָט אָנגעהויבען בויען וואָלגאַ-שיפען, איז רואינירט געוואָרען, און האָט זיך צוריקגעקעהרט מיט דער פאַמיליע קיין שוועדען. דאָ האָט אַלפרעד אָנגעהויבען אַרבייטען איבער דער ערפינדונג פון אויפרייס-מאַטעריאַלען, ספּעציעל שטודירען ניטראָגליצערין און אין 1861, האָט ער גענומען אַ פאַטענט אויף אונשעדליכען ניטראָגליצערין. אין עטליכע וואָכען אַרום איז אין נאָבעל-פאַבריק פאָרגעקומען אַן אויפרייס און עס זענען אומגעקומען עטליכע אַרבייטער און דער ברו־דער פון דעם אינהאַבער פון דער פאַבריק. די קאַ־טאַסטראָפע האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקע אויפ־רעגונג אין לאַנד, און אונטער דער ווירקונג פון דער געזעלשאַפטליכער מיינונג האָט די שוועדישע רעגירונג פערבאָטען נאָבעל'ן צו בויען אַ נייע פאַב־ריק נעבען שטאָקהאָלם. ער האָט נישט געפונען פאַר דער פאַבריק קיין אַנדער אָרט, און איז געווען גע־צוואונגען צו בויען זיין פאָרשונגס-וואַרשטאַט אויף אַ שיף אויף מעלאַר-אָזערע. די איינוואוינער פון די דערנעבענגיגע דערפער האָבען אָבער אויהם גע־צוואונגען אַלע מאָל צו בייטען דאָס אָרט, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט פאַר דער שכנות מיט דער פאַבריק פון דער „טיוולאָנישער פליסיגקייט", ווי זיי האָבען די פאַבריק אָנגערופען

די פאַניק האָט זיך פערשפרייט אויך איבער'ן ים. אין אַמעריקאַ איז אויך פערוועהרט געוואָרען דער אַריינפיהר פון נאָבעל'ס ניטראָגליצערין. די ערפינדונג האָט אָבער געהאַט אַ זעהר גרויסע פראַקטישע בעדייטונג. עס האָבען זיך באַלד געפינען מענשען, וועלכע האָבען געגעבען די נויטיגע קאַפּיטאַלען אויסצובויען אַ גרויסע פאַבריק; די שוועדישע מאַכט האָט ערלויבט צו בענוצען די נייע ערפינדונג צום אויפרייסען און דורכבורעכען טונעלען. נאָבעל האָט זיך ווייטער פערנומען מיט לאַבאָראַטאָרישער אַרבייט, און אין 1867 ענטדעקט דינאַמיט — אַ האַרטען אויפרייס-מאַטעריאַל פון נאָך נישט געוועזע־נער קראַפט.

דאָס מאַטעריאַל האָט זיך ווירקליך באַלד בע־וויזען אין אַ גאַנצער סעריע נייע בלוטיגע קאַטאַס־טראָפעס. עפּעס אַ רייטש, וועלכער איז געקומען קיין ניו-יאָרק האָט איבערגעלאָזט אין האָטעל אַ קליין קעסטעלע און איז איין אומגליקליכען טאָג, האָט דאָס קעסטעלע, — עס איז געווען געלאָדענט מיט דינאַמיט, — אויפגעריסען, און עס זענען חרוב געוואָרען 3 הייזער.

מיט אַ קורצער צייט שפעטער האָט אויף אַ שיף „נעבען פאַנאַמאַ, אויפגעריסען אַ פעסעל מיט דינאַמיט; און עס זענען אומגעקומען 47 פערזאָן. און שפעטער מיט אַ פאָר טעג — אַ נייער אויפ־רייס אין סאַן פראַנציסקאָ — 14 קרבנות. ווייטער — אַ קאַטאַסטראָפע אין סידנעי, און ענדליך אַן אויפ־רייס פון דער ערשטער דינאַמיט-פאַבריק נעבען האַמבורג.

נאָבעלס פאַרשטעהער און קליענטען האָבען זיך אָנגעהויבען אָפּצואָגען פון האַנדלען און פער־שפרייטען די שעדליכע ערפינדונג; די שיפען האָבען נישט געוואָלט אַרויפנעהמען דאָס אויפרייס-מאַטער־יאַל. עס האָט געדראָהט אַ פולשטענדיגער אַדורכ־פאַל. נאָבעל אַליין האָט זיך געלאָזט קיין אַמעריקאַ ראַטעווען די סיטואַציע. ער האָט מיט גרויס מיה בעקומען אַ נומער אין האָטעל; פאַר זיין וואַליזע האָט מען מורא געהאַט, ווי פאַר אַן אָנגעצינדענער אויפרייס-באָמבע.

אָבער פונקט די סעריע אומגליקען האָבען גע־דינט אַלס גלענצענדע רעקלאַמע פאַר'ן דינאַמיט. זיין אויפרייס-קראַפט איז בעוויזען געוואָרען מיט דער טראַגישער בולט'קייט. און כאַמעלעך, בעקעמפענדיג אַלע שטערונגען האָט נאָבעל געוואונען די אַנערקע־נונג פון דער גאַנצער וועלט, אָרגאַניזירט דינאַמיט־פאַבריקען אין אַלע לענדער אין אייראָפּע און אַמע־ריקאַ און זיי פעראייניגט אין איין טרעסט.

ער איז געווען נישט נאָר אַ גלענצענדער טעכניקער און ערפינדער, נאָר אויך אַן ערשטקלאַ־סיקער אָרגאַניזאַטאָר. נאָכ'ן דינאַמיט האָבען גע־פאָלגט אַנדערע, נאָך שטאַרקערע אויפרייס-מאַטער־יאַלען — באַלעסטיט, קאָרדיט און, ענדליך, פולווער אָהן רויך.

נאָבעל האָט אויך געאַרבייט איבער דער ער־פינדונג צו מאַכען קינסטליכע זיידען-שטאָפען און גומי, בעקומען איין פאַטענט נאָך אַ צווייטען אויף פערשידענע געביטען פון טעכניק און אינדוסטרי.

„איך בין אַ בירגער פון דער וועלט — פלעגט ער וועגען זיך זאָגען — מיין פאָטערלאַנד איז דאָרט, וואו איך אַרבייט, אומעטום".

און, ווירקליך, נאָבעל האָט געלעבט אין אַלע לענדער פון אייראָפּע, אָבער אין משך פון 18 יאָהר איז זיין ליבלינגס-אָרט געווען פאַריז.

אין 1890 איז ער געווען געצוואונגען צו פער־לאָזען די פראַנצויזישע טעריטאָריע. עס האָט זיך געגען אויהם אויפגעהויבען אַ שאָוויניסטישע קאַמ־פּאַניע, נאָכדעם, ווי ער האָט זיין פאַטענט אויף רויכלאָזען פולווער פערקויפט די דייטשען נישט פאָרלעגענדיג אויהם פריהער די פראַנצויזען. נאָבעל האָט זיך בעזעצט אין סאַן-רעמאָ און אָנגערופען זיין ווילע „מיין נעסט". ער איז שוין אַלט געווען 60 יאָהר. עס האָט אויהם געמאַטערט אַ האַרץ־קראַנקהייט און דער מידלאָזער מענש האָט נאָך אַליין געאַרבייט. זיין 129-טען פאַטענט האָט ער אַ־רויסגענומען ערב זיין טויט.

זיין לעבען, פול מיט אַרבייט, ערפאָלג, רייכ־קייט און רוהם איז אָבער נישט געווען גליקליך. די פרוי, וועלכע ער האָט געליבט, האָט אויהם פריה פערלאָזט, און ער איז פערבליבען אַ בחור, אַן אייג־זאַמער מיזאַנטראָפּ. עס איז אויהם געווען שווער די איינזאַמקייט און אין 1876 האָט ער אין איינער פון די ווינער צייטונגען אָפּגעדרוקט פאָלגענדע אַנאָנס:

„אַ נישט-יונגער הער, אַ רייכער און געביל־דעטער, וועלכער וואוינט אין פאַריז, זוכט אַ דאַ־מע אין דערוואַקסענער עלטער, וועלכע בעהערשט עטליכע שפּראַכען, אַלס סעקרעטאַרין און הויזפיה־רערין".

אויף דעם אַנאָנס האָט זיך אָפּגערופען די גרעפין בערטאַ קינסקי זי האָט אָנגעשריבען אַ בריף, לויט'ן אַדרעס, וועלכער איז געווען אָנגעוויזען אין אַנאָנס, און, רעדזוויסענדיג זיך, מיט וועמען זי האָט צו טון איז זי געקומען קיין פאַריז. זי איז דער־מאָלט אַלט געווען 33 יאָהר. פון'ם ערשטען גע־שפּרעך מיט נאָבעל'ען האָט זי זיך איבערצייגט, אַז ער זוכט נישט קיין ליבעס־ ער דאַרף אין זיין פוסטען הויז אַ נאָהענטע נשמה. ער פלעגט דער־צעהלען דער גרעפין וועגען זיך און זיינע פלענער: „איך וואָלט געוואָלט ערפינדען אַזאַ אויפרייס-מאַ־טעריאַל, אַז די מלחמה זאָל ווערען אוממעגליך, אַני־מעגליך."

די גרעפין איז נישט לאַנג פערבליבען אין נאָבעלס הויז. מען האָט אויהם אַרויסגערופען קיין שוועדען, און, ווען ער איז צוריקגעקומען קיין פאַ־ריז האָט ער זי שוין נישט געטראָפען. זי איז אַ־וועקגעפאָהרען קיין ווין און דאָרט חתונה געהאַט מיט'ן באַראָן זוטנער. פון צייט צו צייט פלעגען נאָ־בעל און די באַראָנעסע זוטנער קאָרעספאָנדירען. די באַראָנעסע איז געוואָרען אַ הייסע אָנהענגערין און פּראָפּאַגאַנדיסטין פון שלום. נאָבעל פלעגט איהר העלפען אין דער פּראָפּאַגאַנדע מיט געלד. ווען עס איז ערשינען דער בעוואוסטער ראָמאַן פון באַ־ראָנעסע זוטנער: „נידער מיט'ן געוועהר!" האָט נאָבעל איהר צוגעשיקט אַ האַרציגע בעגריסונג. ער האָט אָבער נישט געגלויבט אין אַזעלכע מע־טאָדען פון קאַמף געגען דער מלחמה.

— „ווער ווייסט — האָט ער אַמאָל געזאָגט צו דער באַראָנעסע — אפשר וועלען מיינע פאַב־ריקען גיכער אַ סוף מאַכען צו די מלחמות, ווי אייערע קאָנגרעסען; אין יענעם מאָמענט, ווען צוויי אַרמיי-אַפּטיילונגען, וועלכע ווילען שטעהען איינע אַ קעגען דער צווייטער, וועלען זיין אומשטאַנד זיך איינאַנדער צו פערניכטען אין משך פון עטליכע רגעים וועלען די ציוויליזירטע פעלקער אויפציטערן און אָפּרופען זייערע מיליטער".

אין דעם האָט נאָבעל, וועלכער האָט זיך גע־האַלטען פאַר אַ מעסיגען סאָציאַליסט, געגלויבט ביז צום טויט. אָבער זיין פערמעגען האָט נאָבעל געלאָזט נישט אויף אויסצוגעפונען דעם „עקסטראַ-דינאַמיט" אָדער „עקסטראַ-האַרמאַט" נאָר פונקט אויף דער זאַך, וועלכער עס האָט געדינט בערטאַ זוטנער.

31 מיליאָן קראָן זענען לויט דער צוואה פון נאָבעלען בעשטימט געוואָרען אויף צוטיילען 5 יעהר־ליכע פרעמיעס — דריי פאַר די וויכטיגסטע ער־פינדונגען אויפ'ן געביט פון פיזיק, כעמיע און מע־דיצין; די פערטע פאַר דעם בעסטען ליטעראַרישען ווערק אויף דעם אידעאַליסטישען געביט, און די 5. פרעמיע; — די אמתע שלום-פרעמיע דאַרף בע־קומען דער, וועלכער האָט אַמערסטען מיטגעהאָל־פען צו פעראייניגען, פערברידערן די פעלקער, מיט־העלפען רעדוצירען אָדער פערניכטען די בעוואַפנונג און מיטגעהאָלפען ענטוויקלען די פרידענס-קאָנג־רעסען.

נאָבעל'ס קרובים האָבען געפרובט לייקענען די צוואה, אָבער צוויי עדות, וועלכע האָבען די צוואה אונטערגעשריבען האָבען פעסטגעשטעלט, אַז נאָבעל האָט די צוואה צוזאַמענגעשטעלט ביים פולען זין און זכרון.

זיי האָבען אָנטייל אין די דינאַמיט-טרעסטען, און אַנדערע אונטערנעהמונגען, ווי אויך אין די נאַפט־אונטערנעהמונגען פון די נאָבעל'ס אין רוסלאַנד, זענען ליקווידירט געוואָרען, און אין 1910 ד. ה. פינף יאָהר נאָך נאָבעל'ס טויט, איז פאָרגעקומען די ערשטע פערטיילונג פון די נאָבעל-פרעמיעס. די ערשטע פרעמיעס האָבען בעקומען רייטשען — פון פיזיק — רענטגען; כעמיע — האָף; מעדיצין — עמיל בערינג, וועלכער האָט ענטדעקט די אַנטידיפ־טעריט-אימפונג; די ליטעראַרישע פרעמיע האָט בעקומען דער פראַנצויזישער פּאָעט סולי פּריודאָם, און די פרעמיע פון שלום האָבען פערטיילט צווישען זיך דער גרינדער פון געפער רויטען-קרייץ — אַנרי דינאַן און דער פּרעזידענט פון פראַנצויזישען פרי־דענס-פעראיין פרעדעריק פּאַסי.

פון דאַמאָלט אָן ווערען יעהרליך פערטיילט 5 פרעמיעס. זיי זענען שוין אָבער בעדייטענד אָפּגע־ווענדעט פון דעם ציל, וועלכען עס האָט זיך פאָרגע־שטעלט נאָבעל, ווען ער האָט די פרעמיעס איינגע־שטעלט:

— „איך וויל — האָט נאָבעל איינמאָל געזאָגט — אַז מיין פערמעגען זאָל צו הילף קומען נישט קיין מענשען פון טאַט, נאָר אידעאַליסטען, פאַנטאַזיאָרען וועלכע קעמפען פאַר'ן לעבען!"

אין דער ווירקליכקייט איז די נאָבעל-פרעמיע געוואָרען אַ מין אָנערקענונגס-פרעמיע פאַר סאַם פער־דינסטען, אַ גרויסער געלד-פּריז פאַר די מענשען, וועלכע האָבען שוין נאָך לעבען דערגרייכט ערפאָלג, און פערמעגליכקייט.

די פרעמיעס האָבען אָבער אויף אַזאַ אופן בעריהמט געמאַכט און פערבעהאַלטען דעם נאָמען פון זייער גרינדער, ווי עס וואָלט עס פערשטעהט זיך נישט בעוויזען צו מאַכען... דינאַמיט.

ר. ס.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41-32
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און מענער־ליכע קראַנקהייטען. ווי'זנג מיט קוואַרץ-לאַמפּע
(העהער-אליסמעל)
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָבענד.

LEKARZ DENTYSTA צאָהן-אַרצט
St. GELBERG
זאַכאַדניאַ 15, טעל. 31-08.
היילט גאַנץ פּערמאַנענט צייהן- און מויל־קראַנקהייטען, צאָהן-ציהונג אָהן שמערצען, היילט מיט ליכט - בעשטראַהלונג, ספּעציעלער לאַבאָראַ־טאָריום פון קינסטליכע ציינער.
נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 7 אָווענד.

דער שוואַרצער וואָלף

(ראָמאַן). (67

מיט אַ בליק אַריינגעשטאָכען אין דער פענ־סטעריש, מיט צו־אַמענגעקלעמטע קינבאַקען, און צוזאַמענגעבייטלטע פויסטען האָט וואָלאַרעק געקוקט אין דעם טיפען אָפּגרונט וואָס האָט זיך פונאַנדער־געעפענט פאַר דעם נעכטיגען שאָפער, וועלכער האָט געהאַט געטרוימט וועגען פרויען-צערטליכ־קייטען און דעם איצטיגען אויפגעוואַכטען הונגערי־גען וואָלף, וואָס האָט נעשטשירעט מיט די ציינער...

ביסלעכווייז האָבען זיך די קנייטשען אויף זיין פנים אויסגעגלעט, די פויסטען האָבען זיך אָפּגע־קרעמפט, דער אָטעם איז געוואָרען פאַמעליכער, רעגעלמעסיגער, די ליפען האָבען זיך פונאַנדערגע־עפענט און ער האָט אַרויסגעלאָזט אַ דערלייכטע רונגס-זיפץ.

[illegible]

געהויבען פון דער פאָדלאָגע, און זיך אויסגענליכט, פיהלענדיג אַז ער האָט זיך אויף שטענדיג בעפרייט פון דער שרעקליכער לייד‏ענשאַפט וואָס האָט גע־האַלטען אין געפאַנגענשאַפט זיין נשמה.

ער האָט אָבער נישט בעוויזען צו איבערלעבען דעם נצחון איבער זיך נופא. ווי זיין געהער האָט אויפגעכאַפּט אין דער טויטער שטילקייט פון די צי־מערען, פאַמעליכע, גנבישע טריט.

קאַפּיטעל צוויי - און - צוואַנציג.

אַ נעץ.

דער שאָרך איז געווען אַזאַ שוואַכער, אַז נאָר זיין נעגיטע, עמפינדליכע שמיעה האָט איהם געקאָנט אויפכאַפּען.

וואָלאַרעק האָט נישט געקענט האָבען קיין טעות.

יעדער פוסטע הויז איז פול מיט אומקלאָהרע שאָרכען, אָבער דער איצטיגער לייכטער קלאַנג האָט געשטערט זייער ריטם...

וואָלאַרעק האָט פערשטאַנען ,אַז נישט בלויז ער איז אינ'ם הויז.

ניין ,די גליטשענדע ,גנבישע טריט, האָבען נישט געקאָנט געהערען צו זאַ דינער, וואָס האָט פלוצים דערפיהלט, אַ זאַינ'ם הויז איז עפּעס נישט אין אָרדנונג.

אין דעם גאַסט-צימער האָט געשלייכט עפּיס אַ מענש, וואָס האָט געהאַט אין דעם ראַזיגען הויז פונקט אַזעלכע רעכט ווי וואָלאַרעק.

דער שאָרך האָט זיך איבערגעחזרט און דער־נעהנטערט.

יענער מענש האָט זיך געשלייכט צו דער ביב־ליאָטעק...

מיט צוויי געפליגקע, קלאַנגלאָזע שפרונגען האָט וואָלאַרעק פערלאָזט די בעהעלטעניש אונטער דער שפּאַנישער וואַנט, און זיך פערשטעקט אין דער פענסטער-אויסהוילונג ,פערדעקענדיג זיך מיט די שווערע פאַרטיערען.

ווי נאָר ער האָט זיך דערפיהלט אין זיין נייער בעהעלטעניש, האָט זיך אַן־אומבולטער שאָטען אַריינ־געגליטשט פון דעם גאַסט-צימער. אין דער ביבליאָ־טעק אַריין ,און זיך אָפּגעשטעלט זלעם דעם קילעכ־דיגען טיש, בעלויכטענדיג מיט אַ געהיימען לאַמטע רעגעל דאָס צימער.

דער שניידיגער שטראַהל האָט אַ קלאַפּ געטון וואָלאַרעקן אין טרי אויגען דורך אַ לעכעל אין די שטאָרען, און איהם אויף אַ וויל פערבלענדעט.

דערנאָך האָט זיך דער שטראַהל געגליטשט איבער די ווענד, אָבער וואָלאַרעק'ס אויגען האָבען אויף דער מינוט נישט געקאָנט נאָרגישט פונאַנדער־קלייבען אין צימער.

ווען די ראיה האָט איהם אָנגעהויבען ענדליך צוריק צו דינען, איז דער סילועט שוין געשטאַנען אויף דער קניע פאַר דער אייזערנער קאַסע.

דאָס טאַשען-לעמפעל איז אָבער פאַר'ן גנב שוואַך געווען, איז ער אויפגעשטאַנען, אָנגעצונדען די לאַמפּ אויפ'ן טיש און צוגעטראָגען צום שפּאַ־נישען ווענטעל.

ווי נאָר דער עלעקטרישער שאַלטער האָט אַ קלאַפּ געטון האָט וואָלאַרעק באַלד דערקאָנט... די פרוי.

אַ ווייל איז ער געבליבען ,ווי געליימט פאַר איבעראַשונג ,פערלירענדיג די פעהיגקייטען צו טראַכטען, פיהלען, בעוועגען זיך.

איהם איז שווער געוואָרען צו אָטעמען. און דאָס בלוט האָט אַ קלאַפּ געטון אין די שלייפען, אַז דער קאָפּ האָט זיך איהם פערדרייט, און ער האָט שיער פערלוירען דאָס בעוואוסטזיין...

וואָלאַרעק האָט זיך אַ וואַקעל געטון אויף די פיס, און כדי נישט צו אַנידערפאַלען ,האָט ער זיך אָנגעכאַפּט פאַר דער פאָרטיערע.

דער שיין פון רויטען אַבאַזשור האָט אָפּגע־גלאַנצט אויף דעם מיידעלס פנים.

נישט דערקענענ דעם ראַזיגען שלאַנקען מוס־קולערן קערפער, דעם ראַזיגען פּראָפיל פון פנים, דעם ראַזיגען שניט פון קלייד האָט וואָלאַרעק נישט געקאָנט.

זי איז געווען אָנגעטון אינגאַנצען אין שוואַרצען, און אַפילו געטראָגען שוואַרצע הענדשקעס.

חיים געווען זענען בלויז די באַקען, האַלב פער־דעקט מיט אַ שוואַרצער מאַסקע.

די זיכערע בעוועגונגען ,מיט וועלכע זי האָט זיך בעמיהט צו געפינען די נויטיגע אותיות און ציפערען כדי אַ דריי צו טון דאָס העגטעל פון דער קאַסע, האָבען עדות געזאָגט, אַז דאָס מיידעל איז שוין נאָר נישט קיין „פרייך" אין דער גנבישער קונסט, און אַז נישט צום ערשטען מאָל האָט זי געהאַט צו טון מיט קאַסעס.

די רעיונות זענען אַרום אַ סדר געפלויגען אין וואָלאַרעקס קאָפּ.

אָ, איצט איז אַלץ קלאָהר געוואָרען!

עס האָבען זיך בעשטעטיגט זיינע ערנסטע סברות און חשדים, וואָס ער האָט געטריבען פון זיך ,מורא־האָבענדיג אין געדאַנק אַפילו צו בעליי־דיגען די ראַזינע פרוי.

ווי אָבער ער איז נישט געווען איבעראַשט און אויפגערעגט ,האָט ער ראַך פערשטאַנען, אַז ער מוז איהר פאַר יערען פרייז שטערען אַדורכ־צופיהרען די גנבה.

איידער ער האָט זיך אָנגענומען אַ כוח אַרויס־צוגעהן פון זיין בעהעלטעניש, האָט דאָס מיידעל בעמערקט זיין אָנוועזענהייט; הגם זינט לילי איז דאָ געווען אין דעם צימער, האָט וואָלאַרעק נישט אַרויס־געוויזען קיין שום סימנים פון לעבען.

זי האָט משמעות דערפיהלט, אַז עמיצער האָט זיך פערבעהאַלטען הינטער דער פינסטערניש, און קוקט אויף איהר.

אויפעפענדיג די קאַסע מיט דער הילף פון וואָלאַרעקס פריהערדיגען צוזאַמענשטעל אויפ'ן פּאַ־פּיר, האָט זי זיך פלוצים אָפּגעשטעלט, און זיך אָנגעשטרענגט צוגעהערט, קוקענדיג מיט דערשראָ־קענע אויגען אויף דער פאָרטיערע, הינטער וועלכער וואָלאַרעק האָט זיך פערשטעקט.

אַ ווייל איז זי געשטאַנען אומבעוועגליך אויף די קניע, נישט אַראָפּלאָזענדיג אַן אויג פון איין פונקט און וואַרטענדיג, אַז עפּעס אַ מינימאַלע בעוועגונג אָדער קלאַנג וועלען בעשטעטיגען איהרע פערדאַכ־טען.

מיט אַ שנעלער פלינקער בעוועגונג איז זי אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

דער קאָפּ איהרער איז געווען שטאָלץ געהוי־בען, און אין איהר רעכטער האַנד האָט אַ בליצ־צעל געטון שטאָל...

פאָלגענדיג זיך איהר בליק, האָט וואָלאַרעק אָפּגעשאַרצט די פאָרטיערע און איז אַרויס פון זיין בעהעלטעניש.

(פאָרזעצונג קומט)

דער קונדס

הומאר צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל סאטירע

פאליטיק פון דער וואך.

אין דער פאליטיק הערשט נאך אלץ א פראסט. אלץ איז איינגעפרוירען געווארען. עס איז אלץ אזוי־חייט איינגעפרוירען געווארען, אז מען האט שוין אויפגעהערט צו רעדען וועגען שלום.

די פאליטיק האט א שוואכקייט צו שלום, אדער פערקעהרט: דער שלום האט א שוואכקייט צו פאליטיק. יעדער פאליטיק־מאכער, רעדט וועגען שלום אפילו ווילהעלם, האט לעצטענס א רעד־געטון וועגען שלום. נאר בלויז די פראסט וויל נישט מיט אונז שלום־מאכען. מען האט שוין געעפענט וואַרם־שטובען, איז דאך שוין ראכט זיך גוט, דארפט דאך די פראסט שוין אפטרעטען, הויבט זיך נישט אן, פראסט בלייבט פראסט און פאליטיק בלייבט פאליטיק.

עס וואלט אפשר געווען גלייך צו רופען די פראסט קיין גענף, צום פעלקער־ליגע־טיש, זאלען זיך די פעלקער, וועלכע ליידען פון דער פראסט בעקלאגען פאר דער פעלקער־ליגע. ווערט ארויס־שפרינגען די פראגע צי אמעריקא וועט וועלען קו־מען קיין גענף, הגם די פראסט איז נישט בלויז אנ'ענין פאר אייראפע, א חוץ־דעם, וועט אויפשווי־מען א הארבע פראגע, צי מען זאל איינלאדען אויך די סאוויעטען.

און ווער שמועסט נאך, אז עס וועט ביי דער געלעגענהייט אויפשווימען דער פויליש־ליטווישער קאנ־פליקט, איז דאך שוין גאר נישט קיין ספק, אז עס וועט דארט ווערען הייס. עס קאן זיך דארט מאכען א היץ צום שוויצען.

אויף אזא אופן וועט מען קאנען פטור־ווערען פון די פרעסט. ווי מען זעהט איז אין דער פאלי־טיק פערהאן צו אלעם עצות.

אבי מען זאגט, אז די פעלקער־ליגע איז איבריג. צו א פראסט קאן זי נאך צונוץ קומען.

א גרויסע אינדוסטריע.

אין ירושלים האט מען געפונען דעם קבר פון שלמה המלך'ס א ווייב.

אויב מ'זאל אזוי אנהויבען צו געפינען קברים פון שלמה המלך'ס ווייבער, וועט ארכעאלאגיע נאך אינגיכען ווערען איינע פון די גרעסטע אינדוסטריען אין דער וועלט.

ווייב און געליבטע.

די ווערטער פון א געליבטער זענען אזוי טייער ווי פערל; די ווערטער פון א ווייב זענען אזוי שרעק־ליך ווי בליצען און דונערען.

מאנכע מענער וועלען בעסער רעדען מיט פ פרעמדע פרויען גאנצע טעג און נעכט, איידער מיט זייער איינענער, איין סעקונדע.

הייס און ווארעם.

(א זינגענדיג שוויצעניש).

ס'זענען פרעסט געווארען שוואכער,
אבער נאך זיי זענען דא —
קעלט איז נאך א גאנצער מאכער,
און ס'איז ווייט נישט סאמילפא...

צאפלען, ציטערען די לייבער
אזש עס געהט פון זיי א רויך;
פון די שורות אט דער שרייבער
ציטערט טאקי נעבעך אויך...

ס'נעהמט ארום זיין גוף א פיבער,
קוים ער קאן שוין ציילען צוויי,
בראנדזשעט ער אין ווארעם־שטיבער,
און נעניסט פון גלעזלעך טיי...

אינעווייניג און פון דרויסען
מאכט ער ווארעם זיך און הייס,
און וואו נעהמט מען אויף פרנסה
ווייסט ער נישט — דער טייוועל ווייס...

אט דער טייוועל טאקי ווייס איס,
אלץ פערפרוירען איז אצינד...
אפשר ווייסען אויך פרנסים,
וואו עס בלאזט אצינד דער ווינד.

רעדט מען אלץ נאך אין דער קהלה,
פון די ווערטער ווערט א שוויץ,
און דעם ארימסטען אפילו
ווארפט אין ווארימקייט און היץ...

איז דאך באלד גערעכט די שיטה,
וועלכע האלט נישט פון דער וואך!
ס'איז דאך קלאר און גוט... א פשיטא,
אז זי שטעהט דאך אויף דער וואך...

טא צו וואס די ווארעם־שטיבער,
טיי א גלעזעל זודיג, הייס?
אז מען רעדט מיט זיי זיך איבער,
שלאגט ממילא אוים א שוויים!

יאקעל בן פלעקעל.

אין די קויהלענלאזע טעג.

בעפעלצטע לייט: (ביים קויהלען־סקלאד) דערבארעמט זיך, נעמט פון אונז צו די פעלצען און גיט אונז א ביסעל קויהלען!

אונזער רעטונגס־אקציע.

א ביישפיל, וואס איז ווערט נאכגעטון צו ווערען.

די הונגער־נויט אויף דער יודישער כלל־טוער־ישער גאס איז אזוי גרויס, אז עס האט אונז גע־צוואונגען אונטערצונעהמען א בליץ־שנעלע רעטונגס־אקציע.

אויף א דרינגענדע קאנפערענץ, וואס איז פאר געקומען אויפ'ן באלוטער מארק, איז מען געקומען צו דער איבערציינונג, אז די ראזארעם קאנען נאר געהאלפען ווערען באופן, אז

מינצבערג זאל איינשלינגען רוס'ען, אדער פער־קעהרט;

זעלמאנאוויטש זאל איינשלינגען ציטרינאוויטקי'ן, אדער פערקעהרט;

בורזינער זאל איינשלינגען בערגער'ן, אדער פערקעהרט;

ווייצמאן זאל איינשלינגען האפמאנ'ען, אדער פערקעהרט.

די ראטמענער קאנען נאר געהאלפען ווערען באופן, אז ר"ר ראזענבלאט זאל איינשלינגען האלצ־גרעבער'ען, אדער פערקעהרט;

וואיעוואדזקי זאל איינשלינגען ראפאלסקי'ן, א־דער פערקעהרט.

צוליב די הערשענדע פרעסט איז אויך בע־שלאסען געווארען די פראגע וועגען בעזארגען קויהלען פאר די רעדמאהנטע ליידענדע.

נאך לענגערע ליידענשאפטליכע ויכוחים איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אזוי ווי דער קויהלען־הונגער ביי די רעדמאהנטע דערגרייכט ביז פיקוח־נפש, זאל מען צוטיילען דאס בעזארגען פאר זיי קויהלען. צו דעם צוועק איז בעשלאסען געווארען די פראגע איבערצוגעבען אויף צו ערלעדיגען דעם קהלה־ראט, אזוי־ארום איז מען זיכער, אז די זארג וועגען קויהלען וועט נאר גיך בעזייטיגט ווערען.

למך זאגט:

— איך הויב אן פיהלען, אז איך ווער אלט. איהר ווייסט? איך געדענק דאך נאך די צייט, ווען א בחור האט געמוזט חתונה האבען מיט דעם מיי־דעל, וואס ער האט א קוש געטון".

אהן מזל.

מאנכע מיידלעך זענען נעבעך אזוי נישט מזל־דיג, אז יעדער בחור, וועלכען זיי וואלטען וועלען קלאגען פאר אלימענטען, וויל מיט זיי חתונה האבען.

אבדאנק

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען דאנק דעם „קונדס" פאר זיינע געעפענטע

ווארים־שטובען.

אונז פערשפארט צו טון די הענד אין קאלטען וואסער און א טראפ א קלאפאט פון אונזערע קעפ.

קהלה־פערוואלטונג און ראט

אכטונג!

איך מעלד מיינע מחותנים, אז איך בין איצט נישט מסכים אויף דעם

פערטעלע קויהלען

אלס נדן.

וועגען די נייע בעדינגונגען, דארף מען מיט מיר אונטערהאנדלען. דערווייל בין איך אויס

איייער חתן.

פרייער בעלעמער.

ליבער „קונדס"!

וואו איז יושר? פאר וואס אנערקענט מען מיך נישט?

נאך איידער פאנאנסקי האט געבויט זיין פאב־ריק, האב איך געשריגען, אז עס זענען נויטיג אזעל־כע פאבריקען; שייבלע־ן האב איך נישט געשטערט געבויט געווארען לויט מיין איניציאטיוו; וואס דארפט צו בויען זיין פאבריק; אלע הייזער אין לאדז זענען איהר מעהר, אז אפילו דער פלאן פון מאגיסטראט־בנין איז מיינער.

הייגט־זשע, וואו זענען אזעלכע וויכטיגע אנ־שטאלטען ווי די קראנקען־קאסע, טורמעס, סומך־נופלים, פאליציי־קאמיסאריאטען, פעראיין פון ראד־פערקעהר, פעראייניגטע באניקעהרער־קנאקער, דאס אלץ איז דאך בעוואכט געווארען פון מיין אויג. ווען נישט מיין אפעל צו די פראמינענטסטע לייט, וואלט דאך אונזער שטאט דאס אלץ פאר די אויגען נישט אנגעזעהען.

פרעג איך אייך, ליבער „קונדס", קומט מיר דערפאר א דאנק און אנערקענונג? טא פאר וואס וויל קיינער אויף מיר קיין אכט נישט לעגען און מען אנערקענט נישט מיינע פערדינסטען פאר דער שטאט?

וואו איז יושר?!

א בעקאנטער.

פון חורבן אן...

א פאר טעג נאך תשעה באב איז ארויסגע־רופען געווארען א דאקטאר צו א חולה מיט א פערדארבענעם מאגען—

פרעגט דער דאקטאר ביים חולה'ס ווייב:

— שוין לאנג ווי אייער מאן האט א שלעכטען מאגען?

— פון חורבן ירושלים אן — האט דאס ווייב געענטפערט — (וועלענדיג זאגען אז פון תשעה־באב אן...)

— אזוי? הייסט עס אז שוין 1800 יאהר... שא.

ווער איז גערעכט?

א ריכטער ערקלערט, אז די מעהרסטענס גט־פראצעסען קומען ארויס צוליב סכסוכים צווישען מאן און פרוי וועגען קאכען.

פערהאן א צווייטע מיינונג — אז די מעהרסטע גט־פראצעסען קומען ארויס צוליב דעם, וואס עס איז א סך לייכטער צו קריגען א גט, איידער אויס־לערנען זיך צו קאכען.

שפאס פון פאמיליען־ווינקעל

די ירושה

— איך האב געהערט, אז אייער שווער איז גע־שטארבען. נו, האט ער אייך עפעס איבערגעלאזט?

— יא, ווען איז מיר, א ווייב מיט א שווגער...

א נדבה

ווען איינער האט חתונה מיט אזמיצען אוים רחמנות גיט ער דאן זיך אליין אוועק אלס נדבה...

זיך ארויסגעכאפט

יונגערמאן (צו א יונגער פרוי, מיט וועלכער ער האט זיך ערשט בעקענט): נו, וואלט איהר בעקאנט שווערען, אז איהר האט נאך ביז איצט נישט געהאט קיין פערהעל־טעניש מיט א מאן?

יונגע פרוי: יא, אפילו ביים לעבען פון מיין קינד...

ער קאן מיטפיהלען

— איהר ווייסט, איך האב שרעקליך פיינט צו הע־רען א סך ריידען.

— איך גלויב אייך. איך בין אויך פערהייראט...

די ערשטע

זי: — זאג מיר, מיין טייערער. בין איך טאקע ביי דיר די ערשטע פרוי, וואס דו האסט ווען עס איז געקושט?

ער: — דאס נישט, אבער דו ביזט וואירקליך די ערשטע, וואס שטעלט מיר אזא נארישע פראגע.

א יאהר שפעטער

— האסטו חתונה געהאט מיט דעם מיידעל, וואס פלעגט ליב האבען צו הערען איהרע צינדעלעך? האט זי זיך געענדערט?

— יא. אלס ווייב וויל זי צייהן, נישט קיין צינדעלעך.

שלום בית

— צי לעבסטו בשלום מיט דיין מאן?

— א, זעלטען בשלום. מיר האבען אפילו בדעה זיך צו נעמ'ן מיט א געמיינזאמער פערשטענדיגונג.

פון אויסלענדישען מארק

איבערזעצטער הומאר מיט וועלטבערימטען צייכנער

בעאומרוהיגונג

פאציענט (אויפ'ן אפעראציע־טיש, צום דאקטאר) — אבער זאגט מיר הער דאקטאר, איז די אפעראציע לעבענס־געפעהרליך?

דאקטאר: — נישט זעהר. געוועהנליך קומט יעדער דריטער אפערירטער צוריק ארויס לעבעדיג.

פאציענט (דאוט זיך ארויפשפרינגען): — אום גאט־טעס ווילען, דאקטאר! איך וויל נישט

דאקטאר: — זייט רוהיג, די לעצטע צוויי, וואס איך האב אפערירט זענען געשטארבען, זענט איהר דאך דער דריטער.

אריינגעזאגט

דאמע (צום פראפעסאר) — פאר וואס האט גאט בע־שאפען פריהער חוה'ן און דערנאך אדם'ען?

פראפעסאר: — ווייל ער האט נישט געוואלט גע־שטערט ווערען דורך נארישע פראגען.

ביידע זענען קלוג

יונגעל (צום סוחר): איהר האט אנאנסירט, אז איהר דארפט האבען א שיק־יונגעל.

סוחר: יא, אבער דו ביזט דאך שוין דא געווען נעכ־טען און איך האב דיר געזאגט, אז מיר דארפען האבען אן עלטערען יונגעל ווי דו ביזט.

יונגעל: נו, בין איך דאך שוין היינט עלטער גע־ווארען.

סוחר: גוט! דו קריגסט דעם פאסטען.

נישט קיין מבין

פאעט (צום מאלער) — דיינע לאנדשאפט־בילדער זענען נישט שלעכט, אבער איין חסרון איז דא, וואס די שלע חזירים, וואס דו האסט אויסגעמאלען, זעהען אוים ווי קאטשקעס.

מאלער: — ווער זאגט חזירים? עס איז דאך גאר ציגען.

פאעט: — אויב אזוי, זעה איך זיך אפ פון מבינות...

POLA NEGRI

הײנט און פאלגענדע טעג!
גרויסע פרעמיערע!—
אין דעם ליבעס-געזאנג א. נ.

„די ליבעלעך פון אנ'ארטיסטקע"

די מייסטערין פון ליבע
POLA NEGRI

האט פרעכטיג געשפילט די קאמעדיע פון ליבע, ביז צו דער מינוט ווען זי האט אנגעהויבן אמת'דיג צו ליבען... דער לעצטער אמעריקאנער גרויסער פילם פון POLA NEGRI

Grand-Kino

ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה' ד. קאנטאר.
אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12 בייטאג

הײנט און פאלגענדע טעג! די קעניגין פון די לאנדאנער סאלאנען PAULINA STARKE און דער וואונדערשעהנער ANTONIO MORENO
אין דעם פאסצינירענדען סאלאן פילם

„געלד, גליק און טרערען"

אנהויב 4 נמ. שבת, זונטאג 12 בייטאג. אויפ'ן 1. סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר. און 1 זל. סימפ. ארקעסטער א. ד. לייטונג פון ה' לידויער. דער זאל איז גוט בעהייצט.

קינא-טעאטער
„PALACE"
Piotrkowska 108.

הײנט און פאלגענדע טעג! גרויסער פרעהליכער פראגראם! הוראגאן פון געלעכטער!
אין זייער בעסטער קרעאציע פון דער פראדוקציע 1929/30.

PAT, PATACHON אלס... היטער פון מאראל

גרויסע פרעכטיגע פול מיט געזונדען הומאר-שפריצענדע קאמעדיע רעזשי ZAN LAURITZEN דער מייסטער פון איינפאלען און שפיצלעך.
געקליבענער דשאזבאנד-ארקעסטער וועט אויספיהרען די נייעסטע שלאגערן פון 1929 יאהר
אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען קאנצערט-מייסטער ה' ז. סאנדאמירסקי.
אנהויב טעגליך 4.30 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב פון 12—3 נאכמ. און אין געוו. טעג אויפ'ן 1-טען סעאנס זענען די פרייזען פון 30 גר.

קינא-טעאטער
„פריקא"
פראנציסקאנסקא 31

פון דינסטאג, דעם 18 ביז מאנטאג, דעם 25 פעברואר איינשליסליך, גרויסע פרעמיערע!

„דער אידיאט"

(דער מענש פון הונדערט געזיכטער)

מעכטיג מייסטערווערק געשאפען אויפ'ן גרונד פון דער רוסישער רעוואלוציע. אין די הויפטר. דער זשעני פון דער מאסקע

LON CHANEY, Barbara Bedford, Ricardo Cortez

אנהויב פינקטליך 5.30 נאכמ. שבת 4 א זייגער נאכמ. זונטאג 3 א זייגער נאכמ. דער נעכסטער פראגראם: „גהינום פון

קינא
MIMOZA
178 קילינסקי 178.

פערשטארקטער ארקעסטער
דער זאל איז גוט בעהייצט

פון דינסטאג דעם 19. פעברואר און פאלגענדע טעג גרויסער סענסאציאנעלער פילם פון רוסישען לעבען

„די שקלאפין פון צארישען קנוט"

אין די הויפטראלען: מעכטיגע ע... מיט טראגיזם פון די צייטען פון דער הערשאפט פון אלעקסאנדער II אין די הויפטראלען:

MONA MARIS i HENRYK GEORGE

דער פילם ווערט אילוסטרירט מיט כאר-געזאנגען איינגעפיהרט פון א גרויסען רוסיש-אוקראינישען כאר.
פערשטארקטער ארקעסטער. אום סער'ן פראגראם א פארס אין 2 אקטען א. נ. גאר'ל „א גנב". פעספארטאס און הנחה-בילעטען—אומגילטיג.

קינא
„ERA"
זאוויסא 22 (באלוט)

פרי-
„פלארא"
הער

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12,30 נאכמיטאג.
דער זאל איז גוט בעהייצט דורך ספעציעלע צענטראל אייוונס.

פון דינסטאג, דעם 19 פעברואר און פאלגענדע טעג!
דער שוין לאנג נישט געזעהענער ליבלינג פון פובליקום דער איינציגער קאנקורענט פון TOM MIX
FRED THOMSON

גרויסער יום-טוב פאר אלע קינא-ליבהאבער
מיט זיין פערד Srebrny Jastrząb אין דע גרעסטען סענסאציאנעלען פילם ESSE JAMES

„דער רעכטלאזער"

דער דאזיגער פילם איבערשטייגט אלע ביז איצטיגע סענסאציאנעלע פילמען. מלחמה פון זיד-אמעריקאנער מיליטער.
אויסער'ן פראגראם: א הערליכע אמעריקאנער קאמעדיע.
דער נעכסטער פראגראם וועט זיין: „דער לעצטער קוש" מיט JOHN GILBERT אין דער הויפטראלע. אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג, אין געוועהנליכע טעג פון 4—5 נאכמיטאג און יום-טוב פון 12—2 נאכמיטאג זענען די פרייזען פון די פלעצער פאר דערוואקסענע 60 גר. און פאר קינדער 30 גר.
דער זאל איז גוט בעהייצט. פערשטארקטער ארקעסטער.

קינא-טעאטער „סירענא"
KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY

WodnyRynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dn. 19 do 25 lutego 1929 r. wł.
Dla dorosłych:

„Anioł ulicy"

Dramat w 10 aktach. W rolach głównych:
Janet GAYNOR, Charles FARRELL
Dla młodzieży:

ROBINZON w DŻUNGLI

Obraz w 10-ciu aktach, według powieści I. R. Wyssa p. t. „Szwajcarski Robinzon" (Serja II.)
Następny program:
„PAN TADEUSZ"

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע גארנען ווי: שטרייך-גארן, נייה-גארן, געפארבט און מערצעריזירט ווי אויך וואטער-וואל צו ביליגע פרייזען. מיט אכטונג
מ. העבער, 20 נאוואמיעסקא 20
טעל. 39-59.
4496

Dr. med. A. Uryson

אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל מאגען, דארם און לעבער-קראנקהייטען
קאנסטאנטינער 20. טעל. 35-85
נעמט אן פון 3 ביז 5 א זייגער נאכמיטאג.

מעכאנ. שלאסעריי און שווייסערי
J. REDER
ŁÓDŹ, Konstantynowska 11
(Róg Zachodniej)
נעהם אן אלערליי שלאסעריי-ארבייטען צו ביליגע פרייזען און פינקטליכע אויספיהרונג.
פריוואט-וואוינונג: גדאנסקא 20.

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11.
טעל 34-72
נעמט אן פון 6—8 אוונט.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al Kościuszki 27
tel. 51-78,
הויט- און ווענערישע קראנקהייטען און ליכטהייל אינסט.
נעמט אן פון 4—7 אין אוונט

לעכער מאשינאווע

ווערען אנגענומען אויסצונייהען צו ביליגע פרייזען
ביי ג. נארדמאן
29 צעגעלניאנא 29

NA BLEDNICĘ, NERWY, CERĘ, APETYT
HEMATOGEN-LEK
NIE PSUJE ZĘBÓW

Dr. med. ALBERT GOTLIB

פיעטריקאווער 26,
טעלעפאן 50-77.
אקושער און ספעציאליסט פון פרויען-קראנקה.
נעהמט אן פון 4 ביז 7 אוונט.
340

ווארנונג!

אזוי ווי ס'האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע נאכגעמאכטע פעלד-בעטען, מאך איך בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז די עכט-פאטענטירטע **בעטען** פאטענטירטע זענען פערזעהען נאר מיט דער שוץ-מארקע

PALMA-PATENT

פאר וועלכע מיר זענען פעראנטווארטליך ביז 3 יאהר.
— צו בעקומען אין אלע געשעפטען. —
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטער-מאס. אויף רעדלעך.

מאטראצען געבעטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע קאוטעקעס און טאפטשאנעס

בעמ.: בעטלעך מיט ווענטלעך ווייס און ברוין 17 זל., פאלאווע-בעט. 14 זל.
רעעלע בעהאנדלונג. פאבריקס-פרייזען. זעמטליכע רעפעראטורן.
הורט לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל

Dr. med. I. WAJNBERG

CEGIELNIANA 47, tel. 26-02

אינערליכע קראנקהייטען. ספעציעל פאר לונגען-און הארץ-קראנקהייטען, בעשטראהלונגען און קינסטליכע הערה-און. אין דערהיים פון 3—5 נאכמיטאג.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

אין דענטיסטישער קאבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאן 37-63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אוונט.

ד"ר אימיך נאז, האלז, אויערען קר.	3½—4½
ד"ר קערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4½
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	12—2
ד"ר קוביטש הויט און געשלעכטס-קר.	12½—1½
ד"ר שמורגעלד נערוועו און גייסטיגע קר.	1—2
ד"ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12½—1½
ד"ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד"ר בערגמאן פרויען און געבורטס-הילף	3—4

פיזיכאטעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א. א. ווי פאקען-שטעכן, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראהל. איינשפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראצ. אויף פערלאנג חינזעמן און שטאט. אין לאבאראטאריום ווערען אנאליזען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגמע און בלוט

אימפונגען געגען שקארלאטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט.

ד"ר לאזשינסקי סטאמאטאלאג
צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צייהן, קראנען, פלאמבען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאג.

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.

נעכסטער פראגראם: „MARY LU"

פון דינסטאג, דעם 19-טען ביז מאנטאג, דעם 25. פעברואר ד. י.
גרויסע פרעמיערע!

מיט׳ן רויך פון שרפות (די מוטער פון אונ- בעקאנטן זעלנער)

Jean Murat, Michele Verby

גלענצענד ליד פון ליבע און אפפערונג. ריהרענדע ביז טרערן אפאלאגיע לכבוד דעם שלום און פאר- טייטיגונג פון דער גרעסטער שאנדע פון דער מענשהייט—דער מלחמה צווישען מענשען. אין די הויפט-ראָל:

(די פירשטין פון גלות) אין דער הויפט-ראלע LYA MARA

אנהויב פון די סעאנסען אין געוועהנליכע טעג 3.30 נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום טוב 2 א זייגער נאכמיטאג. לעצטער סעאנס 9.30 אווענד. אויפ׳ן 1, סעאנס זענען די פרייזען פון די פלעצער פערקלענערט.

היינט גרויסע פרעמיערע

„ראמאנא" (Ramona)

אין דער הויפט-ראלע DOLORES del RIO

ציגיינער-לידער און ראמאנסען וועט אויספיהרען א געמישטער קינסטלער-כאר אונטער דער דיר. פון ה׳ ה. לעוויטא. סימפאָנ. ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה׳ ש. ביינעלמאן.

פרייזען פון די פלעצער אויפ׳ן ערשטען סעאנס אין געוו. טעג, ווי אויך שבת און זונטאג פון 12—3 א זייגער נאכמיטאג 50 גר. און 1 זל.

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26, ביים פלאץ קאָשטשעלני

פערשטארקטער סימפאָנ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ד. שימקעוויטש.

היינט און פאלג. טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם! היינט און פאלג. טעג!

1) # די אונשולדיגע מיט א פערגאנגענהייט

גרויסע לײדענשאפטליכע דראמע אין 8 אקטען. — אין די הויפט-ראלען: FAREL MAC DONALD

2) # PAT i PATACHON אלס פילם-העלדען

דער נעכסטער פראגראם: „אין די מליונות פון מארסעל" אדער („דער גורל פון געפאלענע מיידלעך").

ערשטקלאסיגער ווערקשטעל פון
קאלדרעס
פוכענע און אויך וואטענע, ביי
M. Złocisty לאדז, 6 שערפיען 34 (בענעדיקטא)
אויף לאגער א גרויסן אויסוואהל פון פערטיגע קאלדרעס

PISTOLET
Straszak № 6 niemieckiej roboty, naboje metalowe, kal. 6 mm. Huk ogromny, obrona od złodzieji, mieszkań, letnisk, furmanek, rowerów, samochodów. od strasza od ogrodów owoc. wrony i złodziei etc Wysyłamy bez pozwolenia. Cena z przesyłką zł. 12.— Setka naboi 5 zł., futerał 2.50 zł., oliwa 1.—zł.
Reparacja broni. Zamiana, Komis.
Wyciąć i zachować!
Składnica broni, amunicji i przyborów sportowych
T. FALKOWSKI
WARSZAWA, ulica Widok № 22 naprzeciw Dworca Głównego.

Dr. med.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציעל ארצט פאר נירן בלאזן-און הארן - קראנק.
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפפאנגט פון 4–7 אוו.
נעמט אויך אן אין דער לעטשניצע „Zdrowie„ נאווראמיעסקא 3 פון $12\frac{1}{2}$ ביז 2 זייגער נאכמ.

בײ דער לעטשניצע „SANITAS" צעגעלניאנא 29, טעל. 44-51
איז געעפענט געוואָרען א ווענעראלאגישע בעראטונגס-שטעל פאר וועגערישע, הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
בעראטונג 3 זל.

לעטשניצע „SANITAS" צעגעלניאנא 29, טעל. 44-51
אלע ארט ספעציאליטעטען אין דענטיסטיק. קווארץ-לאמפ, רענטגען, עלעקטריציטעט און אלע ארט אנאליזען, ליכט היילשטראהלען-קאבינעט.
בעראטונג 4 זל.

44 וויכטיג פאר מחותנים 44
קויפט נישט קיין
מעבעל
בעפאר איהר איבערציינט אייך ניט און מיין מעבעל-געשעפט
גדאנסקא (דלוגא)
44 Ch. LAZNIK, tel. 62-56 44
נאר בא מיר קענט איהר קויפען מעבעל שיין, גוט און בילינ בעמערק. אויך קויף איך פערשידענע מעבעל, דיוואנען, פעלצען, נייםמאשינען און צאהל די העכסטע פרייזען.
44 קומט און איבערציינט אייך! 44

Dr. med.
J. PIK
Wólczańska 57,
telefon 23-77, parter
נערוועז און אינערליכע קראנקהייטען.
פסיכישע היילונג פון גײםטיגע נערוועז-לײדע'
נעמט אן פון 12—1 מיטאג און פון 5—7 אוו. פאר אוב- ערמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועבע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליום מיט ספעציאליסטען פון אורא- לאגישע און נערוועז-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.
— טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. —
וויזיט 3 זל.

ביז 25 זלאטעס טעגליך
קען יעדער, אויך פרויען, פערדינען דורך לייכטע ארבייט (אפילו ביים שרייב-טיש) אין 2—3 שעה
שרייבט זאפארט צו:
Verlag „AUFBAU„ Berlin N 4.

ביזשוטעריע קויפט איהר
און צאהלט דעם פולען ווערט. סאלידע טראקטירונג!
„PRECYZJA", Piotrkowska № 123 (אין הויף)

האבען מיר רעדוצירט
25% פון די פרייזען אויף גומי-פליטען
צו רעפערירען קאלאשען און באטען.
Pierwsza Polska Fabryka Wyrobów Gumowych
„GLOBUS"
Łódź, ul. Piotrkowska 220, tel. 7-96, 32-60.

Dr. MED. **J. BETTE**
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע-און קינדער-קראנקה.
פיעטריקאווער 6. טעל. 44-95.
נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד.

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
קאנסטאנטינער 9, טעל. 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אן אין לעטשניצע, זגערזשער 17 פון 10—1 און פון 2—3.

OSŁABIENIE BLEDNICĘ LECZY HEMOGEN
oryginalny tylko z firmą
KLAWE

AKUSZERKA
MASAŻYSTKA
B. JAKUBOWICZ
זגערזשער 38. 38
ערטיילט הילף-געבורטען פריוואט און פון דער קראנקן-קאסע. כ׳נעם אויך אן אינדערהיים וויזיטען.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט- וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 89-79
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען בעזונדער פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

רעפארמאציע-פילען
מיט דער מארקע גייסטליכער בע- קאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לע- בער-ליידען, נעגען דיקקייט, אסט- רעטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון הע- מאראאידען, רייניגען דאס בלוט און בא ניגונגען צו אבסטרוקציע — א נינספיי דורכרייניגונגס-מיטעל.
צוגעברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.
פרייז פון א שאכטעל 1.35
אויסשליסליך פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט׳ן „גייסטליכען" (Zakonnik).
644

Dr. med.
H. Gutsztadt
ספעצ.-ארצט פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטע
צעגעלניאנא 23
Zachodnia 62 tel. 29-52
נעמט-אן פון 4—7 אווענד
אין לעטשניצע „סאניטאס" צעגעלנ. 29 פון 6—8 אוו

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר ראקאווסקי	נאז האלז, אוירען קר.	10—11 2—3 7—6
ד״ר רוזשאנער	הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—2
ד״ר גאלדשטיין-פאלאק	אויגען-קראנקהייטען	1—2 7—8
ד״ר יוסטמאן	נערווען קראנקהייטען	12—2 זונ.
ד״ר ראזענצווייג	קינדער-קראנקהייטען	10-12 4-5
ד״ר פאפירני	פרויען און געבורטס-הילף	$11\frac{1}{2}$-1 5-6
ד״ר קאנטאר	כירורגישע-קראנקהייט.	4-5 זונ. 1—2
ד״ר ווייסבערג	אינ. הארץ לונגען-קר.	12—1, 6—7
ד״ר סטופעל	רענטגען	10—12 4—6
א. גראדזיענטשיק	צאהן-ארצט	3—7
נ. ראזעס	צאהן-ארצט	9—2

צאהן-טעכניק, אלע ארבעטן אין גאלד, פלאמבירונג... א.א.וו.
בײ דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגענשטראהלען, פאר בעשטראהלונג און דורכלייכטע- נען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שוועסטער. אימפפונגען געגען שפרלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג.
וויזיט אין דער שטאט.
ערצט.-קאסמעטיש. קאבינעט
פרל. מארקוס נעמט אן פון 5—7 אווענד

לעטשניצע
פון דאקטוירים-ספעצ. און דענטיסטען-קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערליכע קראנקהייטען	ד״ר ב. ראבינזאהן „ מ. וואלפסאן „ א. טענענבוים	פון $2\frac{1}{2}$-$3\frac{1}{2}$ און 7—8 „ 12—2 „ 4—6
כירורגישע קראנקהייטען	ד״ר י. שרייבער „ א. פאכשאנסקי	פון $2\frac{1}{2}$—4 און 7—8 „ 12—1 און 5—6
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד״ר ד. אלטערמאן „ מ. פעלדמאן פרוי „ ח. זעלדאוויטש-קלאטשקא „ „ גוסטאווא זאנד טענענבוים	פון 11—1 „ $5\frac{1}{2}$—$7\frac{1}{2}$ שבת, זונט. דינסט. דאנ. 3-5 זונט. מאנט. מיט. פרײט. 3-5
קינדער-קראנקהייטען	ד״ר מ. גוטענטאג „ ל. פאמיליער	פון 12—1 „ 4—6
נערווען-קראנק.	ד״ר מ. מאשלאנקא	פון 6—7 זונטאג $1—2\frac{1}{2}$
אויגען-קראנקהייטען	ד״ר י. סטופאי „ ס. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאז, האלז און אוירען-קראנק.	ד״ר מ. קלאטשקא	פון 11—1 און 7—8 „ $3\frac{1}{2}$—$5\frac{1}{2}$
הויט- און וועגערישע קראנק.	„ י. סאלאווייטשיק „ ד״ר קלינגער	„ 6—8 „ 1—2
ציין- און מונד-קראנקהייטען	צאהן-ארצט מ. שעוועס „ מ. רעזניקאווא „ ב. משודנאווסקא „ ז. קאצענבאגען	פון 9—$10\frac{1}{2}$ און 8—9 „ $2\frac{1}{2}$—5 „ 11—$1\frac{1}{2}$ „ $5\frac{1}{2}$—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.
קווארץ-לאמפע און גרופען-בעשטראהלונג.
עס ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע ציינער, קאראנעס, גאלד-בריקען און פלאטין.
וויזיטען אין שטאדט. נאכט-דיזשור. געבורטס-הילף.

דאס לאדזער לעבן

פרייטאג, 22 פעברואר — יב אדר א' תרפ"ט
זון-אויפגאנג: 6.42 — זון-אונטערגאנג: 4.58
ליכט-צינדען: 4.44

די קוילען-טאלאנען פאר ארבייטסלאזע.

(מ) מאנטאג וועט די אונטערשטיצונגס-אפטייל[ו]נג ביים מאגיסטראט צוטרעטען ארויסצוגעבען טאלאנען אויף קוילען פאר ארבייטסלאזע, וועלכע נעהמען אונטערשטיצונג.

די טאלאנען וועלען ארויסגעגעבען ווערען צוזאמען מיט'ן אויסצאהלען די אונטערשטיצונגען.

דאס ארויסגעבען קוילען-טאלאנען פאר ארבייטסלאזע, וועלכע בעקומען נישט קיין אונטערשטיצונגען איז שוין פערענדיגט, אויב ווער האט נאך נישט ארויסגענומען דעם טאלאן, דארף דאס טון ביז שבת דעם 23. ר. ח.

פאליציי'אישע קאנטראלעס אין פאבריקען, וואס ארבייטען ביינאכט

(2) ווי בעקאנט איז פערהאן א פעראָרדנונג, וועלכע פערווערט נאכט-ארבייט אין די טעקסטיל-פאבריקען, נאר 4 פאבריקען האבען בעקומען די ערלויבעניש צו ארבייטען ביינאכט. נישט קוקענדיג דערויף ארבייטען דאך פיל פאבריקען נישט-לעגאל ביינאכט.

דער ארבייטס-אינספעקטאר האט זיך דעריבער געווענדעט צו דער פאליציי, וועגען אדורכפיהרען בשותפותדיגע קאנטראלעס אין די פאבריקען, וואו מ'ארבייט ביינאכט.

הילף פאר סעזאן-ארבייטער.

(2) נעכטען האט דער וואיעוואדע יאשטשאלט אויפגענומען א דעלעגאציע פון די סעזאן ארבייטער מיט דעפ. קאוואלסקי בראש.

די דעלעגאציע האט אנגעוויזען אויף דער שרעקליכער לאגע פון די סעזאן-ארבייטער, וועלכע זענען איצט אינגאנצען ארבייטסלאז.

דער וואיעוואדע האט צוגעזאגט זיך צו בעמיהען וועגען ענטשפרעכענדע קרעדיטען, כדי די סעזאן-ארבייטער זאלען קענען בעקומען פערשידענע ארבייטען.

די אויטאמאטישע טעלעפאן-אפאראטען.

(ב) די טעלעפאן-דירעקציע הויבט שוין איצט אן איינצוטיילען די טעלעפאן-אפאראטען אויף אויטאמאטישע, וועלכע וועלען אליין פערבינדען מיט'ן פערלאנגטען נומער אהן דער סטאנציע.

די אויטאמאטישע טעלעפאן-סטאנציע וועט אנהויבען צו פונקציאנירען אין יוני אדער יולי.

זיך געענדיגט די סטרייקען אין א רייה פירמעס.

(2) דער קאנפליקט צווישען די ארבייטער און דער דירעקציע פון דער פירמע מאלוניאק און "ווייס" האט זיך געענדיגט, און די ארבייטער האבען איבערגעריסען דעם שטרייק.

ס'איז אויך ליקווידירט געווארען דער שטרייק פון די ארבייטער אין דער פירמע וואלקאוויטש אויף סיכא 6.

נעכטען האט זיך פערענדיגט דער שטרייק אין דער וועבעריי פון ראוויראוויטש, נאקאנטנא 34. דער שטרייק האט געדויערט 9 טעג.

דעם ארבייטס-אינספעקטאר איז אויך געלונגען צו ברענגען צו א אויסגלייך אין דער פירמע ברידער פשינארסקי, סרעבושינסקא 22.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען.

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: ליפיעץ, (פיעטריקאווער 193); מילער, (פיעטריקאווער 46); גראשקאווסקי, (קאנסטאנטינער 15); פערעלמאן, (צינעל-נאס 64); נישוויאראווסקא, (אלעקסאנדראווסקא 37); יאנקעלעוויטש, (סטארי-רינעק 9).

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.
פעטריקאווער 10, טעל. 31-86
בעהאנדלט פון 8—9½ פריה און פון 3½—4½ נאכמ.

פאבריקאנטען זאלען מוזען צו-שטעהן צו די קארטעלען.

דער קארטעל פון די באוועל-מאנופאקטור-פאבריקאנטען האט גרויסע שוועריגקייטען מיט'ן אנהויבען ... עטיגקייט, צוליב דעם, וואס א גרויסע טייל גרויסע און קליינע פאבריקאנטען זענען צום קארטעל נישט צוגעשטאנען.

דעריבער ווערט נישט דורכגעפיהרט דער בעשלוס צו פערקלענערען די וועקסעל-טערמינען, מען נעהמט ווייטער 7—8 חדשים'דיגע וועקסלען, און מען קאן נישט טראכטען וועגען פערפעסטיגען די פרייזען.

צווישען די קארטעליזירטע פאבריקאנטען איז דעריבער ענטשטאנען א פראיעקט, צו ווענדען זיך צו דער רעגירונג נאך הילף. עס האנדעלט זיך דער-ריין, דאס די רעגירונג זאל זארגען, דאס די ראזיגע פאבריקאנטען זאלען מוזען צושטעהן צום קארטעל. למשל, אז די וואס ווילען נישט צושטעהן צום קארטעל, זאל מען פערקלענערען דעם קרעדיט אין באנק פאלסקי.

עס איז פאראויסצוזעהן, אז די זאך וועט אננעהמען א רעאלען כאראקטער.

וועלכע סחורה הייסט לוקסוס?

אין צוזאמענהאנג מיט דעם צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום, אז אין געשעפטען פון 3-טע קאטעגאריע טאר מען נישט האלטען קיין לוקסוס-סחורות, איז צווישען די סוחרים געווארען א צו-רודערונג, קיינער ווייסט נישט וועלכע סחורה מען מעג יא האלטען און וועלכע נישט.

א סך סוחרים מיינען, אז אויב מען האט דריטע קאטעגאריע, טאר מען גאר קיין אויסלענדישע סחורות נישט האלטען. דאס איז נישט ריכטיג.

לויט דעם צירקולאר מיינט מען, אז אזעלכע סחורות, וואס זענען אנערקענט אלס לוקסוס, אזוי הינע אדער אויסלענדישע אויכאר-ביינונגען, טאר מען נישט האלטען אויף פאטענטען דריטע קאטע-גאריע, נור די הנחה, וואס מען האט געמאכט, אז אויב מען האט דערלאנגט א ביטע ווערט ערלויבט צו האלטען אין געוועלב 5 פראצ. לוקסוס-סחורה, און דאס ערלויבט נור אויף היגע לוקסוס-סחורות, אבער נישט אויף אויסלענדישע.

דאגעגען אויסלענדישע סחורות, וועלכע זענען נישט אנערקענט אלס לוקסוס, מעג מען ווייטער האלטען אהן בעגרענצונג אין געוועלבער פון דריטער קאטעגאריע, דאס איז, למשל, נוגע אויסלענדישע געמיזע, לאקיר, אויסלענדישע אייזען-סחורות. אדער אנדערע אויסלענדישע סחורות, וואס זענען נישט אויסגערעכענט אין געזעץ, אז מען מוז דערויף האבען א צווייטע קאטעגאריע.

בודזשעט פון דער קראנקען-קאסע.

(2) די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע האט שוין אויסגעארבייט דעם בודזשעט אויפ'ן יאהר 1929. די פאזיציעס אין די הכנסות און הוצאות ווערען פאר די סומע פון 28,143,000 זלאטעס.

אין יאהר 1929 וועט די קראנקען-קאסע א-דורכפיהרען א גאנצע רייהע אינוועסטיציע-, אויף וועלכע ס'איז בעשטימט געווארען 10 פראצענט פון בודזשעט.

אין היינטיגען יאהר וועט שוין אנגעגעבען ווע-רען צום עפענטליכען געברויך די גרויסע לעטשניצע אויף לאגעווניצקא גאס. אויף צו פערענדיגען די דאזיגע לעטשניצע איז בעשטימט געווארען א סומע פון 1 מיליאן 900 טויזענד זלאטעס. די קראנקען-קאסע האט אויך בעשטימט 492 טויזענד זלאטעס אויף אויסצופערטיגען דעם צווייטען פאוויליאן פאר שווינד-זכטקראנקע אין טושינעק און אויף אנהויבען דעם דריטען פאוויליאן, צו דעם צוועק איז בעשטימט געווארען א סומע פון 350 טויזענד זלאטעס.

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

א פייערליכער פערזאמלונג.—פארלעזונגען.—אין דער אכראנקע „הרצליה".

דעם 27-טען ה. ח. ווערט 10 יאהר צום היס-טארישען טאג, ווען די ציוניסטישע פערטרעטער ד"ר ח. וויצמאן, נ. סאקאלאוו און מ. אוסישקין האבען פארגעלעגט זייערע פאָדערונגען פאר דעם שלום-סאנפערענץ אין פאריז. אויף דער איניציאטיווע פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע וועלען אין דאזיגען טאג אומעטום פארקומען געהעריגע פייערונגען.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם האט דער היגער ציוניסטישער קאמיטעט בעשלאסען איינצוארדנען ד. קומענדיגען מיטוואך, ה. 27 2, אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א פערזאמלונג גע-ווידמעט דעם היסטארישען געשעהעניש. מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: דעפ. ד"ר ראזענבלאט, רעד. י. אונגער און ה' מ. לימאן.

*

מארגען, שבת, דעם 23 פעברואר, קומט פאר א פארלעזונג 5.30 נאכמיטאג אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א העברעאישע פאר-לעזונג פון אינזש. פ. לינדער אויף ה. ט.: „די גע-שיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער אייזענבאהן" (3-טער רעפעראט).

זונטאג 8 אווענד קומט פאר א פארלעזונג פון רעד. י. אונגער אויף ד. ט. „וואס איז אזוינס ראסע און פאלק".

דער איינגאנג צו די פארלעזונגען איז פריי.

*

צוליב דער איצטיגער קריטישער לאגע אין דער שטאט האט די פערוואלטונג פון קינדער-היים „הרצליה" (צעגעלניאנא 75) בעשלאסען אנצונעה-מען נייע 40 קינדער אין עלטער פון 4 ביז 6 יאהר פון די ארימסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין דער אכ-ראנקע טעגליך פון 12 ביז 2 מיטאג.

„ארט"
זאכאדניא 43

יודישער קאמער-טעאטער
לייטונג: מ. בראדערזאן.

היינט 2 פארשטעלונגען:
אנהויב 7.45 (פאפולערע פרייזען)
און 10 א זייגער אווענד

מארגען, שבת — 3 פארשטעלונגען: אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.), 7.45 (פאפולערע פרייזען) און 10 א זייגער אווענד

מיט'ן אנטייל פון גאנצען „ארט"-אנסאמבל
דער פראכטפולער 5. קארנאוואל-פראגראם
א. נ. „מאסקאראד"

1) אובערטור. 2) דער דייטש. 3) כשוף. 4) שאלות און תשובות. 5) דער וואלד-גזלן. 6) א מויד א צימעס. 7) א קרבן פון קארנאוואל. 9) דער ווייסער מאסקאראד.

ס'נעהמען אנטייל: שיינע מרים, א. ראזען, לאלא זילבערמאן, מינא בערן, מ. פעטערמאן, זיסעלע גירל, לילי פערי, ש. דזשיגאן, מ. פולאווער, י. ריינגלאס, מ. נעלקען, י. שומאכער, ש. גאלדשטיין, מ. קאן און י. יעראכ.

טעקסטען פון שלום עליכם, מ. בראדערזאן און י. אבערזשאנעק. :—: מוזיק-קאמפ.: דוד בייגעלמאן. קאנפ.: י. ריינגלאס. קאסט.דעקאר.: ד. מאטוס און ש. בלום. ליכט-עפעקטען: י. יעראזאלימסקי.

די קאסע איז אפען טעגליך פון 6 אוו., שבת פון 1.30 ביז 5 נאכמ. און פון 7 אווענד.

די ראדאשיצער רביים אין לאדז

דער ראדאשיצער רבי ר' בנימין שליט"א איז געקומען קיין לאדז און שטעהט איין ביי ה' פטאשניק קאנסטאנטינער 14.

(—) דער ראדאשיצער רבי ר' ישראל יוסף קומט זונטאג 1 אזייגער ביינאג קיין לאדז מיט דער פאבריקס-באהן.

ער ועט וואוינען ביי עמאנועל קאפעלוש אויף פריהייטס-פלאץ 10.

„טאקסובקעס" ווילען העכערן דעם קורס-פרייז.

(2) די בעזיצער פון די טאקסובקעס האבען בעשלאסען זיך צו ווענדען צו דער מאכט וועגען העכערען דעם טאריף אויף „טאקסובקעס".

אונטערשטיצונגען פאר אינ-טעלעקטועלע ארבייטער.

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האט דאס ארבייטס מיניסטעריום איבערגעשיקט דעם ארבייטסלאזען-פאנד אין לאדז 14700 זלאטעס אויף אויסצוצאה-לען אונטערשטיצונגען פאר אינטעלעקטועלע אר-בייטסלאזע. די אויסצאהלונגען וועלען פארקומען מאנטאג דעם 25 ר. ח.

די ציגעל-גאס זאל בעקומען א בעסערע בעלייכטונג

(2) א ספעציעלע מאגיסטראט-קאמיסיע האט קאנטראלירט די עלעקטרישע בעלויכטונג אויף די גאסען, די קאמיסיע האט פעסטגעשטעלט, אז די ציגעל-גאס איז נישט גענוג בעלויכטען און די עלעקטרישע לאמפען ברענען פינסטער.

און צוזאמענהאנג דערמיט האט דער מאגיס-טראט זיך געווענדעט צו דער עלעקטראווניע, אז זי זאל ענדערען די אינסטאלאציע און די צעגעלנא-נא גאס זאל בעקומען א בעסערע בעלויכטונג.

מיט צוויי יאהר ווייניגער זיצען

אורטייל פון אפעלאציע-געריכט אי-בער א מערדער.

(2) מיט א האלב יאהר צוריק האט דער 19 יעהריגער טשעסלאוו קאספושאק אויף אן אכזריות'-דיגען אופן ערמארדעט דעם מיטאינהאבער פון ווייך געשעפט אויף לוטאמירסקא גאס, דעם אינוואליד כמורסקי, און ביי איהם צוגערויבט 600 זלאטעס.

דאס לאדזער קרייז געריכט האט דעם מערדער נעהאט פערמשפט אויף 10 יאהר שווערע טורמע. קאספושאק האט אפעלירט און נעכטען איז זיין פראצעס פארגעקומען אין ווארשאווער אפעלאציע-געריכט.

דאס געריכט האט געענדערט דעם אורטייל און אנשטאט 10 יאהר פערמשפט קאספושאק'ן אויף 8 יאהר טורמע.

„פאלקסגעזונד".

ס'איז ערשינען „פאלקסגעזונד" נומער 1-2 ויבעטער יוהרגאנג מיט פאלגענדען אינהאלט:

1. גריפע (ד"ר צ. שאבאד).
2. וועגען אפפיהרונגען (ד"ר א. באסמאן),
3. היגיענע פון דער פרוי (ד"ר ש. חון). 4. דאס ברעכען ב ייקינדער (ד"ר פ. היירענבוים), 5. קינסט-ליכע פעראייניגונג (פראפ. האבערלאנדר). 6. היט זיך פון בלוטפערגיפטונג (ד"ר א. שולץ), 7. דער-ציהונג פון אויפמערקזאמקייט (פריוו. דאצ. מענדעל-סאן), 8. צו וואס דינען רענטגען-שטראהלען (ד"ר א. ריבאק), 9. צי מעגען זויגעדיגע מוטערם רויכע-רען? (ד"ר י. העכט), 10. וועגען פראגרעסיווען פא-ראליז (ד"ר א. ברודנא), 11. זויבערקייט אין דער גרעסטער שונא פון פאראזיטען (ד"ר פ. רובענסקי) 12. וועגען צוקארמענען זויגקינדער (ד"ר א. באס-מאן), 13. בריף-קאסטען (מיט א רייה וויכטיגע עצות), 14. כראניק א. א. פרייז פון נומער 30 גראשען. אדרעס: רעד. „פאלקסגעזונד", ווילנא, פאסט-קעסטעל 69, פאר געלד: 80.604.

אפענע ווענדונג

צום פרנס גרשון ניימאן.

מיט עטליכע וואכען צוריק האב איך אייך דורך דער פרעסע, אויפגעפאדערט, אז איהר זאלט מיט דאקומענטען פארשטעלען א גענויעם רעכנונג וויפיל איהר האט בעצאהלט דעם בית הרב מייזעל זצ"ל פון דעם חוב פאר שכירות, וואס האט לויט דעם פראטאקאל פון יאהר 1913 בעטראפען 25 טויזענד רובל.

ביז איצט האט איהר נישט ערפילט אייער חוב אלס פרנס, קלאר צו מאכען מיט בעווייזען דער יודישער בעפעלקערונג, וויפיל עס קומט.

איך בין דעריבער געצוואונגען אייך נאכא-מאל אויפצופאדערן אייער פליכט צו ערפילען.

מיט אכטונג
יוליאן וואלף
בעפולמעכטיגטער פון בית הרב

לאַניוקא פערזאָרטיילט צום טויט.

(ענדע פון דער 1־טער זייט).

זעהען, וויל ער האט מיט דעם גרויסען פוטערנעם קאָלנער פערשטעלט דאָס פּנים.

דער עדות פּאַראַזסקי האט אויך שפּעט ביינאַכט געזעהען געהן צוויי פערזאָן: און דער מאַן האט צו דער פרוי געזאָגט: „עס איז שוין נישט ווייט, דאָס צווייטע הויז".

די עדות'טע אָלטשאַק, דער ערמאָר־דעטער באַראַזסקאַ'ס א שוועסטער דערצעהלט, אַז די באַראַזסקאַ פלעגט קומען צו איהר איין מאָל אין צוויי וואָכען זונטאָג. דעם לעצטען זונ־טאָג איז זי אויך געווען נאָכמיטאָג, אָבער א־ום 6 א זייגער איז זי אַוועקגעגאַנגען. דאָס געלד, וועלכעס די באַראַזסקאַ האט געהאַט ביי זיך, 5 באַנק־נאָטען צו 20 זלאָטעס, האט די עדות'טע איהר אָפּגעגעבען; די באַראַזסקאַ פלעגט איהר געבען צו בעהאַלטען דאָס געלד, וועלכעס זי האט פערדינט. און דעם לעצטען זונטאָג האט זי דאָס געלד גענו־מען און געזאָלט קויפען וועש, א קלייד א.ד.גל. וועגען דעם אומגליק האט זי זיך דערוואוסט ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג פון דער פּאָליציי, ווען מען האט זי גערופען, זי זאָל געהן דערקענען די ער־מאָרדעטע.

די עדות'טע פּאָקשיצקאַ (וואוינט אויף פּיעט־ריקאָווער 117) דערצעהלט, אַז דעם קריטישען זונ־טאָג אַרום 6 א זייגער געזעהען טישער'ן. אויף די טרעפּען. אַרום 8, ווען זי איז ווידער אַראָפּגעגאַנגען האט זי געזעהען די באַראַזסקאַ זיצען אויף די טרע־פּען איינגעקאָרטשעט. די באַראַזסקאַ האט איהר ערקלערט, אַז זי וואַרט אויף איהרע בעלי־בתים, וועלכע זענען נאָך נישט צוריקגעקומען. ווען די פּאָקושיצקאַ האט שפּעטער מיט א פּאָר שעה נאָך בעמערקט די באַראַזסקאַ אין דרויסען, האט זי איהר פאָרגעלעגט אַריינצוגעהן אין שטוב זיך אָנ־צוואַרימען. אינצווישען איז צו דער באַראַזסקאַ צוגעקומען א יונגערמאַן אין א פוטער און אין א טונקעלען הוט. די באַראַזסקאַ האט ערקלערט, אַז דאָס איז א סוחר, וועלכער האט געקויפט א פּיאַנינאָ און וועלכער וואַרט אויך אויף איהרע בעל־בתים. די פּאָקושיצקאַ האט אַריינגעבעטען אין שטוב אַריין אויך דעם יונגענמאַן, נאָר ער האט זיך אָפּגעזאָגט. די באַראַזסקאַ איז געזעסען ביי דער פּאָקושיצקאַ ביז זיי האבען זיך געלעגט שלאָ־פען. און נאָכדעם איז זי אַרויסגעגאַנגען.

דער פּאָרזיצער פון געריכט פרעגט לאַניוקא'ן

ווען ע'־האט אויסגעפיהרט דעם מאָרד

לאַניוקא ענטפערט, אַז האַלב 3 א זייגער.

— און ווי אַזוי האט ד' פּאָקושיצקאַ געקענט זעהען טישער'ן אַרום 6 ?

לאַניוקא צוקט מיט ד' אַקסלען.

דער וועכטער סויקא דערצעהלט, ווי ער האט אַרויסגעלאָזט אינאָזענד לאַניוקא'ן מיט דער באַ־ראַזסקאַ און מיט א יונגעל פונ'ם טויער. ער האט פאַר'ן עפענען דעם טויער בעקומען ביי לאַניוקא'ן א זלאָטע.

א רייה עדות, פּאָליציי־אַגענטען דערצעהלען ווי אַזוי מען האט ענטדעקט דעם מערדער, געפונען די באַראַזסקאַ און געפיהרט די אויספאָרשונג, און אַרעסטירט לאַניוקא'ן.

איינער פון די הויפּט־עדות, דער מינדער־יעהריגער י. טאָמאַשעווסקי, דאָס יונגעל, וועלכען לאַניוקא האט געשיקט אַרויסנאַרען די באַראַזסקאַ דערצעהלט, עס איז צו איהם צוגעקומען אין דעם קריטישען אָזענד עפּעס א פערשוין און איהם פאָר־געלעגט צו פערדינען פינף זלאָטעס. לאַניוקא האט איהם צוגעפיהרט ביז צו דעם הויז פּיעטריקאָווער 117 און איהם אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל צוגעהן צו דער טיר פון די טישערס און אָנקלאַפּען דאָרט. פון דער נעבענאיבערדיגער וואוינונג וועט אַרויסקומען די פרוי, וועלכע מען דאַרף אַרויסרופען, דאָס יונ־געל דאַרף איהר זאָגען, אַז איהרע בעל־בתים, די טישערס וואַרטען אויף איהר, אויף טאַטשאַנסקאַ גאַס, ביי עפּעס א דאָקטאָר דוגלאַס, זי דאַרף אויך אַהינפאָהרען. דאָס יונגעל האט איהר אויך געגע־בען געלד אויף א טאַקסיבקע, ווען די באַראַזסקאַ האט מסכים געווען צו פאָהרען, האט לאַניוקא פאָרגעלעגט, אַז ער וועט מיט איהר מיטפאָהרען. אויף רוג פּיעטריקאָווער און נאַוראַט האבען די באַראַזסקאַ און לאַניוקא זיך אַריינגעזעצט אין א טאַקסיבקא, לאַניוקא האט פאָרגעלעגט דעם יונגעל ער זאָל מיטפאָהרען, דאָס יונגעל האט נישט גע־וואָלט.

ביי דעם עדות־זאָגען פון

לאַניוקא'ס פאָטער

לאָזט דער פערברעכער אַ אָפּ דעם קאָפּ און הייבט איהם שוין מעהר זעלטען אויף.

דער פאָטער דערצעהלט, אַז ווען לאַניוקא האט געענדיגט די שולע, האט ער געוואָלט לערנען ווייטער. ער האט אָבער נישט געהאַט קיין מיטלען און געגאַנגען לערנען א פאַך; ער איז געווען אַר־ביטס'לאָס, געהאַרכזאַם, און דאָס געלד, וואָס ער פלעגט פערדינען, פלעגט ער דעם פאָטער אָפּגעבען. אויף דער פראַגע, צי האט דער בעשולדיגטער עס געקרענקט ערקלעהרט דער פאָטער, אַז מיט א פּאָר יאָהר צוריק האט ער געהאַט אַן אָנפאַל פון עפּילעפּסיע. זיין מוטער איז געווען אַן אַלקאָ־האָליקערין און פערגאַנגען זעלבסטמאָרד. דער פאָ־טער דערצעהלט ווייטער אַז איינמאָל איז לאַניוקא אַנטלאָפען פון דער היים און געוואָלט ווערען א מאַטראָס אויף דער וויכסעל, ער איז אָבער צו־ריקגעקומען. נאָכדעם האט ער געוואָלט ווערען א קצב.

לאַניוקא וויל אַריינציהען אַנדערע מענשען

דער עדות, באַמעטשעק, אונגעלטער דער־צעהלט:

מיט א פּאָר וואָכען צוריק האט לאַניוקא גע־הייסען מעלדען, אַז ער האט עפּעס וועהר וויכטי־געס איבערצוגעבען.

ווען דער עדות איז איהם געקומען אויסהערען, האט לאַניוקא ערקלערט, אַז מען וועט איהם ברענ־גען א בעקעל עסען אין וועלכען עס וועט זיין גע־פונען א צעטעל, דאָס צעטעל וועט בעווייזען אַז ער איז נישט דער איינציגער שולדיגער, אַז ער האט מיטהעלפער, און אַז ער איז אויך נישט דער הויפּט שולדיגער, אַז ר'האט דעם מאָרד אויסגעפיהרט, כדי צו פערדינען 30,000 זלאָטעס. מיט א פּאָר וואָכען פאַר'ן מאָרד, דערצעהלט לאַניוקא, האט ער זיך בעגעגענט מיט טישערס ברודער — ענגעלהאַרט — וועלכער האט איהם פאָרגעלעגט אָפּצורוימען זיין ברודער, בראָניסלאַוו טישער פון דער וועלט. ער האט איהם צוגעזאָגט דערפאַר דרייסיג טויזענד זל. און א פּאָסטען אין דער אַפּטייק, וואו ער אַליין אַרבייט. באַלד נאָך דעם פּערשמועס איז צו איהם געקומען ענגעלהאַרדס א בעקאַנטער פון אַפּטייק און זיי האבען אָנגעהויבען אויסצואַרבייטען דעם פּלאַן פון דעם מאָרד.

אין טאָג פון מאָרד האט ער — לאַניוקא — אַרויסגענאַרט ד' טישערס פון דער וואוינונג. דער מיטהעלפער איז אויך געווען בעוואָפענט מיט א שווערער גאַלקע אויף א שפּרינגפעדער און מיט א מעסער...

ווען זיי האבען דערהרגעט די טישערס און אַריין אין דער וואוינונג האט דער שותף נעפּרובט פון הינטען־אַרום מיט דער גאַלקע צו געבען א קלאַפּ לאַניוקא'ן, אָבער לאַניוקא האט עס בעמערקט און איהם געזאָגט: לאָז אָפּ, וויל איך עפען באַלד די טיר און מאַך א געוואַלד".

לאַניוקא האט דאַן אָנגערופען אויך עפּעס א נאָמען פון זיין מיטהעלפער.

די אויספאָרשונג האט אָבער א עלכען נישט געפונען.

ביים צווייטען פערהער האט זיך לאַניוקא מו־דה געווען, אַז אין א שלאָפלאָזער נאַכט האט ער

די גאַנצע מעשה אויסגעטראַכט, כדי זיך צו ראַטעווען.

עס ווערען דאַן אַריינגעבראַכט די זאַכליכע בעווייזען. עטליכע פּעק.

די קרובים פון די ערמאָרדעטע דערקענען די קליידער פון די ערמאָרדעטע.

לאַניוקא'ס פאָטער דערקענט דאָס העקעל מיט וועלכען לאַניוקא האט אויסגעפיהרט זיינע מערדערייען.

ד"ר הורוויץ קבעריכטעט דאַן וועגען דער סעקציע פון די ערמאָרדעטע. די ערמאָרדעטע האבען געהאַט עטליכע און צוואַנציג וואונדען פון זיי א צעהנדליג שטערבליכע.

דאָס וואָרט בעקומט

פּראָקוראָר זהערמאַן,

ער מאָלט דאָס בילד פון די קאַלטע אויסגערעכנעט אַכזריות'דיגע מאָרדען, וועלכע האבען געדויערט פון האַלב 3 ביז 1 ביינאַכט, און דער מערדער, וועלכער איז אין די גאַנצע צייט געווען קאַלט, שטרענג אויסגערעכענט, נישט נעבראָכען. ער פאָ־דערט פאַר דעם גרויזאַמען פערברעכער אַלס אָפּ־שרעקונגס־מיטעל פאַר אַנדערע — טויט־שטראָף.

נאָכ'ן פּראָקוראָר בעקומט

דאָס לעצטע וואָרט

לאַניוקא.

ער בעט קודם־כל א ביסעל וואַסער.

אין זאָל שטייגט די שפּאַנונג

לאַניוקא הויבט אָן צו רעדען. מיט א פער־ברעכערישער.

קאַ טמ ים און ציניזם.

דערצעהלט ער ווי ער האט אויסגעפיהרט זיינע אַכזריות'דיגע מאָרדען.

צו דער טישער האט ער געפיהלט א האַס. ער האט ביי טישערס געאַרבייט, די טישער האט איהם צום סוף נישט אויסגעצאָהלט אַלץ, וואָס עס איז איהם געקומען. ווען ער האט געפאָדערט זיין געלד, האט זי איהם אַרויסגעוואָרפען.

ער האט בעשלאָסען זי צו דערהרגענען. ווען עס זענען אָנגעקומען די פייערליכקייטען פון דעם צעהן־יעהריגען יובילעי פון פּוילענס אומאָפּהענגיג־קייט, האט ער געטראַכט: די טישער וועט צו דעם 10־יעהריגען יובילעי נישט דערלעבען.

דעם 11. נאָוועמבער 10 א זייגער אינדער־פריה, איז ער געגאַנגען צו די טישערס. עס האט איהם געעפענט די באַראַזסקאַ און אַריינגעפיהרט צו דער טישער. ער האט ערקלערט דער טישער, אַז ער האט בעקומען א ירושה און וויל קויפען א פּיאַנינאָ, דערביי האט ער איהר אָנגעוויזען א פּעקעל — דאָס זענען געווען פּאַפּירען — נאָר דער טישער האט ער עס געוויזען אַלס געלד. זי האט איהם נעגלויבט און געגאַנגען מיט איהם ווייזען אַן אינסטרו־מענט. ער האט זי געוואָלט באַלד אינדערפריה ער־מאָרדען. נאָר עס האט איהם געפעהלט דרייסטקייט.

ער האט איהר דאַן ערקלערט, אַז ער וועט קומען נאָכמיטאָג מיט'ן פאָטער. פון די טישערס איז ער אַ־היימגעגאַנגען אויף מיטאָג און באַלד נאָכמיטאָג ווידער געקומען צו די טישערס.

ער האט ערקלערט, אַז דער פאָטער איז קראַנק און ער אַליין וועט פערענדיגען די קנין. די טישער איז מיט איהם אַראָפּגעגאַנגען אין לאָ. ער איז געזעצט זיך אויסשרייבען א רעכנונג. ווען זי האט געענדיגט, האט זי איהם געזאָגט: „נו, און איצט געלד". לאַניוקא האט איהר געוויזען דעם קאָנ־ווערט מיט פּאַפּירען. זי איז אויפגערעגט געוואָרען, האט אָנגעהויבען שרייען אויף איהם, דאַן האט ער זי דערהרגעט, און אַדעקגעשלעפּט אונטער דער פּיאַנינאָ, צו דער טיר. צו פאָמוגליך איז אָנגעקו־מען אויך טישער. ווען ער קומט נישט אָן, וואָלט ער געווען געראַטעוועט, זאָגט לאַניוקא.

טישער האט זיך געפרעגט אויף דער פרוי, לאַניוקא האט איהם געזאָגט, אַז זי איז אַרויסגעגאַנ־גען און וועט באַלד צוריקקומען. דאָ האט אָבער טישער בעמערקט די שפּורען פון דעם מאָרד, דאַן האט איהם לאַניוקא דערלאַנגט מיט'ן העקעל אין קאָפּ אַריין. טישער האט געוואָלט אַרויסכאַפּען פון טאַש דעם רעוואָלווער, לאַניוקא האט איהם פער־האַלטען די האַנד און מיט דער רעכטער האַנד אָנ־געהויבען דערלאַנגען א קלאַפּ נאָך א קלאַפּ...

אין פענסטער פון לאַגער האט לאַניוקא געזע־הען אַז די באַראַזסקאַ געהט אַוועק, איז אַלזאָ די וואוינונג לעדיג, ער איז אַריין אין וואוינונג צו דער קאַסע, די קאַסע האט ער אָבער נישט גע־קענט עפענען און האט זיך געמוזט בעגנוגענען דערמיט, וואָס ער האט געפונען פון אויבען.

ווייטער דערצעהלט לאַניוקא, ווי ער האט גע־וואָלט אַרויסנאַרען די באַראַזסקאַ, ווען דאָס איז איהם נישט געלונגען, האט ער שוין בעשלאָסען זי צו לאָזען לעבען און אַוועקפאָהרען קיין דאַנציג אָדער וואַרשאַ, צום אומגליק האט ער ביים אַרויס געהן געטראָפען דאָס יונגעל טאָמאַשעווסקי און עס איז ביי איהם באַלד ענטשטאַנען דער פּלאַן זי אַ־רויסצונאַרען מיט דער הילף פון דעם יונגעל. ער האט איהם בעצאָהלט פינף זלאָטעס ער זאָל זאָ־גען דער באַראַזסקאַ, אַז איהרע בעל־בתים וואַרטען אויף איהר אויף טאַטשאַנסקאַ גאַס. די באַראַ־זסקאַ האט זיך געלאָזט אַריינגאַרען און ער האט זי אין א טאַקסיבקע אָפּגעפיהרט אויף מיליאָנאָווע גאַס, וואו ער האט זי דערמאָרדעט.

דאָס אַלץ דערצעהלט ער קאַלט, רוהיג גלייך נישט ער האט דאָס געטאָן, נאָר ווי ער האט עס פון עמיצען געהערט אָדער ערגיץ געלייענט.

צו זיין פערטיידיגונג ניט ער נאָך צו דעם מאָ־טיוו, אַז די פרוי טישער איז געווען א שלעכטע, א האַרטע, זי האט איהם בעליידיגט און נישט גע־וואָלט אַרויסגעבען קיין ציינגישט פון אַרבייט.

האַלב 6 האט דאָס געריכט אַרויסגעגעבען דעם אורטייל, וועלכען מיר האבען אויבען געבראַכט.

טאַטיאַנאַ פ.

נישט קוקענדיג אויף די פרעסט
איז די פלאַנץ־פוטער
„AMADA"
וואָס פערטרעט גענצליך די בעסטע נאַטוראַל־פוטער
נישט טייערער געוואָרען

אדוו. שווייצער

געכטען אָוענד איז פאָרגעקומען אין סוחרים־פעראיין, פּיעטריקאָווער 10, א בעראַטונג אין וועל־כע עס האט זיך בעטייליגט אַדוו. שווייצער.

אַרום 11 א זייגער, בעת אדוו. שווייצער האט געהאַלטען אין מיטען א רעדע, האט ער זיך דער־פיהלט שלעכט און באַלד געבליבען זיצען א אומ־בעוועגליכער.

אַרויסגערופענע דאָקטוירים האבען פעסטגע־שטעלט, אַז אַדוו. שווייצער האט בעקומען א מוח־פּאַראַליטש, און ערקלערט, אַז זיין צושטאַנד איז א האָפנונגסלאָזער. מען האט איהם אָבגעפיהרט א היים אויף נאַרוטאָוויטש 24 וואו ער איז אַרום האַלב 3 אינאַכט ביינאַכט געשטאָרבען.

דער פערשטאָרבענער איז געווען א זוהן פון פערשטאָרבענעם דירעקטאָר פון דער האַנדווער־קער־שול, שווייצער.

אַלס געזעלשאַפטליכער טוער איז ער געווען שטאַרק אָנגעזעהען און בעליבט ביי אונז אין שטאָט. ער איז געווען גרינדער פון פערשידענע אינסטי־טוציעס, דערונטער אויך פון סוחרים־פעראיין, פּעטריקאָווער 73 אין וועלכע ער האט אויך זעהר טיכטיג געאַרבייט. זיין פּלוצלינגדיגער טויט האט אַרויסגערופען אַן אויפריכטיגען טרויער צווישען דער היגער יודישער בעפעלקערונג.

„אררט"

מיט אַן אונאויפהערליכען ערפאָלג געהט אין „אררט" ווייטער דער פּראַכטפולער קאַרנאַוואַל־פּראָגראַם: „מאַסקאַראַד" מיט'ן אַנטייל פון גאַנצען אַנסאַמבל.

היינט פרייטאָג ווערט געגעבען 2 פאָרשטע־לונגען און מאָרגען שבת – 3 פאָרשטעלונגען.

„אזאזעל".

דער נעכטיגער ערשטער גאַסטראָל פון „אזאזעל" איז אַדורך מיט גרויס ערפאָלג.

היינט—פרייטאָג־צונאַכטס ווערט געגעבען די צווייטע פאָרשטעלונג.

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַ און א. האַמפּאַניעץ.
נאָר 5 קאָנצערט־פאָרשטעלונגען!
פון די בעליבטע און גע־וואוסטע אַרטיסטען פון דעם ערשטען יודישען קליין־קונסט־טעאַטער
„אזאזעל"
אַלא לילית, וו. גאַדיק, י. סטרוגאַטש,
נאַדיאַ קאַרעני, סיבירצעוואַ, פּאַטאַשינסקי, זיצאַנאָוויטש און אַנסאַמבל.
היינט, פרייטאָג, ד. 22־טען פעברואַר 9 א זייגער אין אָווענד
זונטאָג, דעם 24־טען פעברואַר
מאָנטאָג, דעם 25־טען פעברואַר
דינסטאָג, „ 26־טען „
מיטוואָך, „ 27־טען „
ס'ווערט געשפּילט
דאָס אויסערגעוועהנליכע פּרעהליכע פּראָגראַם
הוליע קבצן!
אָנהויב פּינקטליך 9 אָווענד.
קאָנפעראַנסיע: וו. גאַדיק.
רעזשיסער: יוסף סטרוגאַטש.
בעמערקונג: שבת, ד. 23־טען, ווערט נישט געשפּילט.
מוזיקאַל. לייטונג: ל. זעלמאַן. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

פאָלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.
מאָרגען, שבת, דעם 23. פעברואַר—1 פאָרלעזונג:
5 30 נאָכמיטאָג אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע (צעגעלניאַנע 4)
אינזש. פ. לינדער (העברעאיש)
אויף ד. ט.: „געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער אייזענבאַהן" (3 טער רעפעראַט).
איינגאַנג פריי!
די נאָהנטסטע פאָרלעזונג:
זונטאָג, ד. 42/2, 8.30 אָווענד אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַנ. (צעגעלנ. 4)—
רעד. י. איגער: „וואָס איז אַזוינס ראַסע און פאָלק".

פון וויטאָס'ן ביז סלאוויק'ן.

10 יאָהר פּוילישער פּאַרלאַמענט.

פאַרלעזונג פון בערנאַרד זינגער.

די טעג וועט אין לאָדז האַלטען אַ פּאַרלע־... דער סיים־קאָרעספּאָנדענט פון „נייעם פאָלקס־בלאַט" מיטאַרבייטער פון וואַרשאַווער און פּראָווינ־... בלעטער, דער גלענצענדער זשורנאַליסט ה' בערנאַרד זינגער. די טעמע פון דער פּאַרלעזונג ... זיין: „פון וויטאָס'ען ביז סלאַוועק'ן, אַרער יאָהר פּוילישער פּאַרלאַמענט".

ב. זינגער, וועלכער איז אַנ'אויסגעצייכענטער ... פון די פּוילישע פּאָליטישע פּערזענלעכקייטען ... שילדערען אַלע פּאַזען, וועלכער דער סיים האָט ...

...ור־געבראַכט פאַר די צעהן יאָהר פון זיין עקזיס־טענץ.

גענויערע פּרטים וועגען דער פּאַרלעזונג וועלען קומען.

פון יוד. פאָלקס אוניווערזיטעט

א רעפעראַט פון ד"ר מ. פרייליך.

מאָרגען שבת, דעם 23 פעברואַר, פּינקטליך 8 אָוונט, קומט פאָר אין יודישען פאָלקס־אוניווער־זיטעט, שענקעוויטשא 3/5, אַ רעפעראַט פון ד"ר מ. פרייליך אויף ד. טעמא: „וואָס איז אונזער קולטור־געשיכטע". די צוהערער פון די קורסען און רעכט ... פון יודישען פאָלקס־אוניווערזיטעט בע־קומען ... בילעטען אויף די פאָרשטעלונגען אין „אר־ט".

אָפּגעלעגט אויף זונטאָג.

די סיום־פייערונג פון „לומדי שעורי ערב ובקר", וואָס האָט געזאָלט פאַרקומען מאָרגען, שבת אַזוהנד איז אָפּגעלעגט געוואָרען אויף זונטאָג אָוונד.

Dr. med.
GRZEGORZ RO/ENBERG
ספּעציאַל־אַרצט
פאַר מאַגען, קישקע, לעבער־ און אינערליכע קראַנקהייטען
GDAŃSKA 44 (דלוגא), tel. 24-44
נעהמט אָן פון 11^{15} ביז 12^{30} מיטאָג און פון 6 ביז 8 אין אָוונד.
4342

ביי נרוי־געלבליכער הויט־פאַרבונג

מידקייט פון די אויגען, שלעכטע בעפינדונג, פאַר־קלענערטע אַפּעטיט־קראַפט, טרויעריגע געמיטס־שטימונג, שווערער שלאָף, מאָגען־שמערצען, קאָפּ־דרוק, קראַנקהייטס־וואַהן, איז ראַטזאַם איינגע טעג דורכאַנאַנד, פריה ניכטערנהייט אַ גלאָז נאַטיר־ליך ביטער־וואַסער

Franciszka Józefa

צו טרינקען. אין דער ערצטליכער פּראַקטיק ווערט דאָס וואַסער פון פראַנץ יאָזעף פאַרצוגסווייזע אַנגעווענדעט, ווייל עס בעווייזט שנעל די אורזאַכען פון אַ סך קראַנקהייטס־ערשיינונגען.

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד אַפּטעקטשנעס.

CASINO

היינט פּרעמיערע! היינט פּרעמיערע!

געשאַפען אויפ'ן גרונד פון פּראַכט פון הויף פון די לעצטע צאַרען און גרויל פון דער אונטערערדישער אַרבייט פון די רעוואָלוציאָנערען, מעכטיגע ליבעס־דראַמע פון אַנ'אָפיציר, וועלכער פיהרט אַ קאַמף צווישען עהרע און פרויען ליבע

„דעם צאַר'ס אדיוטאַנט"

אין דער הויפּט־ראָלע דער אונפאַרגלייכליכער העלד פון „געהיימען קוריער" Iwan Mozżuchin און די שעהנסטע פון די שעהנסטע איטאַליענערינס — Carmen BONI

די הויפּט־ראָלע פון דעם ריהרענדען עקראַן־שלאַגער אַ דאַנק זיין ריטעריש־ראָמאַנטישען כאַראַק־טער. דערלויבט כאַזשוכינ'ען צו בעווייזען זיין מייסטערשאַפט אין דער גלענצענדער בעלייכטונג.

אָנהויב 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאָג. מוזיק אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאַנטאָר. אָנהויב 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 אַ זייגער נאָכם. זענען די פּרייזען פון אַלע פּלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

APOLLO

... סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער ... לייטונג פון ה' צ. קאַנטאָר. ... שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער, אויפן ... סעאַנס זענען די פּלעצער פון 50 גר.

גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

1) די קעניגין פון עקראַן DOLORES del RIO אין דע־ וואונדער־שעהנער דראַמע א

1) די רייצענדע Magde Bellamy אין דער פּרעכטיגער קאָמעדיע אינטער'ן נאָמען:

„דאָס שפּיל וועגען אַ פרוי מיט'ן אויגען נאָך גליק"

מעבעל

לעזט אויפמערקזאַם!
איז אַ גרויסען אויסוואַהל צו ביליגע פּרייזען און אויך גינסטיגע בעדינגונגען
— עמפּפעהלט די פירמע —
Z. BOCIAN, Piotrkowska 4...
(w podwórzu)

WASCHSEIDE
Für Strumpffabrikation und Webzwecke
ACETATSEIDE
einfach und gezwirnt — roh und gefärbt
zu bekommen bei der firma inż. J. BORNSTEIN i S-ka Zawadzka 1, tel. 25-3...

ראַדיאָ־הערער!

שפּאָרזאַמקייט מאַכט מענשען רייך. גיט נישט אויס קיין געלד אויף איבעריגען לוקסוס, איהר וועט זיך איבערצייגען, אַז די ביי אונז געקויפטע
ראַדיאָ־אָבנעהמער 3 לאָמפּיגע —.150 זל.
״ 4 לאָמפּיגע —.200 ״
זענען די בעסטע
RADIO-SPLENDID
PIOTRKOWSKA № 65 (front) tel. 59-02 (Wł.: H. GOLDRYNG).

למען הכל יודעים!

ס'האָט זיך געקאָנט אונז דאַכטען, אַז נאָכדעם ווי מען האָט געכאַפּט די טרויעריג בעריהמט געוואָרענע הפקר־יונגען ביים בעגעהן אַנ'אומדער־הערטען שווינדעל, אַנגעבענדיג אין מיין נאָמען אַנ'אַנאָנס אין נ. פ., אַז איך וויל זיך האָבען כלומרשט ענטשולדיגט פאַר מיין געוועזענעם געזעלען (יחזקאל) פינקעלשטיין און זיין האַנט־שותף אברהם זיילער וואָלטשאַנסקא 43, וועלען זיי שוין נישט האָבען אַזאַ פערשטאָכען פרצוף, אַז זיי זאָלען נאָך קענען זיך בעווייזען פאַר דער ליכטיגער שיין. בפרט נאָכדעם, ווי איך האָב קענען זיי אַרויסגעוויזען אַזוי פיל איידעלקייט און נישט דערלאָזט, אַז זיי זאָלען פּראָפּוילט ווערען אין קרימינאַל.

אַ פּנים די חוצפה אין אויספאַרשעמטקייט פון דער דאָזיגער באַנדע ווייזט טאַקע באמת שוין נישט פון קיין שום גרעניצען, אַז נישט וואָלטען זיי דערמאָנטע מאָראַלישע אַפּעריסטען נישט געוואַגט זיך ווייטער איבערצו־פיהרן דעם זעלבען געפעלשטען אַנאָנס אין נומער נ. פ. פון 15 פעבר.

מיט דער חברה איז, דאַכט זיך, שוין אַ שאָד אַ וואָרט צו פערלירען. זיי וועט קיין שום זאַך, אויסער קרימינאַל נישט אָנלערנען און אַהין ... זיי טאַקע האַפענטליך שיקען מיין אַדוואָקאַט וועמען איך האָב שוין איבערגעגעבען דעם גאַנצען ענין.

גרשון העניך פרידמאַן קילינסקעגא 104.

א שטיקערין
מיט אַ מאַשין זוכט אַר־בייט. צו ערפאַהרען קילינסקי 46 ביי גערשט

א שיק יונגעל
איז נויטיג אין צייטונגס־ביוראָ פון נ. ווינא־גראַד, פּעטריקאָווער 60

אַ קוואַליפיצירטער צושניידער
פון טריקאָ העמשקעס מיט לאַנגיעהריגע פּראַק־טיק, זוכט אַ פּאָסטען. צו ערפאַהרען ביי י. בראַצקי זאַכאָדניאַ 13

דיפּלאָמירטער ספּעציאַליסט
צו ערלערנען דרעוואָקסענע אין אַ קורצער צייט גרינדליך פּוילישן, ענגליש, פראַנצויזיש עספּעראַנטאָ און האַנדעלס־קאָרעספּאָנדענץ נ ראַנטירט פאַר קענען. ביי לוקסענ־בורג, קאַמיענגא 18. איינ־שרייבונגען פון 2 ביז 4 און פון 8 ביז 10 אָוו.

א לערן־מיידעל
באַלד געצאָהלט ווערט געזוכט אין דער וועש־פאַבריק „F E M I N A" פּיעטריקאָווער 116.

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט, אַז איך בעזיץ אַ גרויסען אויסוואַהל פון ראַמען און בילדער צו ביליגע פּרייזען. אַלע בע־שטעלונגען ווערען אויסגע־פערטיגט אין משך פון 24 שעה. די פּראַצאַוניע איז אָפען פון 9 פריה ביז 11 אָוו.
עליאַש בערקענפעלד, וואָלבאָרסקאַ 25.

אַ ביר שענק
אַלטער מאַרק 14 איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. עס קען אויך זיין צו אַ אַנדערען צוועק. 4490

אַ קאָמאַשען־מאַכער־צושניידער
זוכט אַ פּאָסטען אַלס צושניידער. צו ערפאַהרען זאַמענהאָף 11, ביי כאַינאַצקי. 4510

אַ געוועלב
מיט אַ שטוב און קוך איז איבערצוגעבען אויף גייער'ס מאַרק. צו ערפאַהרען אין דער עקספּעדיציע „Central" אויף צעגעל־ניאַנא 51, טעל. 38-47.

אַ יונגערמאַן
זוכט אַ פּאָסטען אין אַ געשעפט אָדער פאַבריק מיט די בעסטע רעפערענצען. אָפערטען אונטער „M. B." אין אַדמינ. 4491

אַ אינטער־מאַשינער
אין אַ לעבער־נייער צו מענער־מאַגאַזין ווערען געזוכט פון זאָפאָרט ביי צעלער קילינסקיעגאַ 46.

2 קוואַליפיצירטע וועש־נייערינס
צו אויבער־העמדער ווי אויך 2 געהילפען ווערען געזוכט ס'קען אויך זיין מיט עסען און שלאָפען צו ערפאַרען בזשעזשי־נער 64 אין פּראָנט געוועלב קוריץ

פערלוירען געוואָרען
אַ וועקסעל אויף 127,93 זל. צאָהלבאַר אין אוזהנאָוו דעם 31.3—29, אויסשטעלער לייב קלאַג, אָרדער ג. האָלצאָס, רזש, שאוו. זשיראַנטע: קויש און א נבעי, לאָדז, קאַגאַן און גרינבערג, לעוויט און כושנשענסקי, לאָדז, — דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאַר אומגילטיג, אַבגוב טנגען בע־גען בעלייגונג אין אדם. פון „נייעם פאָלקסבלאַט" 4617

Zgubiłem legitymację z funduszu dla Bezrobotnych za Nr. 5357 na imię Lejba Kozłowskiego zam. przy ul. Franciszkanskiego 38. Znalazca zechce takową zwrócić pod wskazanym adresem.

השבת אבדה!
רויסגעפונענע פון שטוב פולנאצנא 16 דורכ'ן וועג אויף חכם דניא 5 איז פער־לוירען געוואָרען אַ גרעסערע סומע געלד. דער עהרליכער געפינער ווערט געבעטען אָפּ־צוגעבען געגען גרויסע בעלוינונג אין אַדמיניסט־ראַציע פון „נ. פאָלקסבלאַט" פאַר די אלמנה.

אַ קוואַליפיצירטער נייהער
צו אַ שטעפּער ווערט גע־זוכט ביי ראַראַטש אַלעקסאַנדראָווסקאַ 15.

Doktór
Łagunowski
הויט, וועגעריש און געשלעכטס־קראַנקהייטען
גדאַנסקאַ 42.
אויפנאַהמס־שטונדען פון 8.30–10.30, 1–2.45, 8-9 אָוו.

מ: לרוננען.

הסתדרות „צעירי מזרחי" קילינסקי 44.

פרייטאָג־צו־נאַכטס פ' תצוה, 7.30 אַ זייגער וועט ווייטער לערנען אונזער חבר ר' יחיאל קלוב־סקי, תנ"ך פּסוק, ישעי' מיט אַ היסטאָרישען אי־בערבליק. שבת־צו־נאַכטס 7 אַ זייגער וועט פאָרט־זעצען הרב גאָטקאָווסקי זיינע פאַרלעזונגען איבער יודישע היסטאָריע וועגען תקופה אנשי כנסת הגדולה. שבת־צו־נאַכטס 8 אַ זייגער קומט פאָר דאָס פאָר־לעזען דעם 3־טען נומער פון די לעבעדיגע צייטונג אין וואָרט מיט זעהר אַ רייכען אינהאַלט. אַלע חברים און סימפּאַטיקער ווערען געבעטען פּונקט־ליך צו קומען. 4519 הועד.

אַלגעמיינער פּראָפ. לאַנדעס־פעראיין פון בעקליידונג אַרב. אין פּוילען, אָפּטיילונג לאָדז, לאַגעוניצקע 4.

אַכטונג מענער־מאַשין־אַרבייטער!
שבת, דעם 23־טען ד.ח. אַ זייגער 11 פריה קומט פאָר אין לאָקאַל פון פעראיין, לאַגעוניצקע 4, אַ גרויסע פאַך־פערזאַמלונג, א. ד. ט. 1) לאַגע אין פאַך 2) אונזערע אויפגאַבען. אַלע דאַרפען אומבעדינגט זיין! די פאַך־קאָמיסיע

אַכטונג, פּאָרל־אַרבייטער!
שבת, דעם 23־טען ד.ח. אַ זייגער 11 פריה קומט פאָר אין לאָקאַל פון פעראיין, לאַגעוניצקאַ 4, אַ דרינגענדע פערזאַמלונג א.ט.א. בעריכט פון שטרייק. אַלע מוזען אומבעדינגט קומען!
4548 די פאַך־קאָמיסיע.

די ביבליאָטעק א. נ. פון א. ו. גאָרדאָן ביי „התאחדות", שענקעוויטשא נאָם 3/5

די ביבליאָטעק־קאָמיסיע איז מודיע, אַז עס זענען אָנגעקומען די נייעסטע יודישע, העבּרעאישע און פּוילישע אויסגאַבען. די ביבליאָטעק איז אָפען 4 מאָל וועכענטליך, זונטאָג, דינסטאָג, דאָנער־שטאָג און שבת פון 7—9 אָוונד. 4541
די ביבליאָטעק־קאָמיסיע

וואָס איז אונזער קולטור־געשיכטע! אַ רע־פעראַט פון ד"ר. מ. פרייליך אין יודישען פאָלקס־אוניווערזיטעט.

דער יודישער פאָלקס־אוניווערזיטעט, שענקע־וויטשא 3/5 אָרדענט איין היינטיגען שבת, 8 אָוו. אין איינענעם לאָקאַל אַ רעפעראַט פון ד"ר. מ. פרייליך אויף דער טעמא: „וואָס איז אונזער קול־טור־געשיכטע". דער רעפעראַט וועט זיכער צו־ציהען אַ גרויסען עולם. 4541

מאָרגען, שבת, דעם 23־טען ה. ח. 10 פריה קומט פאָר אין לאָקאַל פון „קולטור־ליגע" בזשע־זשינער 23 אַ פאָרלעזונג פון ח' עמנועל נאָוואָ־גרודזקי (וואַרשא) א.ד.ט. מיט דער שטאַרקער פויסט געגען אַרבייטער־קלאַס (וועגען די נייע פאָרמען פון עקאָנאָמישען קאַמף). בילעטען צום פּרייז פון 50 גר. בעקומט מען אין „אַרב. היינקעל" און אין קולטור־ליגע. 45

SPLENDID

היינט פראכטפולע פרעמיערע!

„קאזאקען"

גרויסער פילם פון דער גאלדענער סעריע בילדער
פון דער פראדוקציע „SOWKINO" אין מאסקווא

לויט דער ערצעהלונג פון גראף ל. טאלסטאי

ג' ריסע ערצטישע דראמע אין 10 אקטען.
די הויפטראלען קרעאירען בעוואוסטע ארטיסטען פון קינסטלערישען טעאטער אין מאסקווע.

דאס בילד איז א נאטורעלע אפשפיגלונג פון דער אמת'ער קאזאקען-נשמה. פילם פול מיט שפאנענדע מאמענטען! וואונדערליכע לאנדשאפטען פון קאווקאז, ווי אויך זייער לעבען און זיטען. דאס מייסטערווערק איז געווארען געפילמט דורך די פער־איינ. רוס. פראדוקצ. צו בעעהרען דעם אנדענק פון 100-יעהריגען געבורטסטאג פון אונזער. רוס. פילאזאף און שרייבער גראף ל. טאלסטאי
מוזיק. אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאווסקי. אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 נאכמיטאג זענען די פרייזען פון אלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

LUNA

היינט גרויסע שלאגער-פרעמיערע! די גרעסטע סענסאציע פון סעזאן
דאס גרעסטע מייסטערווערק פון דער „גרופע פון גרויסע עקראן-שטערנס" פון אמעריק. פראדוקציע United|Artisto

דער מייסטער איבער אלע מייסטערס

Douglas Fairbanks

אין דער ראלע פון רויבער. וועלכער ליבט פרייהייט, רויב און שעהנע פרויען. אין „דער ארגענטינער לעגענד"
סימפאניע פון לעבעדיגקייט, מזגליכקייט, דרייסטקייט און ליבע
גרעסטער אין מעכטיגסטער פילם פון „גרויסען דאוג"

די שטאט פון נסים

סימפ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' Teodor Ryder

אנהויב 4 א זייגער נאכמ., שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג, לעצטער סעאנס 10 אוו.
אויפ'ן ערשטען סעאנס פרייזען פון די פלעצער פון 1 זלאטי אן.
שבת און זונטאג פון 12–3 נאכמיטאג זענען אלע פלעצער צו 1 זל.

CZARY

היינט און פאלגענדע טעג!
נייער סעזאן-שלאגער! נייער סעזאן-שלאגער!
דער ליבלינג פון די פעלקער, דער מאדערנער Douglas Fairbanks
אין דער סענסאציאנעלער און מיטרייסענדער דראמע אונטער'ן נאמען:

RICHARD DIX

דאס רעכט פון דער שווערד און בלוט

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג
אויפ'ן 1-טען סעאנס זענען אל פלעצער צו 50 גר.

ODEON | CORSO

היינט פרעמיערע! די לוסטיגע דראמע פון די גניאלע קאמיקער א. ג.

PAT i PATACHON

אין געפאהר פאר'ן טויט

און א פארס. דאן פראכטיגע בילד ווערט דעמאנסטרירט גלייכצייטיג אין ביידע קינא'ס „אדעאן"-„קארסא"

גלובוס 1 | WODEWIL

ערשטערנדע דראמע פון אלי-בענדע פרוי אין א נייער בעארבייטונג

„די גרעפין פון פאריז"

2 סעריעס, 14 אקטען צוזאמען דעמאנסטרירט. אין די הויפט-ראלען:
EMIL JANNINGS, WŁ. GAJDAROW, MIA MAY, Erika Glesner
פרייזען: לאזשע 2.50, I–2 זל., II–1.50, III–1 זל. אויפ'ן 1. סעאנס 50 גר. און 1 זל.

זינגער'ס נייה-מאשינען

בעקומט איהר נור אין דער בעוואוסטער אגענטור פון ד. שטשענשליווי, אלעקסאנדריסקע (מרדכי גבאי'ס גאס). קומט און איבערציינט אייך בעמערקונג: ספעציאל-מאשינען אלע סארטען אבערלאק, קריטע, פארפיטער, לעכער, זויגען א. א. אלעס צו בעקומען אויף לייכטע בעדינגען. כ'לערן אויך אויס נייהען אויף די אלע מאשינען

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע.
אנדזשעיא 5, טעל. 59-40
עמט אן פון 8–10 פריה און פון 5–9 אוונט
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

מונדורקעס און שול-מאנטלען

ווי אויך עלעגאנטע
קינדער-גארדעראבען
פון די בעסטע שטאפען צו צוגענגליכע פרייזען
עמפפעהלט
M. MIGDAŁ, Gdańska 59.

שוין ערשינען!

„דאס טויטע ווייב"

פון א. אייזענשלאס
פרייז 25 גר.

צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער מיט אינפארמאציעס און בעשטעלונגען זיך ווענדען: לייה ביבליאטעק א. נ. פון א. אייזענשלאס לאדז, פאלודניאווא 11 אין הויף, לינקע אפיציאנע

וויכטיג פאר הויזבעזיצער!

דינסטאג, דעם 26-טען פעברואר 1929 קומט פאר די יעהרליכע

גענעראל-פערזאמלונג

פון לאדזער קרעדיט-פעראיין

פאמארסקא 21, פינקטליך 4 א זייגער נאכמיטאג: צווישען אנדערע וויכטיגע אנגעלעגענהייטען בעדארף דורך אבשטימונג ברוב-דעות אנגענומען ווערען:
1) צו פערקלענערען דאס צאהלען פון ½% אויף אדמיניסטראציע קאסטען אויף וועניגער
2) צו צאהלען פאר נישט פינקטליכע טאוואַרשיסטווע ראטען נאר ½%.
3) צו וועהלען 6 טעקסאטארען פון די מיטגלידער (אויסער דער דירעקציע) אלס עקספערטען ביים ערטיילען נייע אנלייהען.
4) ווענען אבלעגען די וואהלען ביז ס'וועט בעשטעטיגט ווערען דער נייער אוסטאוו צו וועהלען דורך רעפרעזענטאנטען.

אונזער דעצידירענדער כוח אין לאדזער קרעדיט-פעראיין איז אבהענגיג פון יעדער יודישער שטים צוליב דעם פאדערען מיר אויף אלע יודישע הויזבעזיצער זיך צובעזארגען מיט איינטריטס-קארטען צו דער גענעראל-פערזאמלונג, וועלכע ס'ווערען ארויסגעגעבען נאר ביז מאנטאג דעם 25-טען פעברואר 1929 3 א זייגער נאכמיטאג.
יעדע שטים איז דעצידירענד.
קומט אלע! — שטימט פעראייניגט!
קאמיסיע פאר אלע אנגעלעגענהייטען פון לאדזער קרעדיט-פעראיין ביים צענטראלע! הויזבעזיצער-פעראיין (פיעטריקאווער 46).

58 טוך- און קארט-לאגער 58

J. WEKSLER

58 PIOTRKOWSKA 58
TELEFON 9-89. ◆◆◆◆◆◆ I PIĘTRO, FRONT.
עמפפעהלט צום קומענדיגען סעזאן
אינלענדישע און אויסלענדישע שטאפען פון ערשטקלאסיגער קוואליטעט
אויף מענער- און דאמען-גארדעראבען
צו צוגענגליכע פרייזען.

58 58

וועש אויף ראטעס!

אויבערהעמדער, נאכטהעמדער
פון די בעסטע פאפעלינען, זעפירען א. א. שטאפען קען מען בעקומען אמביליגסטען נאר אין דער בעקאנטער וועש-פראצאווניע פון
י. וואראביעטשיק
41 קילינסקי 41
רעיעלע בעהאנדלונג! געדענקט די אדרעס!

אויף גינסטיגע בעדינגונגען!

מעטאל-בעטען, שפאציר-ווענעלעך, וואש-טישען, דיוואנען, מאטשקעס, געבעטע מטראצען, דרוגטעגע, ווי אויך צו בעטען לויט מאס „Patent" זאמי ראווערען.
קויפט זיך אמביליגסטען אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL"
Łódź, Piotrkowska 73 (w podwórzu)

זונטאג, דעם 24-טען פעברואר ד. י. פינקטליך 3 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל פיעטריקאווער 46

די יעהרליכע גענעראל-פערזאמלונג

צום צווייטען טערמין און איז גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער מיט פאלגענדען טאג אָרדנונג:
1) ערעפנונג פון דער גענעראל-פערזאמלונג און וואהל פון א פרעזידיום, 2) דאס בעשטעטיגען דעם בילאנס לויט דעם אנטראג פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע פאר 1928 יאהר, 3) בודזשעט אויפ'ן יאהר 1929, 4) וואהל פון פערוואלטונגס-מיטגלידער און פערטרעטער אויפ'ן ארט פון די עוונטועלע אויסשיידענדע 5) וואהל פון א רעוויזיאנס-קאמיסיע, 6) בעריכט און בעשלוס בנוגע דער נאהענטסטער גענעראל פערזאמלונג פון לאדזער קרעדיט-פעראיין, 7) פרייע פארשלאגען.

די פערוואלטונג
פון צענטראלען הויזבעזיצער-פעראיין פון לאדז און דער לאדזער וואיעוואדזטווא.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אטראגען א היים; אויף דער פראווינץ — 6 א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן איינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פריינאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 גר. 60 4
פאר'ן טעקסט—12 .... 18 8
פאר א מילימעטער-שורה: אויסער דער שפאלט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufmana.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.